Ю.В. Вороніна-Тузовських

ХІМІЧНЕ ТА ПАРФУМЕРНО-КОСМЕТИЧНЕ ПРАВО

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК
(ПРАВО ТА ЗАКОНОДАВСТВО)

Національний університет «Чернігівський колегіум»

імені Т.Г.Шевченка

Ю.В. Вороніна-Тузовських

Хімічне та парфумерно-косметичне право

Навчальний посібник

для студентів закладів вищої освіти

Чернігів - 2026

УДК 349.2:[54+665.5+687.5](075.8)
В75

Рекомендовано вченою радою Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка (протокол № 4 від 28 жовтня 2026 р.)

Рецензенти:

Болдарь Г.Є. – доцент, с. н. с. кафедри соціальної фармації Національного фармацевтичного університету, кандидат юридичних наук

Янченко В.О. – доцент кафедри хімії, технологій та фармації Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, кандидат фармацевтичних наук

Курт-Аметова Г.С. – викладачка кафедри фармакології та фармації Дніпропетровського державного медичного університету, кандидат фармацевтичних наук

В75 **Ю.В. Вороніна-Тузовських** Хімічне та парфумерно-косметичне право. Навчальний посібник. Чернігів: НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2026. 202 с.

У навчальному посібнику розглянуто основні положення хімічного та парфумерно-косметичного права та законодавства, що регулюють суспільні відносини у сфері виробництва, безпечності, контролю якості, маркування, введення в обіг та використання хімічної і парфумерно-косметичної продукції.

УДК 349.2:[54+665.5+687.5](075.8)

Для бакалаврів, магістрантів, аспірантів та викладачів хімічних, фармацевтичних та парфумерно-косметичних спеціальностей закладів вищої освіти.

©Ю.В.Вороніна-Тузовських, 2026

ПЕРЕДМОВА

Хімічні речовини, хімічна сировина та парфумерно-косметична продукція відіграють вагому роль у забезпеченні потреб сучасного суспільства, розвитку промислового виробництва, науки, медицини, сфери послуг і споживчого ринку. Водночас особливості їх складу, властивостей, технологій виробництва та застосування зумовлюють необхідність належного нормативного забезпечення безпечності такої продукції для людини та довкілля. Широкий асортимент речовин, сумішей і косметичних продуктів, різноманітність технологічних процесів, міжнародний характер ланцюгів постачання та постійне вдосконалення регуляторних механізмів визначають актуальність системного вивчення законодавства у цій сфері.

Хімічне та парфумерно-косметичне законодавство охоплює комплекс правових норм, що регулюють суспільні відносини, пов’язані зі створенням, виробництвом, оцінюванням безпечності, маркуванням, пакуванням, введенням в обіг, реалізацією, використанням та вилученням із ринку відповідної продукції. За своєю природою цей нормативний масив має міжгалузевий характер і взаємодіє з положеннями цивільного, господарського, адміністративного, митного, екологічного, трудового та інших галузей законодавства.

Специфіка правового регулювання у зазначеній сфері визначається необхідністю поєднання юридичних вимог із положеннями природничих і технічних наук. Для правильного розуміння відповідних правових механізмів важливими є знання основ хімії, токсикології, технології виробництва, оцінювання ризиків, контролю якості, стандартизації та безпечності продукції. Саме тому вивчення хімічного та парфумерно-косметичного законодавства передбачає комплексний підхід, за якого нормативні вимоги розглядаються у взаємозв’язку з реальними процесами виробництва та обігу продукції.

Одним із ключових завдань законодавства є запобігання негативному впливу хімічної та парфумерно-косметичної продукції на здоров'я людини і навколишнє природне середовище. У сфері хімічної продукції особливого значення набувають визначення небезпечних властивостей речовин і сумішей, їх класифікація, належне маркування та пакування, надання інформації про ризики, встановлення правил безпечного зберігання, транспортування і використання. Для парфумерно-косметичної продукції важливими є вимоги до її складу, безпечності, виробництва, маркування, інформаційного супроводу та контролю за дотриманням установлених вимог під час введення продукції в обіг.

Сучасна модель правового регулювання дедалі більшою мірою орієнтується на превентивні механізми забезпечення безпечності. Йдеться про ідентифікацію потенційних небезпек, оцінювання ризиків, належне документування, простежуваність продукції, контроль виробничих процесів та оперативне реагування у разі встановлення невідповідності. Такий підхід передбачає відповідальне ставлення до безпечності продукції не лише з боку органів державної влади, а й усіх суб'єктів, залучених до її виробництва та обігу.

Важливою тенденцією розвитку законодавства України є його поступова гармонізація з європейськими правовими підходами та принципами регулювання відповідних ринків. Це зумовлює підвищення вимог до безпечності продукції, посилення ролі оцінювання ризиків, удосконалення механізмів простежуваності, підвищення відповідальності учасників ринку та розвиток систем державного нагляду і ринкового контролю. Європейський вектор розвитку нормативної бази також передбачає формування зрозумілих і передбачуваних правил для виробників, імпортерів, дистриб'юторів та інших операторів ринку.

Особливе місце у структурі правового регулювання посідає визначення правового статусу суб'єктів, які беруть участь у виробництві та переміщенні

продукції. Виробники, імпортери, дистриб'ютори, постачальники, уповноважені представники та продавці виконують різні функції у ланцюгу постачання, а тому мають відповідний комплекс прав, обов'язків і юридичної відповідальності. Чітке визначення ролі кожного учасника сприяє забезпеченню належного контролю за продукцією, встановленню її походження та оперативному реагуванню на випадки невідповідності.

Окремого розгляду потребує проблема незаконного обігу, фальсифікації та контрафакту. Потрапляння на ринок продукції невідомого або неналежного походження може створювати ризики для споживачів, завдавати матеріальної шкоди добросовісним виробникам і продавцям та негативно впливати на функціонування ринку. Ефективна протидія таким явищам потребує застосування комплексу правових та організаційних заходів, серед яких важливе місце займають ідентифікація продукції, документальне підтвердження її походження, контроль ланцюгів постачання, перевірка інформації про продукцію, вилучення небезпечних товарів з обігу та притягнення винних осіб до відповідальності.

Метою цього навчального посібника є систематизація та доступний виклад основних положень хімічного і парфумерно-косметичного законодавства України з урахуванням сучасних тенденцій його розвитку. Видання орієнтоване на формування цілісного уявлення про правові засади функціонування відповідних ринків, взаємозв'язок нормативних вимог із технологічними процесами та практичні механізми забезпечення безпечності й належної якості продукції.

Структура посібника передбачає послідовне опрацювання базових понять і принципів правового регулювання у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції, особливостей правового статусу операторів ринку, вимог до виробництва, контролю якості та безпечності, правил маркування і пакування, умов зберігання та транспортування, особливостей введення продукції в обіг, а також питань її імпорту, експорту, реалізації та державного контролю. Значну

увагу приділено юридичній відповідальності суб’єктів господарювання за порушення встановлених вимог.

Важливою складовою належного функціонування підприємств є організація внутрішньої системи контролю. Безпечність продукції залежить не тільки від властивостей сировини та дотримання технології виробництва, а й від компетентності персоналу, належного ведення документації, контролю критичних процесів, оцінювання ризиків і здатності своєчасно виявляти та усувати невідповідності. У зв’язку з цим правові вимоги до персоналу, виробничих процедур і систем управління якістю розглядаються як важливі елементи загального механізму забезпечення безпечності продукції.

Практичне значення мають також договірні відносини, що виникають у процесі постачання та дистрибуції хімічної і парфумерно-косметичної продукції. Договори поставки, дистрибуції, перевезення, складського обслуговування та посередницькі договори визначають порядок взаємодії учасників ринку, розподіл відповідальності та ризиків між сторонами. Належне юридичне оформлення таких відносин має значення не лише для захисту майнових інтересів сторін, а й для забезпечення простежуваності продукції, належного документального супроводу та виконання встановлених законодавством вимог.

Матеріал посібника сформовано з урахуванням законодавства України та актуальних підходів до правового регулювання відповідних відносин станом на 2026 рік. Враховуючи динамічність цієї сфери, положення нормативно-правових актів, технічних регламентів, стандартів та інших регуляторних документів можуть змінюватися. Тому під час практичного застосування наведених положень доцільно здійснювати систематичну перевірку чинності відповідних нормативних актів та враховувати офіційні роз’яснення компетентних органів.

Навчальний посібник призначений насамперед для здобувачів вищої освіти, які опановують освітні програми за спеціальностями, пов’язаними з хімією, хімічними технологіями, фармацією, біотехнологіями, косметологією, виробництвом і контролем якості продукції, а також правовим забезпеченням

господарської діяльності. Матеріали можуть бути використані під час вивчення освітніх компонентів «Хімічне право», «Хімічне законодавство», «Парфумерно-косметичне законодавство», «Правове регулювання обігу хімічної продукції», «Правове регулювання виробництва та обігу косметичної продукції» та споріднених дисциплін.

Посібник може бути корисним також здобувачам третього рівня вищої освіти, науково-педагогічним працівникам, дослідникам, фахівцям хімічної, косметичної та суміжних галузей, працівникам підприємств і організацій, діяльність яких пов’язана з виробництвом, постачанням, імпортом, експортом, дистрибуцією та реалізацією хімічної або парфумерно-косметичної продукції.

Запропоноване видання має на меті не лише ознайомити читача з основними нормативними вимогами, а й сформувати системне розуміння правових механізмів забезпечення безпечності, якості та належного обігу хімічної та парфумерно-косметичної продукції. Поєднання юридичного, технологічного та практичного підходів дає змогу розглядати відповідне законодавство як динамічний інструмент регулювання суспільних відносин і захисту інтересів держави, суб’єктів господарювання, споживачів та довкілля.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

ЦК – Цивільний Кодекс

СК – Сімейний кодекс України

КК – Кримінальний Кодекс

КМУ – Кабінет Міністрів України

НПА – Нормативно-правовий акт

ЄС – Європейський Союз

КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення

МОЗ – Міністерство охорони здоров’я

ВОІВ – Всесвітня організація інтелектуальної власності

ТЕМА 1. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ. ПОНЯТТЯ, СИСТЕМА ТА ДЖЕРЕЛА ХІМІЧНОГО І ПАРФУМЕРНО-КОСМЕТИЧНОГО ПРАВА. РОЛЬ ДЕРЖАВИ

1.1. Історичні аспекти становлення та розвитку правового регулювання хімічної і парфумерно-косметичної продукції. Система права та система законодавства

1.2. Правова система України та основи міжнародного і європейського права у сфері хімічної та косметичної продукції

1.3. Роль держави у формуванні та реалізації державної політики у сфері хімічної безпеки, парфумерно-косметичної продукції та захисту прав споживачів

1.1. Історичні аспекти становлення та розвитку правового регулювання хімічної і парфумерно-косметичної продукції. Система права та система законодавства

Правове регулювання хімічної та парфумерно-косметичної продукції в Україні сформувалося в результаті поступового розвитку загальної системи права, законодавства про безпечність продукції, захист прав споживачів, технічне регулювання, охорону довкілля та господарську діяльність. На сучасному етапі ця сфера характеризується поєднанням загальних правових норм із спеціальними вимогами до виробництва, введення в обіг, надання на ринку, маркування, пакування, оцінювання безпечності та державного нагляду за відповідною продукцією.

Важливим етапом становлення сучасної правової системи України стало прийняття Конституції України 28 червня 1996 року. Конституційні положення визначили основоположні засади діяльності держави, зокрема принцип верховенства права, гарантування прав і свобод людини, охорону життя і здоров’я, безпечність довкілля та захист власності. Ці положення створили конституційне підґрунтя для подальшого формування законодавства,

спрямованого на забезпечення безпечності продукції та захист людини від небезпечного впливу хімічних речовин.

Подальший розвиток ринкових відносин в Україні зумовив необхідність створення правових механізмів регулювання діяльності виробників, імпортерів, дистриб'юторів та інших суб'єктів господарювання. Особливого значення набули положення цивільного, господарського, адміністративного, екологічного та трудового законодавства, які формують загальну правову основу діяльності суб'єктів відповідного ринку.

У процесі європейської інтеграції України важливого значення набуло поступове наближення національного законодавства до права Європейського Союзу. Одним із напрямів такого наближення стало реформування системи технічного регулювання та запровадження сучасних підходів до оцінки відповідності продукції. Закон України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» встановлює правові та організаційні засади розроблення, прийняття та застосування технічних регламентів і процедур оцінки відповідності. Станом на 2026 рік закон діє в оновленій редакції та є одним із базових актів для функціонування сучасної системи технічного регулювання України.

Окремим напрямом розвитку законодавства стало формування системи державного ринкового нагляду. Закон України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» визначає правові та організаційні засади здійснення державного ринкового нагляду і контролю нехарчової продукції, встановлює повноваження відповідних органів та передбачає застосування обмежувальних і коригувальних заходів у разі виявлення небезпечної або невідповідної продукції. Станом на 2026 рік цей Закон залишається одним із ключових актів горизонтального регулювання ринку нехарчової продукції.

Особливе місце в сучасній системі хімічного права України займає Закон України «Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією» від 1 грудня 2022 року № 2804-IX (Редакція від 02.03.2026). Його

прийняття стало важливим етапом формування системної моделі державного управління у сфері хімічної безпеки. Закон визначає основні поняття, принципи та механізми управління хімічною продукцією, встановлює вимоги щодо управління ризиками, інформаційного забезпечення та захисту здоров'я людини і довкілля від потенційно небезпечного впливу хімічних речовин.

Відповідно до законодавства України, хімічна безпека розглядається як стан, за якого ризики для здоров'я людини та довкілля, що виникають під час виробництва, транспортування, зберігання, використання хімічної продукції та поводження з її відходами, є мінімальними та контрольованими. Такий підхід свідчить про перехід від переважно фрагментарного регулювання окремих хімічних речовин до комплексної системи управління хімічними ризиками протягом життєвого циклу продукції.

Паралельно формувалося спеціальне правове регулювання парфумерно-косметичної продукції. Важливим етапом стало прийняття постанови Кабінету Міністрів України від 20 січня 2021 року № 65 (Редакція від 01.08.2026), якою затверджено Технічний регламент на косметичну продукцію. Технічний регламент установлює спеціальні вимоги до косметичної продукції та створює нормативну основу для її безпечності, маркування, надання на ринку та контролю. Його застосування в Україні розпочалося 3 серпня 2024 року. Станом на 2026 рік цей акт є центральним спеціальним нормативним актом у сфері косметичної продукції.

Таким чином, історичний розвиток правового регулювання хімічної та парфумерно-косметичної продукції в Україні можна умовно поділити на декілька етапів: формування загальних засад української правової системи після проголошення незалежності; розвиток ринкового та споживчого законодавства; становлення системи технічного регулювання і державного ринкового нагляду; поступове наближення законодавства до права Європейського Союзу; формування комплексної системи хімічної безпеки та запровадження спеціального регулювання косметичної продукції.

➢ Система права

Право – це система загальнообов'язкових норм, встановлених або санкціонованих державою, спрямованих на регулювання суспільних відносин та забезпечених відповідними юридичними засобами.

Система права – це внутрішня структура права, яка характеризується взаємопов'язаністю та узгодженістю правових норм і їх об'єднанням у відповідні інститути, підгалузі та галузі права.

Для системи права характерні такі ознаки:

- об'єктивна зумовленість характером суспільних відносин;
- внутрішня єдність і взаємозв'язок правових норм;
- структурованість та ієрархічна організація;
- диференціація правових норм за предметом і методом правового регулювання;
- відносна стабільність та одночасна здатність до розвитку відповідно до суспільних потреб.

Основними структурними елементами системи права є:

- **норма права** – первинний елемент системи права, який установлює загальнообов'язкове правило поведінки;
- **інститут права** – сукупність взаємопов'язаних правових норм, що регулюють певну групу однорідних суспільних відносин;
- **підгалузь права** – сукупність правових інститутів, які регулюють значну відносно самостійну сферу суспільних відносин у межах відповідної галузі;
- **галузь права** – сукупність правових норм та інститутів, об'єднаних спільним предметом і методом правового регулювання.

Хімічне та парфумерно-косметичне право в навчально-науковому розумінні доцільно розглядати як **комплексне міжгалузеве правове утворення**, а не як традиційну галузь права, тотожну цивільному,

кримінальному чи адміністративному праву. Його норми містяться у різних галузях законодавства та регулюють взаємопов’язані суспільні відносини у сфері виробництва, обігу, використання та державного контролю хімічної і парфумерно-косметичної продукції.

До складу такого комплексного правового регулювання належать норми:

- цивільного права – щодо договорів, майнових відносин, відшкодування шкоди;
- господарського права – щодо здійснення господарської діяльності та взаємовідносин суб’єктів господарювання;
- адміністративного права – щодо державного регулювання, нагляду та відповідальності;
- екологічного права – щодо охорони довкілля та запобігання негативному впливу хімічних речовин;
- трудового права – щодо безпеки праці та захисту працівників;
- права інтелектуальної власності – щодо винаходів, промислових зразків, торговельних марок, комерційних найменувань та інших об’єктів;
- законодавства про захист прав споживачів;
- законодавства про рекламу;
- законодавства у сфері технічного регулювання, стандартизації та оцінки відповідності;
- спеціального законодавства про хімічну безпеку та косметичну продукцію.

➢ Система законодавства

Система законодавства – це зовнішньо виражена система нормативно-правових актів, у яких закріплюються та реалізуються норми права.

На відміну від системи права, яка характеризує внутрішню структуру права, система законодавства відображає зовнішню форму його нормативного закріплення. Відповідно, систему права і систему законодавства доцільно розглядати як взаємопов’язані, але не тотожні правові явища.

Основними ознаками системи законодавства є:

- нормативність;
- формальна визначеність;
- внутрішня узгодженість нормативно-правових актів;
- ієрархічність;
- предметна та функціональна диференціація;
- взаємозв'язок актів різної юридичної сили;
- здатність до системного оновлення відповідно до змін суспільних відносин.

У вертикальному аспекті система законодавства характеризується ієрархічною побудовою нормативно-правових актів залежно від їх юридичної сили. У горизонтальному аспекті нормативний матеріал розподіляється за предметом регулювання та відповідними сферами суспільних відносин.

Для хімічного та парфумерно-косметичного права система законодавства має особливо комплексний характер. Вона не обмежується одним спеціальним законом, а охоплює нормативні акти різного рівня, що регулюють безпечність продукції, технічне регулювання, хімічну безпеку, захист прав споживачів, державний ринковий нагляд, охорону довкілля, господарську діяльність та інтелектуальну власність.

До основних нормативних масивів, які формують правове поле цієї сфери, належать:

1. **Конституція України** як нормативна основа всієї правової системи.
2. **Закони України**, що регулюють загальні та спеціальні суспільні відносини.
3. **Міжнародні договори України**, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.
4. **Постанови Кабінету Міністрів України**, якими, зокрема, затверджуються технічні регламенти та порядки їх реалізації.

5. **Нормативно-правові акти центральних органів виконавчої влади**, прийняті в межах їх повноважень.

6. **Технічні регламенти**, які встановлюють обов'язкові вимоги до відповідних видів продукції та пов'язаних із нею процесів.

7. **Національні стандарти**, у тому числі гармонізовані з відповідними європейськими та міжнародними стандартами, застосування яких здійснюється відповідно до законодавства.

Важливе значення для правового регулювання хімічної продукції має Закон України «Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією», а для косметичної продукції – Технічний регламент на косметичну продукцію. Загальні правила технічного регулювання та оцінки відповідності визначаються спеціальним законом про технічні регламенти та оцінку відповідності, тоді як державний ринковий нагляд здійснюється на основі законодавства про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції.

Отже, **система права** та **система законодавства** є взаємопов'язаними категоріями, однак не є тотожними. Система права відображає внутрішню організацію правових норм, тоді як система законодавства характеризує їх зовнішнє нормативне вираження.

Особливістю правового регулювання хімічної та парфумерно-косметичної продукції є його **комплексність і міжгалузевий характер**. Такий підхід зумовлений тим, що одна й та сама продукція одночасно може бути об'єктом цивільно-правових, господарських, адміністративних, екологічних, споживчих, техніко-регуляторних та інтелектуально-правових відносин.

Таким чином, сучасне хімічне та парфумерно-косметичне право України формується як комплекс нормативних положень, спрямованих передусім на забезпечення безпечності продукції, захист життя і здоров'я людини, охорону довкілля, належне інформування споживачів, забезпечення добросовісного функціонування ринку та виконання Україною зобов'язань у сфері європейської інтеграції. Особливого значення набуває перехід до ризик-орієнтованого

регулювання, простежуваності продукції, відповідальності суб'єктів ринку та превентивного державного нагляду.

1.2. Правова система України та основи міжнародного і європейського права у сфері хімічної та косметичної продукції

Правова система України являє собою цілісну сукупність взаємопов'язаних правових норм, принципів, інститутів, джерел права та механізмів їх реалізації, за допомогою яких регулюються суспільні відносини. У сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції правове регулювання має комплексний характер і охоплює норми цивільного, господарського, адміністративного, екологічного, трудового права, законодавства про захист прав споживачів, рекламу, технічне регулювання, стандартизацію, інтелектуальну власність та спеціальне законодавство про хімічну безпеку і косметичну продукцію.

Правова система України належить до континентальної, або романо-германської, правової сім'ї. Для неї характерним є провідне значення нормативно-правового акта як джерела права, систематизація правових норм, їх поділ за галузями та інститутами, а також значна роль кодифікованого законодавства. Водночас сучасний розвиток українського права відбувається в умовах активної взаємодії з міжнародним правом і правом Європейського Союзу.

Особливого значення така взаємодія набуває у сфері хімічної та косметичної продукції, оскільки безпечність відповідної продукції, контроль за хімічними речовинами, вимоги до маркування, пакування, оцінювання ризиків та інформування споживачів значною мірою регулюються з урахуванням міжнародних і європейських підходів.

Для порівняльно-правової характеристики держав використовують поняття **правової сім'ї**, під якою розуміють сукупність національних правових

систем, об'єднаних спільністю основних джерел права, юридичних принципів, структури права та історичних особливостей розвитку.

У юридичній науці традиційно виділяють романо-германську, англо-американську, релігійні та традиційні правові сім'ї. Водночас сучасна правова карта світу є значно складнішою: національні правові системи взаємодіють між собою, запозичують окремі правові інститути та розвиваються під впливом міжнародних процесів.

Романо-германська правова сім'я характеризується провідною роллю писаного права, нормативно-правового акта, систематизацією законодавства, кодифікацією та поділом права на галузі й інститути. Саме до цієї правової традиції належить Україна.

Англо-американська правова сім'я сформувалася на основі загального права та характеризується значною роллю судової практики і судового прецеденту. При цьому сучасні правові системи держав цієї групи також широко використовують законодавчі акти.

Релігійні правові системи характеризуються значним впливом релігійних норм і джерел на правове регулювання суспільних відносин.

Традиційні правові системи формуються під істотним впливом звичаїв, традицій та історично сформованих соціальних правил поведінки.

Для сучасного розвитку правових систем характерним є посилення їх взаємодії. Це особливо помітно у сферах, де необхідна транскордонна сумісність правових вимог, зокрема у сфері міжнародної торгівлі, технічного регулювання, хімічної безпеки та безпечності косметичної продукції.

Правове регулювання хімічної та парфумерно-косметичної продукції в Україні не утворює ізольованої галузі законодавства. Воно формується як комплекс нормативних положень різної галузевої належності.

Основу спеціального регулювання хімічної продукції становить Закон України **«Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією» від 1 грудня 2022 року № 2804-IX**. Закон визначає правові та

організаційні засади забезпечення хімічної безпеки, встановлює механізми державного управління хімічною продукцією та спрямований на захист життя і здоров’я людини та довкілля від негативного впливу хімічних речовин.

Важливе місце посідає також **Технічний регламент щодо безпечності хімічної продукції**, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 липня 2024 року № 847 (Редакція від 06.12.2025). Він є складовою сучасної системи технічного регулювання безпечності хімічної продукції в Україні.

Загальні засади технічного регулювання встановлює Закон України **«Про технічні регламенти та оцінку відповідності»**. Він визначає правові та організаційні засади розроблення, прийняття і застосування технічних регламентів, а також проведення оцінки відповідності продукції встановленим вимогам. Станом на 2026 рік (Редакція від 03.05.2026) Закон продовжує діяти в актуальній редакції.

У сфері косметичної продукції ключове значення має **Технічний регламент на косметичну продукцію**, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20 січня 2021 року № 65 (Редакція від 01.08.2026). Регламент встановлює вимоги до косметичної продукції, її безпечності, маркування, введення та надання на ринку, а також визначає обов’язки відповідних суб’єктів господарювання. Його застосування розпочалося 3 серпня 2024 року.

Станом на 2026 рік правове регулювання косметичної продукції продовжує адаптуватися. Зокрема, постановою Кабінету Міністрів України від 4 червня 2026 року № 737 (Набрання чинності з 13.12.2026) внесено зміни до Технічного регламенту на косметичну продукцію. Постанова передбачає, зокрема, перехідні положення щодо продукції, яка вже перебувала в обігу, та набирає чинності через шість місяців з дня її опублікування.

Таким чином, сучасне українське регулювання косметичної продукції розвивається за моделлю, наближеною до європейської, з акцентом на

відповідальність суб’єктів ринку, оцінювання безпечності продукції, належне інформування споживачів та державний ринковий нагляд.

Міжнародне публічне право є особливою системою юридичних норм і принципів, які регулюють відносини між державами та іншими суб’єктами міжнародного права. Для сфери хімічної безпеки особливого значення набувають міжнародні правила, спрямовані на охорону здоров’я людини, захист довкілля, безпечне поводження з небезпечними речовинами та міжнародну торгівлю хімічною продукцією.

Основними особливостями міжнародного права є:

1. наявність загальновизнаних принципів і норм;
2. договірний та звичаєвий характер значної частини його джерел;
3. юридична обов’язковість міжнародних договорів для держав-учасниць відповідно до їх міжнародних зобов’язань;
4. особливий порядок створення та реалізації міжнародно-правових норм;
5. взаємодія міжнародного та національного правопорядків.

Для України особливе значення має конституційне положення, відповідно до якого чинні міжнародні договори, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України.

У сфері хімічної безпеки міжнародне співробітництво має особливе значення через транскордонний характер багатьох екологічних і хімічних ризиків. Виробництво, транспортування, використання та транскордонне переміщення хімічних речовин можуть створювати ризики, які виходять за межі юрисдикції однієї держави. Тому міжнародне регулювання спрямоване на формування узгоджених підходів до запобігання ризикам, обміну інформацією та забезпечення безпечного поводження з небезпечними речовинами.

Європейська інтеграція України є одним із визначальних чинників сучасного розвитку українського законодавства. У сфері хімічної та косметичної продукції це проявляється у поступовому наближенні національних вимог до

європейських підходів щодо безпечності продукції, управління ризиками, відповідальності операторів ринку, маркування, оцінювання безпечності та ринкового нагляду.

Право Європейського Союзу має власну систему джерел, серед яких особливе значення мають установчі договори ЄС, регламенти, директиви, рішення та інші правові акти.

Регламент Європейського Союзу є обов'язковим у повному обсязі та безпосередньо застосовується в державах-членах ЄС.

Директива ЄС встановлює обов'язкові цілі, яких мають досягти держави-члени, залишаючи їм певний простір для визначення форми та способів їх реалізації у національному законодавстві.

Рішення ЄС є обов'язковим у визначених ним межах для тих суб'єктів, яким воно адресоване.

Для регулювання косметичної продукції в ЄС фундаментальне значення має **Регламент (ЄС) № 1223/2009 Європейського Парламенту і Ради від 30 листопада 2009 року про косметичну продукцію**. Він встановлює комплексні вимоги щодо безпечності косметичних продуктів, відповідальної особи, оцінювання безпечності, інформації про продукт, маркування, використання окремих речовин, наноматеріалів та контролю косметичної продукції. Чинна консолідована версія Регламенту доступна в EUR-Lex; станом на 2026 рік акт залишається чинним.

Український Технічний регламент на косметичну продукцію значною мірою відтворює європейський підхід до правового регулювання косметичних продуктів. Це проявляється, зокрема, у використанні категорій **«відповідальна особа», «оцінювання безпечності», «документація на косметичний продукт», «нотифікація»**, а також у спеціальних вимогах до речовин, маркування та інформації про продукцію.

Водночас необхідно розмежовувати **право Європейського Союзу** та **національне законодавство України**. Норми регламентів ЄС самі по собі не

стають автоматично частиною внутрішнього законодавства України лише внаслідок європейської інтеграції. Їх значення для України визначається міжнародними зобов'язаннями держави, процесом адаптації законодавства та конкретними актами українського законодавства, якими відповідні європейські підходи імплементуються або враховуються.

Європейська модель хімічного законодавства базується на комплексному управлінні ризиками, пов'язаними з хімічними речовинами, та передбачає значну відповідальність виробників, імпортерів і інших учасників ланцюга постачання.

Для сучасного європейського підходу характерним є поєднання декількох напрямів правового регулювання:

- реєстрація та оцінювання хімічних речовин;
- управління ризиками для здоров'я людини і довкілля;
- класифікація небезпечності;
- маркування та пакування;
- надання інформації про небезпечні властивості речовин;
- обмеження або заборона використання окремих речовин;
- контроль за обігом небезпечної хімічної продукції.

Українське законодавство про хімічну безпеку поступово формується з урахуванням цих підходів. Прийняття Закону № 2804-IX та подальше прийняття підзаконних актів у сфері хімічної безпеки є важливими етапами створення системного механізму управління хімічною продукцією.

Взаємодія національного, міжнародного та європейського права у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції має декілька основних напрямів.

По-перше, вона забезпечує **підвищення рівня безпечності продукції** та захист життя і здоров'я людини.

По-друге, сприяє **гармонізації технічних вимог** до продукції, що має значення для її виробництва, імпорту та експорту.

По-третє, забезпечує **узгодженість вимог до маркування, пакування та інформації для споживача**.

По-четверте, сприяє формуванню **ризик-орієнтованої системи державного регулювання та ринкового нагляду**.

По-п’яте, наближення українського законодавства до європейських стандартів створює передумови для більшої сумісності українського ринку з європейським та полегшує правову інтеграцію українських виробників до європейських ланцюгів постачання.

Отже, правова система України у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції функціонує як комплексне поєднання норм національного права, міжнародних зобов’язань України та європейських правових підходів. Її сучасний розвиток характеризується переходом від фрагментарного регулювання окремих видів продукції до системної моделі, що охоплює весь життєвий цикл хімічної та косметичної продукції – від виробництва та оцінювання безпечності до введення в обіг, надання на ринку, інформування споживачів і державного ринкового нагляду.

Станом на 2026 рік ключовими елементами цієї системи в Україні є законодавство про хімічну безпеку та управління хімічною продукцією, законодавство про технічні регламенти та оцінку відповідності, законодавство про державний ринковий нагляд, а також спеціальний Технічний регламент на косметичну продукцію. Така система розвивається у напрямі подальшого наближення до європейських правових стандартів, одночасно зберігаючи особливості національного правопорядку України.

1.3. Роль держави у формуванні та реалізації державної політики у сфері хімічної безпеки, парфумерно-косметичної продукції та захисту прав споживачів

Формування та реалізація державної політики у сфері хімічної безпеки, парфумерно-косметичної продукції та захисту прав споживачів є важливою

складовою державного регулювання економічних, соціальних, санітарних та екологічних відносин. Необхідність державного втручання зумовлена потенційним впливом хімічних речовин і продукції, що їх містить, на життя та здоров'я людини, довкілля, а також необхідністю забезпечення належного рівня захисту споживачів і добросовісного функціонування ринку.

На відміну від фармацевтичної сфери, де значна частина державної політики спрямована на забезпечення доступності та якості лікарських засобів і функціонування системи охорони здоров'я, у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції основними напрямами державної політики є **забезпечення хімічної безпеки, запобігання ризикам для життя і здоров'я людини та довкілля, безпечність продукції, належне інформування споживачів, технічне регулювання, ринковий нагляд та відповідальність суб'єктів господарювання**.

Відповідно до Закону України «Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією» управління хімічною безпекою передбачає реалізацію правових, адміністративних, організаційних, економічних, технологічних та інших заходів, спрямованих на забезпечення хімічної безпеки та сталого соціально-економічного розвитку держави. Управління хімічною продукцією, своєю чергою, охоплює правові, адміністративні, санітарні та еколого-економічні механізми, спрямовані на захист довкілля, життя і здоров'я людини від можливого небезпечного впливу хімічних речовин.

Державна політика у цій сфері ґрунтується на необхідності забезпечення балансу між економічною діяльністю суб'єктів господарювання, розвитком виробництва та торгівлі, з одного боку, і захистом людини та довкілля від потенційних ризиків – з іншого. Саме тому держава встановлює обов'язкові вимоги до певних видів продукції, визначає правила її виробництва та введення в обіг, встановлює вимоги до маркування, пакування, інформації для споживача, а також здійснює державний контроль і ринковий нагляд.

Державна політика у сфері хімічної безпеки спрямована насамперед на запобігання та мінімізацію ризиків, пов’язаних із виробництвом, імпортом, зберіганням, транспортуванням, використанням та іншим поводженням із хімічною продукцією.

До основних напрямів державного регулювання належать:

- формування та вдосконалення законодавства у сфері хімічної безпеки;
- встановлення обов’язкових вимог до хімічної продукції;
- державна реєстрація хімічних речовин у випадках та порядку, визначених законодавством;
- класифікація небезпечності хімічної продукції;
- встановлення вимог до маркування та пакування небезпечної хімічної продукції;
- забезпечення доступу до інформації про небезпечні властивості хімічних речовин;
- оцінювання та управління ризиками для здоров’я людини і довкілля;
- державний нагляд і контроль за дотриманням установлених вимог;
- запобігання обігу небезпечної або невідповідної продукції;
- забезпечення відповідальності суб’єктів господарювання за порушення законодавства.

Закон України № 2804-IX формує системну основу державного управління хімічною безпекою та передбачає комплексне регулювання хімічної продукції протягом її життєвого циклу.

Особливого значення набуває **принцип превентивності**, відповідно до якого державна політика має бути спрямована не лише на реагування на вже заподіяну шкоду, а передусім на попередження виникнення небезпечних ситуацій та мінімізацію потенційних ризиків.

Окремий напрям державного регулювання становить забезпечення безпечності парфумерно-косметичної продукції.

Основним спеціальним нормативним актом у цій сфері є **Технічний регламент на косметичну продукцію**, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20 січня 2021 року № 65. Регламент установлює вимоги до косметичної продукції та визначає правові умови її введення в обіг і надання на ринку. Його застосування в Україні розпочалося 3 серпня 2024 року.

Державна політика у сфері косметичної продукції спрямована на:

- забезпечення безпечності косметичної продукції;
- запобігання негативному впливу продукції на здоров'я людини;
- встановлення вимог до складу косметичної продукції;
- регулювання використання окремих речовин та інгредієнтів;
- забезпечення оцінювання безпечності косметичної продукції;
- встановлення вимог до документації на косметичний продукт;
- забезпечення належного маркування;
- забезпечення належного інформування споживачів;
- функціонування системи електронної нотифікації косметичної продукції;
- здійснення державного ринкового нагляду;
- застосування коригувальних заходів у разі виявлення небезпечної або невідповідної продукції.

Особливістю української моделі є те, що косметична продукція не проходить державну реєстрацію за аналогією з лікарськими засобами. Правовий механізм її допуску на ринок базується на дотриманні встановлених вимог до безпечності, наявності передбаченої законодавством документації, виконанні обов'язків відповідальною особою та нотифікації інформації про косметичну продукцію.

Станом на 2026 рік правове регулювання косметичної продукції продовжує розвиватися. Постановою Кабінету Міністрів України від 4 червня 2026 року № 737 внесено зміни до Технічного регламенту на косметичну продукцію. Відповідні зміни мають перехідний характер і набирають чинності у визначений постановою строк.

Верховна Рада України відіграє основну роль у формуванні законодавчих засад державної політики у сфері хімічної безпеки, безпечності продукції та захисту прав споживачів.

До її повноважень у цій сфері належить прийняття законів, визначення основних напрямів державної політики та встановлення загальних правових засад діяльності органів державної влади, суб'єктів господарювання і споживачів.

Саме законами визначаються базові механізми регулювання хімічної безпеки, технічного регулювання, державного ринкового нагляду, захисту прав споживачів, відповідальності за порушення законодавства та інших пов'язаних сфер.

До основних законодавчих актів, що формують відповідне правове поле, належать Закон України «Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією», Закон України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності», Закон України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції», законодавство про захист прав споживачів та інші нормативно-правові акти.

Кабінет Міністрів України забезпечує реалізацію державної політики у відповідних сферах та приймає нормативно-правові акти, необхідні для практичного виконання законів.

Особливо важливим є повноваження Кабінету Міністрів України щодо затвердження технічних регламентів та визначення механізмів їх реалізації. У сфері косметичної продукції саме постановою Кабінету Міністрів України № 65 затверджено Технічний регламент на косметичну продукцію. Кабінет Міністрів

України також визначає систему органів державного ринкового нагляду та розподіляє між ними сфери відповідальності щодо окремих видів нехарчової продукції.

Таким чином, діяльність уряду має особливе значення для практичної реалізації державної політики, оскільки саме на рівні урядових нормативних актів загальні законодавчі вимоги набувають конкретного механізму застосування.

Центральні органи виконавчої влади забезпечують реалізацію державної політики у визначених законодавством сферах та здійснюють відповідні регуляторні, організаційні й контрольні функції.

У сфері хімічної безпеки особливе значення мають органи, до компетенції яких належить формування та реалізація державної політики у сфері охорони довкілля, хімічної безпеки та управління хімічною продукцією.

У сфері косметичної продукції система державного регулювання пов’язана із технічним регулюванням, ринковим наглядом та реалізацією вимог Технічного регламенту на косметичну продукцію.

Станом на 2026 рік система центральних органів виконавчої влади у відповідних сферах перебуває у процесі організаційного оновлення. Постановою Кабінету Міністрів України від 4 червня 2026 року № 739 (Набрання чинності з 11.06.2026.), зокрема, передбачено зміни у розподілі повноважень щодо окремих видів продукції, у тому числі косметичної продукції, між центральними органами виконавчої влади. Тому при визначенні конкретного органу, відповідального за реалізацію певної функції, необхідно враховувати чинну на відповідну дату редакцію нормативно-правових актів.

Одним із основних механізмів реалізації державної політики у сфері безпечності хімічної та косметичної продукції є державний ринковий нагляд.

Його правову основу становить Закон України **«Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції»** (Редакція від 02.03.2026).

Державний ринковий нагляд здійснюється відповідними органами в межах установлених сфер відповідальності.

Державний ринковий нагляд має на меті забезпечити відповідність продукції встановленим законодавством вимогам та запобігти наданню на ринку небезпечної або такої, що не відповідає встановленим вимогам, продукції.

У межах своїх повноважень органи державного ринкового нагляду можуть здійснювати перевірку характеристик продукції, вимагати необхідні документи та інформацію, проводити відбір зразків і призначати їх експертизу або випробування, а також застосовувати передбачені законодавством обмежувальні та коригувальні заходи.

Для косметичної продукції державний ринковий нагляд здійснюється з урахуванням спеціальних положень Технічного регламенту на косметичну продукцію та загальних вимог законодавства про ринковий нагляд.

Захист прав споживачів є одним із фундаментальних напрямів державної політики у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції. Це обумовлено тим, що споживач, як правило, не має можливості самостійно оцінити хімічний склад, потенційну небезпечність, якість або інші спеціальні характеристики косметичного продукту чи хімічної продукції.

Тому держава встановлює вимоги щодо надання споживачеві достовірної, повної та доступної інформації про продукцію, її властивості, склад, умови використання, застереження та інші характеристики, передбачені законодавством.

Станом на 2026 рік у цій сфері необхідно враховувати як чинний Закон України **«Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991 року № 1023-XII** (Редакція від 24.12.2024), так і новий Закон України **«Про захист прав споживачів» від 10 червня 2023 року № 3153-IX** (Редакція від 02.03.2026), який має визначений законодавством перехідний режим набрання чинності.

Державна політика захисту прав споживачів включає:

- забезпечення права споживача на безпечну продукцію;

- забезпечення права на необхідну, достовірну та своєчасну інформацію;
- запобігання введенню споживачів в оману;
- контроль за дотриманням установлених вимог до продукції;
- механізми розгляду звернень і скарг;
- застосування передбачених законом заходів відповідальності;
- забезпечення права споживача на відшкодування шкоди у випадках, установлених законодавством.

Для парфумерно-косметичної продукції особливого значення набуває достовірність інформації на упаковці та в рекламі. Маркування і рекламні твердження не повинні створювати у споживача хибного уявлення про властивості, склад, безпечність або призначення косметичного продукту.

Сучасна модель державної політики у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції передбачає не лише безпосередній державний контроль, а й покладання значного обсягу відповідальності на виробників, імпортерів, дистриб'юторів та інших учасників ланцюга постачання.

Такий підхід відповідає ризик-орієнтованій моделі регулювання, за якої суб'єкт господарювання повинен забезпечувати відповідність продукції встановленим вимогам ще до її надання на ринку.

Для хімічної продукції це передбачає, зокрема, виконання вимог щодо управління хімічними ризиками, класифікації небезпечності, маркування, пакування та інформаційного забезпечення.

Для косметичної продукції особливого значення набувають обов'язки відповідальної особи, оцінювання безпечності, ведення документації на косметичний продукт, виконання вимог щодо маркування та нотифікації.

Отже, держава не замінює суб'єкта господарювання у виконанні його обов'язків щодо безпечності продукції, а встановлює обов'язкові правила, створює механізми контролю їх дотримання та застосовує передбачені законом заходи реагування у разі порушення.

Державне регулювання цієї сфери має ґрунтуватися на таких основних принципах:

1. **пріоритет захисту життя і здоров'я людини**;

2. **забезпечення хімічної безпеки та охорони довкілля**;

3. **превентивність** – запобігання виникненню ризиків до настання негативних наслідків;

4. **пропорційність державного втручання**;

5. **ризик-орієнтований підхід**;

6. **відповідальність суб'єктів ринку за безпечність та відповідність продукції**;

7. **інформованість споживача**;

8. **простежуваність продукції у ланцюгу постачання**;

9. **узгодження національного законодавства з міжнародними та європейськими підходами**;

10. **поєднання державного регулювання з відповідальністю виробників, імпортерів та інших операторів ринку**.

Таким чином, **роль держави у сфері хімічного та парфумерно-косметичного права полягає у формуванні нормативної, інституційної та організаційної системи, яка забезпечує безпечність продукції, захист життя і здоров'я людини, охорону довкілля, належне інформування споживачів та функціонування цивілізованого ринку**.

Станом на 2026 рік державна політика України у цій сфері розвивається у напрямку системного управління хімічною безпекою, ризик-орієнтованого ринкового нагляду, посилення відповідальності операторів ринку та подальшого наближення національного законодавства до європейських підходів. Особливого значення набули Закон України № 2804-IX, законодавство про технічне регулювання і державний ринковий нагляд, а також Технічний регламент на косметичну продукцію.

Питання для самоконтролю

1. Які основні історичні етапи становлення правового регулювання виробництва та обігу хімічної продукції?
2. Які історичні передумови зумовили формування правового регулювання парфумерно-косметичної продукції?
3. У чому полягає взаємозв'язок між розвитком хімічної промисловості та становленням системи правового регулювання хімічної безпеки?
4. Що таке система права та з яких основних елементів вона складається?
5. У чому полягає відмінність між системою права та системою законодавства?
6. Яке місце норми, що регулюють відносини у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції, посідають у системі права України?
7. Які основні джерела правового регулювання відносин у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції в Україні?
8. Яке значення Конституції України для правового регулювання хімічної безпеки та захисту прав споживачів?
9. Які особливості правового регулювання хімічної та косметичної продукції на рівні законів і підзаконних нормативно-правових актів?
10. Що являє собою правова система України та які її основні складові мають значення для регулювання хімічної і парфумерно-косметичної продукції?
11. Яке значення мають міжнародні договори та міжнародні стандарти для регулювання безпечності хімічної та косметичної продукції?
12. Які основні принципи європейського правового регулювання хімічної та косметичної продукції?
13. У чому полягає значення гармонізації законодавства України з правом Європейського Союзу у сфері хімічної та косметичної продукції?
14. Які основні напрями державної політики у сфері хімічної безпеки?

15. Які органи державної влади беруть участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері хімічної безпеки, безпечності косметичної продукції та захисту прав споживачів?

16. У чому полягає роль держави у забезпеченні безпечності парфумерно-косметичної продукції?

17. Які основні форми державного регулювання та контролю застосовуються у сфері обігу хімічної та парфумерно-косметичної продукції?

18. Яке значення має державний нагляд і контроль для запобігання негативному впливу хімічної та косметичної продукції на здоров’я людини і довкілля?

19. Які основні права споживачів підлягають захисту під час придбання та використання парфумерно-косметичної продукції?

20. У чому полягає взаємозв’язок між державною політикою у сфері хімічної безпеки, регулюванням косметичної продукції та захистом прав споживачів?

ТЕМА 2. НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ, ЇХ ВИДИ ТА ІЄРАРХІЯ. ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ХІМІЧНОЇ ТА КОСМЕТИЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В ЄС

2.1. Нормативно-правові акти як джерела загального, хімічного та парфумерно-косметичного права

2.2. Система законодавства та ієрархія нормативно-правових актів у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції

2.3. Основні види нормативних актів Європейського Союзу у сфері хімічної та косметичної продукції

2.1. Нормативно-правові акти як джерела загального, хімічного та парфумерно-косметичного права

Правове регулювання суспільних відносин у сфері хімічної безпеки, обігу хімічної та парфумерно-косметичної продукції здійснюється на основі системи нормативно-правових актів, які встановлюють загальнообов'язкові правила поведінки, визначають права та обов'язки учасників відповідних правовідносин, компетенцію органів державної влади, вимоги до продукції та механізми державного контролю.

Відповідно до Закону України **«Про правотворчу діяльність» від 24 серпня 2023 року № 3354-IX** (Редакція від 19.04.2025), **нормативно-правовий акт** – це офіційний документ, прийнятий (виданий) суб'єктом правотворчої діяльності у встановленому Конституцією України та законом порядку, який містить норму (норми) права і розрахований на неодноразову реалізацію.

Таким чином, нормативно-правовий акт відрізняється від індивідуального правового акта тим, що його положення розраховані на **неодноразове застосування та поширюються на визначене законом або актом коло суспільних відносин**, а не лише на одноразове вирішення конкретної індивідуальної справи.

У сфері хімічного та парфумерно-косметичного права нормативно-правові акти є основною формою юридичного закріплення вимог щодо безпечності продукції, її виробництва, імпорту, зберігання, маркування, пакування, надання на ринку, державного ринкового нагляду та відповідальності за порушення встановлених вимог.

До основних ознак нормативно-правового акта належать:

- **нормативність** – акт містить загальнообов'язкові правила поведінки, розраховані на неодноразове застосування;
- **офіційний характер** – акт приймається або видається уповноваженим суб'єктом правотворчої діяльності;
- **прийняття у встановленому порядку** – нормативно-правовий акт створюється з дотриманням визначеної законом процедури;
- **юридична обов'язковість** – приписи акта є обов'язковими у межах його юридичної сили, предмета та території дії;
- **формальна визначеність** – нормативні приписи мають бути сформульовані у встановленій правовій формі;
- **визначеність у системі права** – кожен нормативно-правовий акт має певну юридичну силу та співвідноситься з іншими актами;
- **офіційне оприлюднення** – акт має бути доведений до відома відповідно до встановлених законом вимог;
- **можливість систематизації та офіційного обліку** – нормативно-правові акти включаються до відповідних інформаційних та реєстраційних систем у встановленому порядку.

Закон України «Про правотворчу діяльність» визначає **юридичну силу** як властивість нормативно-правових актів та встановлених ними норм права, що визначає їх взаємну ієрархічну підпорядкованість. Вона залежить, зокрема, від конституційних засад, компетенції суб'єкта правотворчої діяльності та територіальної юрисдикції.

Правове регулювання хімічної та парфумерно-косметичної продукції має **комплексний характер**. Воно не обмежується одним спеціальним нормативно-правовим актом, а ґрунтується на взаємопов'язаній системі джерел права.

До загального нормативного масиву належать, зокрема:

- Конституція України;
- закони України;
- міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;
- постанови Верховної Ради України нормативного характеру;
- укази Президента України нормативного характеру;
- постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України;
- нормативно-правові акти міністерств та інших органів державної влади;
- нормативно-правові акти органів місцевого самоврядування у межах їх компетенції.

До спеціального нормативного масиву у сфері хімічної продукції належать, передусім, Закон України **«Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією»**, а також прийняті на його виконання нормативно-правові акти.

У сфері косметичної продукції особливе значення має **Технічний регламент на косметичну продукцію**, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20 січня 2021 року № 65. Він встановлює спеціальні вимоги до косметичної продукції, її безпечності, введення та надання на ринку, маркування, документації, оцінювання безпечності та виконання обов'язків суб'єктами ринку.

Водночас правове регулювання відповідних відносин здійснюється також законодавством про технічні регламенти та оцінку відповідності, державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції, захист прав споживачів,

рекламу, охорону довкілля, господарську діяльність, цивільно-правову відповідальність та іншими нормативними актами.

За юридичною силою нормативно-правові акти поділяються на **законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти**.

Закон – нормативно-правовий акт, прийнятий Верховною Радою України та/або на всеукраїнському референдумі у встановленому Конституцією України та законом порядку, який регулює найбільш важливі суспільні відносини.

Закони визначають фундаментальні засади державної політики та встановлюють базові правила функціонування відповідної сфери. У контексті хімічного та парфумерно-косметичного права саме законами встановлюються загальні принципи хімічної безпеки, державного ринкового нагляду, технічного регулювання, захисту прав споживачів та юридичної відповідальності.

Підзаконний нормативно-правовий акт – нормативний акт, який приймається (видається) на основі та на виконання Конституції України і законів України та не може їм суперечити.

У сфері хімічної та косметичної продукції підзаконні нормативно-правові акти мають особливе практичне значення, оскільки саме вони деталізують порядок реалізації законодавчих вимог.

До них належать, зокрема:

- постанови Кабінету Міністрів України;
- накази міністерств;
- нормативно-правові акти інших центральних органів виконавчої влади;
- нормативні акти інших уповноважених суб’єктів у межах визначеної законом компетенції.

Закон України «Про правотворчу діяльність» прямо визначає коло суб’єктів правотворчої діяльності, до яких належать, зокрема, Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, міністерства, інші

державні органи та органи місцевого самоврядування у межах наданих їм повноважень.

Специфіка правового регулювання хімічної продукції полягає у значній кількості технічних та спеціальних вимог, спрямованих на управління ризиками для здоров'я людини та довкілля.

Базовим актом є Закон України **«Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією» № 2804-IX**. Його положення формують правову основу системи управління хімічною продукцією та визначають механізми забезпечення хімічної безпеки.

Важливе місце займає **Технічний регламент щодо безпечності хімічної продукції**, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 липня 2024 року № 847.

Зазначені акти у сукупності формують нормативну основу сучасної системи регулювання хімічної продукції в Україні та визначають вимоги, пов'язані з безпечністю хімічних речовин, управлінням ризиками, інформацією про небезпечні властивості продукції та її обігом.

Спеціальним нормативно-правовим актом у сфері косметичної продукції є **Технічний регламент на косметичну продукцію**, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20 січня 2021 року № 65.

Цей нормативний акт встановлює комплекс вимог до косметичної продукції, зокрема щодо:

- безпечності косметичних продуктів;
- відповідальної особи;
- оцінювання безпечності;
- документації на косметичний продукт;
- виробництва та надання продукції на ринку;
- маркування;
- інформації для споживача;
- використання окремих категорій речовин;

- нотифікації косметичної продукції;
- здійснення державного ринкового нагляду.

Таким чином, Технічний регламент є одним із ключових нормативно-правових актів спеціального регулювання парфумерно-косметичної продукції в Україні.

Станом на 2026 рік правотворча діяльність в Україні регулюється, зокрема, Законом України **«Про правотворчу діяльність» № 3354-IX**.

Правотворча діяльність охоплює планування розроблення і прийняття нормативно-правових актів, підготовку їх проєктів, прийняття (видання), ведення обліку та правовий моніторинг.

Розроблення нормативно-правового акта передбачає визначення проблеми, яку необхідно врегулювати, встановлення мети правового регулювання, підготовку відповідного проєкту, його погодження та проведення інших процедур, передбачених законодавством.

Для нормативних актів у сфері хімічної та косметичної продукції особливого значення набуває оцінювання їх відповідності чинному законодавству, міжнародним зобов'язанням України та підходам Європейського Союзу.

Нормативно-правовий акт набирає чинності відповідно до правил, установлених Конституцією України, законом або самим актом.

Конституція України передбачає, що закони та інші нормативно-правові акти, які визначають права і обов'язки громадян, мають бути доведені до відома населення у встановленому законом порядку. Нормативні акти, які не доведені до відома населення у встановленому порядку, є нечинними.

За загальним конституційним правилом закон набирає чинності через десять днів з дня його офіційного оприлюднення, якщо інше не передбачено самим законом, але не раніше дня його опублікування.

Відповідно до Закону України «Про правотворчу діяльність» дія нормативно-правового акта у часі поширюється на суспільні відносини, які

виникли або тривають після набрання ним чинності, якщо Конституцією України чи законом не встановлено інше.

Для суб'єктів господарювання у сфері хімічної та косметичної продукції визначення моменту набрання чинності нормативним актом має практичне значення, оскільки саме з цього моменту виникає обов'язок дотримуватися встановлених ним вимог, якщо актом не передбачено інший порядок введення відповідних положень у дію.

Державна реєстрація застосовується не до всіх нормативно-правових актів, а у випадках і порядку, визначених законодавством.

Особливе значення має державна реєстрація нормативно-правових актів **міністерств та інших органів виконавчої влади**. Відповідні процедури визначаються, зокрема, Положенням про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 1992 року № 731 (Редакція від 08.08.2025). Порядок подання таких актів на державну реєстрацію та проведення їх реєстрації визначається нормативними актами Міністерства юстиції України.

Тому твердження про **обов'язкову державну реєстрацію всіх нормативно-правових актів** є неправильним. Державна реєстрація здійснюється лише щодо тих актів, стосовно яких така процедура передбачена законодавством.

Оприлюднення є необхідною умовою доведення нормативно-правового регулювання до відома адресатів. Закон України «Про правотворчу діяльність» передбачає різні способи доведення нормативно-правових актів до відома населення, зокрема їх офіційне оприлюднення, опублікування в офіційних друкованих виданнях, розміщення на офіційних вебсайтах суб'єктів правотворчої діяльності та інші способи, встановлені законодавством.

Для практичного застосування норм хімічного та парфумерно-косметичного права особливого значення має використання офіційної бази даних

«Законодавство України» Верховної Ради України, де забезпечується доступ до чинних нормативно-правових актів та інформації про їх редакції.

Нормативно-правові акти необхідно відмежовувати від **індивідуальних правових актів**.

Нормативно-правовий акт встановлює правила загального характеру та розрахований на неодноразове застосування. Індивідуальний акт застосовує норму права до конкретної юридичної ситуації, конкретного суб'єкта або визначеного кола суб'єктів.

Також необхідно розрізняти нормативно-правові акти та **акти офіційного тлумачення права**. Останні спрямовані на з'ясування змісту правових норм і не повинні ототожнюватися з нормативними актами, що встановлюють первинні правила поведінки.

Отже, для хімічного та парфумерно-косметичного права принциповим є розмежування **нормативного регулювання** та **правозастосування**. Нормативні акти встановлюють загальні вимоги до продукції та діяльності операторів ринку, тоді як індивідуальні акти забезпечують реалізацію цих вимог у конкретних правовідносинах.

Нормативно-правові акти формують правову основу функціонування ринку хімічної та парфумерно-косметичної продукції. *За їх допомогою держава:*

1. встановлює вимоги до безпечності продукції;
2. визначає правила її виробництва, імпорту та надання на ринку;
3. регламентує вимоги до маркування, пакування та інформації для споживача;
4. встановлює механізми оцінювання безпечності та відповідності продукції;
5. визначає повноваження органів державної влади;
6. встановлює правила державного ринкового нагляду;
7. визначає права та обов'язки виробників, імпортерів, дистриб'юторів та інших операторів ринку;

8. забезпечує захист прав споживачів;

9. визначає юридичні наслідки порушення встановлених вимог;

10. створює передумови для гармонізації українського законодавства з міжнародними та європейськими правовими підходами.

Таким чином, **нормативно-правові акти є основною формою закріплення загальнообов'язкових правил у сфері хімічного та парфумерно-косметичного права України**. Їх система має ієрархічний характер і включає Конституцію України, закони та підзаконні нормативно-правові акти, які повинні прийматися уповноваженими суб'єктами та відповідати актам вищої юридичної сили.

Станом на 2026 рік нормативне регулювання цієї сфери характеризується системним розвитком законодавства про хімічну безпеку, технічне регулювання, косметичну продукцію, ринковий нагляд і захист прав споживачів. Важливою сучасною основою правотворчого процесу є Закон України «Про правотворчу діяльність» № 3354-IX, який систематизує основні правила створення, прийняття, обліку та моніторингу нормативно-правових актів.

2.2. Система законодавства та ієрархія нормативно-правових актів у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції

Система законодавства у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції є складовою національної системи законодавства України та являє собою взаємопов'язану сукупність нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у сфері виробництва, імпорту, експорту, зберігання, використання, надання на ринку та контролю хімічної і парфумерно-косметичної продукції, а також забезпечення її безпечності, захисту здоров'я людини, довкілля та прав споживачів.

На відміну від фармацевтичного законодавства, регулювання хімічної та косметичної продукції не утворює окремої законодавчо визначеної галузі права. За своїм характером воно є **комплексним нормативним масивом**, що поєднує

норми адміністративного, господарського, цивільного, екологічного, трудового, санітарного, споживчого та інших галузей права.

Правову основу цієї сфери становлять Конституція України, закони України, міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, міністерств та інших органів державної влади, а також інші нормативні акти, прийняті в межах компетенції відповідних суб'єктів правотворчої діяльності.

Особливе значення для цієї сфери мають **Закон України «Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією» № 2804-IX** та **Технічний регламент на косметичну продукцію**, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20 січня 2021 року № 65. Закон № 2804-IX визначає правові, організаційні та економічні засади забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією, а Технічний регламент встановлює спеціальні вимоги до косметичної продукції.

Предметом правового регулювання у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції є суспільні відносини, що *виникають у зв'язку з:*

- виробництвом та обігом хімічної продукції;
- виробництвом та наданням на ринку косметичної продукції;
- імпортом та експортом відповідної продукції;
- забезпеченням хімічної безпеки;
- оцінюванням та управлінням ризиками;
- виконанням вимог щодо безпечності продукції;
- маркуванням, пакуванням та наданням інформації споживачам;
- оцінюванням безпечності косметичної продукції;
- виконанням обов'язків виробниками, імпортерами, дистриб'юторами та іншими операторами ринку;
- здійсненням державного ринкового нагляду;
- захистом життя, здоров'я та майнових інтересів споживачів;

- запобіганням негативному впливу хімічної продукції на довкілля;
- притягненням винних осіб до юридичної відповідальності.

Закон України № 2804-IX визначає **управління хімічною продукцією** як реалізацію правових, адміністративних, санітарних та еколого-економічних методів під час планування і провадження господарської та іншої діяльності для забезпечення захисту довкілля, життя та здоров'я людини від можливого небезпечного впливу хімічних речовин.

Правове регулювання у зазначеній сфері охоплює різні групи правовідносин, зокрема:

- **держава – оператор ринку**;
- **держава – виробник хімічної продукції**;
- **держава – виробник косметичної продукції**;
- **держава – імпортер**;
- **держава – дистриб'ютор**;
- **оператор ринку – споживач**;
- **виробник – імпортер – дистриб'ютор**;
- **виробник – споживач**;
- **суб'єкт господарювання – орган державного ринкового нагляду**;
- **суб'єкт господарювання – орган державної влади у сфері хімічної безпеки**.

Таке різноманіття правовідносин зумовлює комплексний характер законодавства та необхідність застосування норм різних галузей права.

До основних нормативно-правових інститутів цієї сфери можна віднести:

1. **інститут хімічної безпеки та управління хімічною продукцією**;
2. **інститут безпечності косметичної продукції**;
3. **інститут технічного регулювання та оцінки відповідності**;
4. **інститут державного ринкового нагляду і контролю нехарчової продукції**;

5. **інститут захисту прав споживачів**;

6. **інститут маркування та інформування споживачів**;

7. **інститут управління ризиками, пов'язаними з хімічними речовинами**;

8. **інститут відповідальності за порушення законодавства у сфері безпечності продукції**;

9. **інститут охорони довкілля від небезпечного впливу хімічних речовин**;

10. **інститут реклами та недопущення введення споживача в оману**.

Зазначені інститути не існують ізольовано, а функціонують у взаємозв'язку з нормами цивільного, господарського, адміністративного, екологічного та іншого законодавства.

Ієрархія нормативно-правових актів – це система їх взаємної підпорядкованості залежно від юридичної сили.

Станом на 2026 рік порядок ієрархічної побудови нормативно-правових актів визначається, зокрема, Законом України **«Про правотворчу діяльність» № 3354-IX**. Закон встановлює, що юридична сила нормативно-правового акта є основою для визначення його взаємного ієрархічного співвідношення з іншими нормативно-правовими актами.

Відповідно до встановленої законом ієрархії, найвищу юридичну силу в системі нормативно-правових актів України має **Конституція України**.

У загальному вигляді систему нормативно-правових актів, що мають значення для регулювання хімічної та парфумерно-косметичної продукції, можна представити так:

1. Конституція України.

Вона є Основним Законом держави та визначає фундаментальні засади правового регулювання, зокрема щодо прав людини, охорони життя і здоров'я,

права власності, підприємницької діяльності, безпечного для життя і здоров'я довкілля та інших конституційних гарантій.

2. Міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Такі договори є частиною національного законодавства України відповідно до Конституції України. У сфері хімічної безпеки та захисту довкілля міжнародно-правові зобов'язання України мають істотне значення для формування національної нормативної бази.

3. Закони України та кодекси України.

До нормативної основи відповідної сфери належать, зокрема, законодавство про хімічну безпеку та управління хімічною продукцією, технічне регулювання, державний ринковий нагляд, захист прав споживачів, охорону навколишнього природного середовища, рекламу, господарську діяльність та відповідальність за порушення законодавства.

Центральне місце у спеціальному регулюванні хімічної продукції посідає Закон України **«Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією» № 2804-IX**, чинна редакція якого станом на 2026 рік враховує зміни, внесені, зокрема, Законом № 4718-IX.

4. Постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України.

Ці нормативно-правові акти приймаються на основі та на виконання Конституції і законів України. Саме на рівні постанов Кабінету Міністрів України затверджуються окремі технічні регламенти та порядки, необхідні для практичної реалізації законодавчих вимог.

Важливим прикладом є постанова Кабінету Міністрів України від 20 січня 2021 року № 65 **«Про затвердження Технічного регламенту на косметичну продукцію»**. Технічний регламент є чинним та застосовується до відносин щодо косметичної продукції.

5. Нормативно-правові акти міністерств та інших центральних органів виконавчої влади.

Такі акти приймаються у межах компетенції відповідного органу та на виконання нормативно-правових актів вищої юридичної сили.

Вони можуть деталізувати процедури, необхідні для реалізації законодавства у сфері хімічної безпеки, ринкового нагляду, технічного регулювання, санітарного та іншого державного контролю.

6. Нормативно-правові акти органів місцевого самоврядування.

Вони приймаються у межах повноважень відповідних органів та не можуть суперечити Конституції України, законам України та нормативно-правовим актам вищої юридичної сили.

Особливістю правового регулювання є те, що **косметична продукція може містити хімічні речовини, однак правовий режим косметичного продукту не зводиться до загального режиму хімічної продукції**.

Для косметичної продукції діє спеціальне правове регулювання, встановлене Технічним регламентом на косметичну продукцію. Водночас у випадках, передбачених законодавством, можуть застосовуватися положення загального законодавства про хімічну безпеку, речовини та суміші, захист довкілля, ринковий нагляд і захист прав споживачів.

Тому під час правової кваліфікації конкретного продукту необхідно насамперед визначити його **правовий статус, призначення, склад, спосіб використання та сферу застосування**, після чого встановити нормативно-правовий режим, який підлягає застосуванню.

Особливе місце у системі законодавства займають **технічні регламенти**. Вони встановлюють обов’язкові вимоги до продукції та пов’язаних із нею процесів і процедур у випадках, визначених законодавством.

У сфері косметичної продукції таким спеціальним актом є Технічний регламент на косметичну продукцію, затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 65. Він визначає спеціальні вимоги до безпечності косметичної продукції, відповідальної особи, оцінювання безпечності, документації, маркування та інших аспектів введення продукції в обіг.

Водночас технічний регламент не є законом і за юридичною силою не може суперечити Конституції України та законам України. Його положення повинні застосовуватися у системному зв'язку з актами вищої юридичної сили.

Для правильного застосування законодавства у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції необхідно враховувати принцип **співвідношення загальної та спеціальної правової норми**.

Загальні нормативні акти визначають фундаментальні правила здійснення господарської діяльності, захисту прав споживачів, державного контролю, охорони довкілля та відповідальності.

Спеціальні нормативні акти деталізують ці правила стосовно конкретного виду продукції. Наприклад, загальні правила державного ринкового нагляду застосовуються з урахуванням спеціальних вимог, установлених Технічним регламентом на косметичну продукцію.

Аналогічно Закон України № 2804-IX створює спеціальну правову основу для управління хімічною продукцією та забезпечення хімічної безпеки. Він визначає, зокрема, поняття хімічної продукції, хімічної безпеки, управління ризиками та управління хімічною продукцією.

Дотримання ієрархії нормативно-правових актів має принципове значення для правозастосування. Нижчий за юридичною силою акт не може суперечити акту вищої юридичної сили.

Відповідно, під час вирішення конкретного питання у сфері хімічної або парфумерно-косметичної продукції необхідно:

1. визначити характер відповідних правовідносин;
2. встановити нормативно-правові акти, що регулюють ці відносини;
3. визначити юридичну силу кожного акта;
4. встановити спеціальні вимоги до відповідного виду продукції;
5. перевірити чинну редакцію нормативно-правових актів;
6. забезпечити відповідність застосованих норм актам вищої юридичної сили;

7. у разі колізії застосовувати правила її подолання відповідно до законодавства.

Закон України «Про правотворчу діяльність» також передбачає, що нормативно-правові акти мають відповідати Конституції та законам України, міжнародним зобов'язанням України, зобов'язанням у сфері європейської інтеграції та праву Європейського Союзу (acquis ЄС) у межах, визначених законодавством.

Отже, **система законодавства у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції України має комплексний, міжгалузевий характер**. Її основу становлять Конституція України, міжнародні договори України, закони України та підзаконні нормативно-правові акти.

Спеціальне правове регулювання хімічної продукції ґрунтується насамперед на Законі України **«Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією»**, тоді як спеціальним нормативним актом щодо косметичної продукції є **Технічний регламент на косметичну продукцію**, затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 65.

Таким чином, ієрархія нормативно-правових актів забезпечує узгодженість правового регулювання, визначає юридичну силу нормативних приписів та створює правову основу для безпечного виробництва і обігу хімічної та парфумерно-косметичної продукції, захисту споживачів, охорони здоров'я людини та довкілля.

2.3. Основні види нормативних актів Європейського Союзу у сфері хімічної та косметичної продукції

Правове регулювання хімічної та косметичної продукції в Європейському Союзі (ЄС) ґрунтується на системі права ЄС, яка поєднує установчі договори, законодавчі та незаконодавчі акти Союзу, а також інші правові інструменти, що забезпечують функціонування внутрішнього ринку, захист здоров'я людини та довкілля, безпечність продукції й захист прав споживачів.

Для України вивчення права ЄС у цій сфері має особливе значення з огляду на виконання міжнародних зобов'язань у межах **Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом** (Редакція від 14.10.2025), а також процес наближення українського законодавства до права ЄС. Водночас нормативні акти ЄС не є автоматично частиною внутрішнього законодавства України: їх значення для України визначається міжнародними зобов'язаннями, національним законодавством та конкретними положеннями щодо наближення законодавства.

Правове регулювання хімічної продукції в ЄС має комплексний характер. Одним із центральних актів є **Регламент (ЄС) № 1907/2006 (REACH)** щодо реєстрації, оцінювання, авторизації та обмеження хімічних речовин. Окреме фундаментальне значення має **Регламент (ЄС) № 1272/2008 (CLP)** (Редакція від 09.03.2020) щодо класифікації, маркування та пакування речовин і сумішей. Станом на 2026 рік обидва акти продовжують діяти та мають актуальні консолідовані редакції.

У сфері косметичної продукції основним актом права ЄС є **Регламент (ЄС) № 1223/2009 Європейського Парламенту і Ради від 30 листопада 2009 року про косметичні продукти**. Станом на 2026 рік він є чинним та застосовується в актуальній консолідованій редакції.

Відповідно до **статті 288 Договору про функціонування Європейського Союзу (ДФЄС)** (Редакція від 30.03.2010), для здійснення своїх повноважень інституції ЄС приймають:

- регламенти (regulations);
- директиви (directives);
- рішення (decisions);
- рекомендації (recommendations);
- висновки (opinions).

Правова природа та юридична сила цих актів істотно відрізняються.

Регламент (Regulation)– це правовий акт ЄС загального застосування, який є обов'язковим у повному обсязі та **безпосередньо застосовується в усіх державах – членах ЄС**.

Отже, твердження про те, що регламент обов'язково потребує перенесення до національного законодавства кожної держави-члена, є неправильним. На відміну від директиви, регламент не потребує імплементації шляхом прийняття окремого національного закону для набуття ним чинності в державах-членах.

Регламенти мають особливе значення для хімічного та косметичного права ЄС.

До основних регламентів у цій сфері належать:

- **Регламент (ЄС) № 1907/2006 (REACH)** – встановлює систему реєстрації, оцінювання, авторизації та обмеження хімічних речовин, а також створює Європейське агентство з хімічних речовин (ECHA);
- **Регламент (ЄС) № 1272/2008 (CLP)** – встановлює правила класифікації, маркування та пакування речовин і сумішей;
- **Регламент (ЄС) № 1223/2009 про косметичні продукти** – формує основну систему правового регулювання косметичної продукції в ЄС.

Регламенти забезпечують високий рівень уніфікації правового регулювання на внутрішньому ринку ЄС.

Директива (Directive) є правовим актом ЄС, який є обов'язковим для держави-члена щодо результату, якого необхідно досягти, але залишає національним органам влади вибір форми та способів його досягнення.

Таким чином, директива **не застосовується так само, як регламент**. Для реалізації її положень держави-члени, як правило, здійснюють необхідні заходи з транспонування до національного законодавства у встановлений строк.

Директиви відіграють важливу роль у гармонізації законодавства держав-членів, однак у сучасному регулюванні хімічної та косметичної продукції центральне значення мають саме регламенти, оскільки вони забезпечують безпосередньо застосовувані уніфіковані правила.

Рішення (Decision)є юридично обов'язковим у повному обсязі. Якщо рішення визначає своїх адресатів, воно є обов'язковим лише для них.

Рішення можуть стосуватися держав-членів, юридичних осіб або інших визначених суб'єктів. У сфері хімічного права рішення інституцій ЄС можуть мати значення, зокрема, при реалізації процедур, пов'язаних із хімічними речовинами, обмеженнями їх використання або іншими спеціальними механізмами правового регулювання.

Отже, рішення необхідно відрізняти від регламенту: **регламент має загальне застосування, тоді як рішення може бути спрямоване на конкретно визначених адресатів**.

Рекомендації (Recommendations) належать до актів ЄС, які **не мають юридично обов'язкової сили**. Вони можуть використовуватися інституціями ЄС для формулювання позиції, орієнтирів або бажаного підходу до певних питань.

У сфері хімічної та косметичної продукції рекомендації можуть сприяти формуванню єдиної практики застосування законодавства, однак самі по собі не встановлюють юридично обов'язкових вимог на рівні регламенту.

Висновки (Opinions) також не мають юридично обов'язкової сили. Вони виражають позицію відповідної інституції або органу ЄС щодо певного питання.

Висновки можуть мати значення для розуміння позиції інституцій ЄС та розвитку правозастосовної практики, але їх не можна ототожнювати з нормативними актами, що встановлюють обов'язкові правила поведінки.

Для сучасного права ЄС важливо враховувати також **делеговані акти та імплементаційні акти**.

Вони не становлять окремих видів правових актів поряд із регламентами, директивами та рішеннями, а є особливими формами здійснення повноважень Комісії ЄС, передбаченими установчими договорами.

Делеговані акти приймаються Європейською Комісією для доповнення або внесення змін до певних неістотних елементів законодавчого акта в межах повноважень, делегованих законодавчим актом.

Імплементаційні акти приймаються для забезпечення однакових умов виконання юридично обов'язкових актів ЄС.

Для хімічного та косметичного права ці механізми мають практичне значення, оскільки технічні та наукові вимоги до речовин, сумішей і косметичної продукції можуть потребувати регулярного оновлення з урахуванням нових наукових даних.

Систему правового регулювання хімічної продукції ЄС доцільно розглядати насамперед через такі нормативні акти:

1. Регламент (ЄС) № 1907/2006 (REACH).

REACH є основним комплексним актом ЄС щодо хімічних речовин. Він регулює реєстрацію, оцінювання, авторизацію та обмеження хімічних речовин і передбачає функціонування Європейського агентства з хімічних речовин. Станом на 2026 рік застосовується актуальна консолідована редакція Регламенту.

2. Регламент (ЄС) № 1272/2008 (CLP).

CLP встановлює єдині правила класифікації, маркування та пакування небезпечних речовин і сумішей. Він має важливе значення для інформування користувачів про небезпечні властивості хімічної продукції та забезпечення належного управління ризиками.

REACH та CLP функціонально взаємопов'язані: перший формує систему управління хімічними речовинами, а другий забезпечує їх класифікацію та інформування про небезпечні властивості.

Центральним нормативним актом ЄС у сфері косметичної продукції є **Регламент (ЄС) № 1223/2009 про косметичні продукти**.

Він встановлює комплексну систему вимог щодо косметичної продукції, зокрема щодо:

- безпечності косметичних продуктів;
- відповідальної особи;
- оцінювання безпечності;
- документації на косметичний продукт;
- виробництва;
- використання окремих категорій речовин;
- маркування;
- надання косметичної продукції на ринку;
- повідомлення про косметичні продукти;
- контролю та нагляду за ринком.

Станом на 2026 рік Регламент № 1223/2009 є чинним, а EUR-Lex містить його актуальну консолідовану редакцію станом на **1 травня 2026 року**.

Право Європейського Союзу має важливе значення для розвитку українського законодавства у сфері хімічної та косметичної продукції. Водночас необхідно розмежовувати **право ЄС як правову систему Союзу** та **національне законодавство України**.

Регламенти, директиви та інші акти ЄС не стають автоматично нормативно-правовими актами України лише внаслідок їх існування в правовій системі ЄС. Для України їх значення визначається, зокрема, міжнародними зобов'язаннями, процесом адаптації законодавства та конкретними положеннями українських нормативно-правових актів.

Європейський підхід особливо важливий для українського законодавства про хімічну безпеку та косметичну продукцію. Зокрема, сучасне українське регулювання хімічної безпеки розвивається з урахуванням європейської моделі управління хімічними речовинами, а український **Технічний регламент на косметичну продукцію** концептуально орієнтований на європейську модель регулювання косметичної продукції.

Система правових актів ЄС забезпечує:

1. уніфікацію вимог до продукції на внутрішньому ринку ЄС;

2. високий рівень захисту життя і здоров’я людини;

3. захист довкілля від небезпечного впливу хімічних речовин;

4. належне інформування споживачів;

5. вільний рух безпечної продукції на внутрішньому ринку;

6. єдині підходи до оцінювання та управління ризиками;

7. функціонування механізмів державного та ринкового контролю;

8. адаптацію правового регулювання до розвитку науки і технологій.

Таким чином, **основними видами правових актів Європейського Союзу є регламенти, директиви, рішення, рекомендації та висновки**. Регламенти є обов’язковими в повному обсязі та безпосередньо застосовуються в державах-членах; директиви є обов’язковими щодо результату та потребують транспонування у національне законодавство; рішення є обов’язковими для визначених ними адресатів, а рекомендації та висновки юридично необов’язкові. Саме така диференціація правових актів забезпечує поєднання уніфікації та гармонізації законодавства держав-членів.

Для **хімічного та парфумерно-косметичного права** особливе значення мають **REACH, CLP та Регламент (ЄС) № 1223/2009 про косметичні продукти**, які формують основні європейські стандарти управління хімічними ризиками, класифікації та маркування хімічної продукції й безпечності косметичних продуктів.

Питання для самоконтролю

1. Що таке нормативно-правовий акт і яке його значення як джерела права?
2. Які основні ознаки нормативно-правових актів відрізняють їх від інших джерел права?
3. Які види нормативно-правових актів використовуються для регулювання відносин у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції?

4. Яке місце законів і підзаконних нормативно-правових актів у системі правового регулювання хімічної та косметичної продукції?

5. Що розуміють під системою законодавства та які її основні структурні елементи?

6. Що таке ієрархія нормативно-правових актів і за якими принципами вона формується?

7. Яке значення має юридична сила нормативно-правового акта для регулювання відносин у сфері хімічної та косметичної продукції?

8. Як співвідносяться нормативно-правові акти різної юридичної сили у разі виникнення колізій між їхніми положеннями?

9. Які особливості має система нормативно-правових актів, що регулюють безпечність і обіг хімічної продукції?

10. Які нормативно-правові акти визначають основні вимоги до безпечності та обігу парфумерно-косметичної продукції?

11. Яке значення мають технічні регламенти, стандарти та інші нормативні документи у правовому регулюванні хімічної й косметичної продукції?

12. Які особливості правового регулювання хімічної продукції сформувалися в Європейському Союзі?

13. Які основні принципи покладено в основу регулювання безпечності хімічних речовин і сумішей у Європейському Союзі?

14. Які основні нормативні акти Європейського Союзу регулюють обіг та безпечність хімічних речовин і сумішей?

15. Яке призначення має Регламент ЄС REACH у системі правового регулювання хімічних речовин?

16. Яке значення має Регламент CLP для класифікації, маркування та пакування хімічних речовин і сумішей?

17. Які основні особливості правового регулювання косметичної продукції в Європейському Союзі?

18. Яке місце Регламенту (ЄС) № 1223/2009 у системі правового регулювання косметичної продукції Європейського Союзу?

19. Які основні види нормативних актів Європейського Союзу та в чому полягають відмінності між регламентами, директивами й рішеннями?

20. Як нормативно-правові акти Європейського Союзу впливають на формування та розвиток правового регулювання хімічної і косметичної продукції в Україні?

ТЕМА 3. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ХІМІЧНОЇ ТА ПАРФУМЕРНО-КОСМЕТИЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

3.1. Поняття та види правовідносин у сфері виробництва, введення в обіг та використання хімічної і косметичної продукції

3.2. Поняття, види та склад правопорушень у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції

3.3. Юридична відповідальність за порушення законодавства у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції

3.1. Поняття та види правовідносин у сфері виробництва, введення в обіг та використання хімічної і косметичної продукції

Правовідносини у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції є складовою системи суспільних відносин, урегульованих нормами права, що виникають у процесі виробництва, імпорту, експорту, зберігання, транспортування, введення в обіг, надання на ринку, використання та державного контролю за хімічною і косметичною продукцією.

Правову основу відповідних правовідносин в Україні становить комплекс нормативно-правових актів. Для хімічної продукції ключове значення має **Закон України «Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією»**, який визначає правові та організаційні засади забезпечення хімічної безпеки, управління хімічною продукцією, права й обов’язки суб’єктів відповідних правовідносин та основні механізми державного регулювання.

Для косметичної продукції спеціальним нормативним актом є **Технічний регламент на косметичну продукцію**, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20 січня 2021 року № 65. Регламент встановлює вимоги до косметичної продукції, її безпечності, відповідальної особи, оцінювання безпечності, документації, маркування, введення в обіг та державного ринкового нагляду.

Загальні правила здійснення відповідної господарської діяльності, державного ринкового нагляду, захисту прав споживачів, охорони навколишнього природного середовища та відповідальності визначаються також іншими актами законодавства України.

Правовідносини – це врегульовані нормами права суспільні відносини, учасники яких наділені взаємними суб'єктивними правами та юридичними обов'язками.

У сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції правовідносини мають **комплексний та міжгалузевий характер**, оскільки регулюються нормами адміністративного, цивільного, господарського, екологічного, трудового, споживчого та інших галузей права.

Залежно від обраного критерію правовідносини у сфері хімічної та косметичної продукції можна класифікувати за такими ознаками:

1. За кількістю учасників:

- прості – виникають між двома суб'єктами;
- складні – охоплюють трьох і більше учасників, між якими існує система взаємопов'язаних прав та обов'язків.

2. За функціональним призначенням:

- **регулятивні** – виникають у процесі правомірної діяльності та спрямовані на реалізацію прав і виконання юридичних обов'язків;
- **охоронні** – виникають у зв'язку з порушенням правових норм і спрямовані на їх відновлення, припинення правопорушення та застосування заходів юридичної відповідальності.

3. За характером правового регулювання:

- **приватноправові** – зокрема договірні відносини між виробниками, постачальниками, дистриб'юторами та споживачами;
- **публічно-правові** – відносини між суб'єктами господарювання та органами державної влади у процесі державного регулювання, ринкового нагляду та контролю.

4. За розподілом прав та обов'язків:

- односторонні;
- двосторонні;
- багатосторонні.

5. За характером юридичного обов'язку:

- активні – передбачають необхідність вчинення зобов'язаним суб'єктом певних дій;
- пасивні – передбачають обов'язок утримуватися від певних дій.

6. За галузевою належністю:

- конституційно-правові;
- адміністративно-правові;
- цивільно-правові;
- господарсько-правові;
- екологічно-правові;
- трудові;
- кримінально-правові;
- споживчі та інші.

Склад правовідносин – це сукупність взаємопов'язаних елементів, які характеризують їх внутрішню структуру.

До основних елементів правовідносин належать:

1. Суб'єкти правовідносин – фізичні та юридичні особи, суб'єкти господарювання, споживачі, виробники, імпортери, дистриб'ютори, постачальники, органи державної влади та інші учасники, які відповідно до законодавства можуть бути носіями суб'єктивних прав та юридичних обов'язків.

У правовідносинах щодо косметичної продукції особливе значення має статус **відповідальної особи**, на яку законодавством покладається комплекс обов'язків щодо відповідності косметичної продукції встановленим вимогам.

2. Об'єкти правовідносин – матеріальні та нематеріальні блага, дії або результати діяльності, щодо яких виникають відповідні правовідносини.

У цій сфері об’єктами можуть бути:

- хімічні речовини та суміші;
- хімічна продукція;
- косметична продукція;
- процеси її виробництва та обігу;
- безпека та здоров’я людини;
- довкілля;
- інформація про властивості та безпечність продукції;
- майнові та немайнові права споживачів.

3. Зміст правовідносин – сукупність суб’єктивних прав та юридичних обов’язків їх учасників.

Наприклад, суб’єкт господарювання має право здійснювати господарську діяльність за умови дотримання встановлених законодавством вимог, а одночасно зобов’язаний забезпечувати відповідність продукції встановленим вимогам щодо її безпечності та надавати передбачену законом інформацію.

4. Юридичні факти – конкретні обставини, з якими норми права пов’язують виникнення, зміну або припинення правовідносин.

До юридичних фактів у цій сфері можуть належати:

- укладення договору;
- державна реєстрація або інша передбачена законодавством процедура;
- виробництво продукції;
- її імпорт;
- введення продукції в обіг;
- придбання товару споживачем;
- виявлення невідповідності продукції встановленим вимогам;
- виникнення шкоди;
- вчинення правопорушення;
- прийняття рішення органом державної влади.

Правовідносини у сфері хімічної продукції охоплюють весь життєвий цикл відповідної продукції – від її виробництва або імпорту до використання та утилізації.

Особливе місце посідають правовідносини, пов'язані із **забезпеченням хімічної безпеки та управлінням хімічною продукцією**. Вони спрямовані на запобігання або мінімізацію негативного впливу небезпечних хімічних речовин на життя і здоров'я людини та довкілля.

Учасниками таких правовідносин можуть бути виробники, імпортери, дистриб'ютори, професійні користувачі, споживачі, органи державної влади та інші суб'єкти, визначені законодавством.

Для хімічної продукції характерним є поєднання **приватноправових і публічно-правових механізмів**. Договірні відносини між суб'єктами господарювання доповнюються обов'язковими вимогами держави щодо безпечності, інформування, маркування, управління ризиками та державного контролю.

Правовідносини у сфері косметичної продукції виникають між суб'єктами, які беруть участь у її виробництві, імпорті, дистрибуції, наданні на ринку та споживанні.

Їх особливістю є поєднання **вимог щодо безпечності продукції з вимогами щодо належного інформування споживача**.

До основних правовідносин у цій сфері належать:

- виробник – відповідальна особа;
- відповідальна особа – орган державного ринкового нагляду;
- імпортер – відповідальна особа;
- виробник – дистриб'ютор;
- дистриб'ютор – споживач;
- продавець – споживач;
- суб'єкт господарювання – орган державного контролю;
- держава – оператор ринку.

Особливе значення мають правовідносини щодо **оцінювання безпечності косметичної продукції, формування документації на продукт, маркування, введення продукції в обіг та здійснення ринкового нагляду**.

Косметична продукція повинна відповідати встановленим законодавством вимогам безпечності протягом передбаченого періоду її використання. При цьому обов'язки учасників правовідносин диференціюються залежно від їх ролі в ланцюгу постачання.

Характерною особливістю зазначених правовідносин є їх **превентивна спрямованість**. Правове регулювання має не лише реагувати на вже заподіяну шкоду, а й забезпечувати попередження ризиків для людини та довкілля.

Це проявляється у встановленні законодавчих вимог щодо:

- оцінювання та управління ризиками;
- безпечності продукції;
- належного маркування;
- надання інформації про продукцію;
- документального підтвердження її відповідності;
- контролю за речовинами та компонентами;
- обмеження або заборони використання окремих небезпечних речовин;
- державного ринкового нагляду;
- вилучення або відкликання продукції, що становить ризик;
- відповідальності за порушення встановлених вимог.

Отже, **правовідносини у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції являють собою комплекс урегульованих правом суспільних відносин, що виникають між державою, суб'єктами господарювання, споживачами та іншими учасниками у процесі виробництва, імпорту, експорту, введення в обіг, надання на ринку, використання та контролю відповідної продукції**.

Їх комплексний характер зумовлений необхідністю одночасного забезпечення економічної діяльності, вільного обігу продукції, хімічної безпеки, охорони здоров'я людини, захисту довкілля та реалізації прав споживачів. Станом на 2026 рік правове регулювання цих відносин в Україні здійснюється на основі поєднання загальних норм законодавства та спеціальних вимог до хімічної і косметичної продукції.

3.2. Поняття, види та склад правопорушень у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції

Правове регулювання виробництва, імпорту, надання на ринку та використання хімічної і парфумерно-косметичної продукції передбачає встановлення обов'язкових вимог щодо її безпечності, якості, маркування, інформування споживачів, управління ризиками та державного контролю. Порушення встановлених вимог може створювати ризики для життя і здоров'я людини, довкілля, майнових інтересів споживачів та інших охоронюваних законом суспільних відносин.

Основу спеціального правового регулювання хімічної безпеки становить Закон України **«Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією» № 2804-IX**. Станом на 2026 рік закон є чинним у редакції від 2 березня 2026 року. Він передбачає, зокрема, державний контроль за відповідністю інформації про небезпеку хімічної продукції, її класифікацією, державною реєстрацією хімічних речовин та дотриманням установлених обмежень щодо їх використання.

У сфері косметичної продукції спеціальні вимоги встановлені **Технічним регламентом на косметичну продукцію**, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 20 січня 2021 року № 65. Регламент визначає вимоги до безпечності косметичної продукції, її введення в обіг, маркування, документації та інших обов'язків учасників ринку. Станом на 2026 рік цей нормативний акт є чинним.

Правопорушення – це протиправне, винне діяння (дія або бездіяльність) фізичної чи юридичної особи, за яке законом передбачено юридичну відповідальність.

У сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції правопорушеннями можуть бути, зокрема, порушення встановлених законодавством вимог щодо безпечності продукції, її маркування, класифікації, надання необхідної інформації, обмежень щодо використання окремих речовин, введення продукції в обіг або виконання законних вимог органів державного контролю.

При цьому саме по собі порушення технічної чи нормативної вимоги не завжди означає наявність одного й того самого виду юридичної відповідальності. Вид відповідальності та конкретний захід реагування визначаються відповідно до характеру порушення, його наслідків, суб'єкта та положень законодавства.

До основних юридично значущих ознак правопорушення належать:

- **протиправність** – діяння суперечить вимогам Конституції України, законів, технічних регламентів або інших нормативно-правових актів;
- **суспільна шкідливість або небезпечність** – діяння порушує або створює загрозу охоронюваним законом правам та інтересам людини, суспільства, держави чи довкілля;
- **винність** – особа діє умисно або з необережності, якщо відповідна форма вини є умовою відповідальності за конкретне правопорушення;
- **караність або можливість застосування передбачених законом заходів** – за відповідне діяння закон встановлює конкретний вид юридичної відповідальності чи інший захід державного примусу;
- **наявність передбачених законом юридичних ознак складу правопорушення**.

Для окремих видів правопорушень закон може встановлювати спеціальні правила щодо суб'єкта, вини, наслідків або інших елементів складу.

Склад правопорушення – це сукупність встановлених законом об'єктивних і суб'єктивних ознак, необхідних для кваліфікації конкретного діяння як правопорушення.

До його основних елементів належать:

1. Об'єкт правопорушення – суспільні відносини та охоронювані законом блага, на які посягає протиправне діяння.

У сфері хімічної та косметичної продукції такими об'єктами можуть бути:

- життя та здоров'я людини;
- безпека продукції;
- права та законні інтереси споживачів;
- безпечний стан довкілля;
- встановлений порядок господарської діяльності;
- встановлений порядок державного ринкового нагляду;
- законні інтереси інших суб'єктів господарювання.

2. Об'єктивна сторона – зовнішній прояв правопорушення, який може виражатися у дії або бездіяльності, а в передбачених законом випадках – також у шкідливих наслідках та причинному зв'язку між діянням і наслідками.

Наприклад, об'єктивна сторона може полягати у наданні на ринку продукції, яка не відповідає встановленим вимогам, неналежному маркуванні, невиконанні передбаченого законодавством обов'язку або невиконанні законної вимоги органу державного нагляду.

3. Суб'єкт правопорушення – фізична або юридична особа, яка відповідно до закону може нести юридичну відповідальність.

У відповідних правовідносинах суб'єктами можуть виступати виробники, імпортери, дистриб'ютори, продавці, професійні користувачі, посадові та службові особи та інші особи залежно від конкретного складу правопорушення.

4. Суб'єктивна сторона – внутрішнє психічне ставлення особи до вчиненого нею діяння та його наслідків. Вона характеризується виною у формі умислу або необережності, якщо інше не встановлено законом.

Залежно від характеру порушеної норми права та виду юридичної відповідальності можна виділити:

1. **адміністративні правопорушення**;
2. **цивільні правопорушення**;
3. **господарські правопорушення**;
4. **дисциплінарні правопорушення**;
5. **кримінальні правопорушення**.

Водночас така класифікація є загальноправовою. Конкретне порушення у сфері хімічної або косметичної продукції може одночасно мати декілька юридичних наслідків, якщо для цього існують передбачені законом підстави.

Адміністративне правопорушення (проступок) – це протиправна, винна дія або бездіяльність, за яку Кодексом України про адміністративні правопорушення встановлено адміністративну відповідальність.

У сфері хімічної та косметичної продукції адміністративно-правові механізми можуть застосовуватися, зокрема, у випадках порушення встановленого порядку здійснення господарської діяльності, невиконання законних вимог органів державного нагляду (контролю), порушення правил, що забезпечують безпечність продукції, та інших діянь, склад яких прямо передбачений законом.

При цьому **адміністративна відповідальність може застосовуватися лише за наявності складу конкретного адміністративного правопорушення**, передбаченого законодавством.

Цивільно-правове правопорушення полягає у порушенні цивільного права або невиконанні чи неналежному виконанні цивільного обов'язку, що може спричинити застосування передбачених цивільним законодавством способів захисту.

У сфері косметичної продукції цивільно-правові відносини можуть виникати, зокрема, між продавцем та споживачем у зв'язку з придбанням продукції неналежної якості або такої, що не відповідає встановленим вимогам.

Залежно від обставин можуть застосовуватися передбачені цивільним законодавством способи захисту порушених прав, у тому числі відшкодування завданої шкоди.

Господарські правопорушення пов'язані з порушенням встановлених законодавством правил здійснення господарської діяльності або невиконанням господарських зобов'язань.

Для суб'єктів, які виробляють, імпортують або реалізують хімічну та косметичну продукцію, юридичне значення можуть мати порушення договірних зобов'язань, вимог щодо продукції, умов її постачання та інших встановлених законом правил господарювання.

Дисциплінарний проступок – винне невиконання або неналежне виконання працівником своїх трудових обов'язків, за яке законодавством про працю може передбачатися дисциплінарна відповідальність.

У підприємствах хімічної та косметичної промисловості такі порушення можуть стосуватися невиконання працівником трудових обов'язків, правил охорони праці, внутрішніх процедур безпеки або інших законних вимог, пов'язаних із його трудовою функцією.

Кримінальне правопорушення – передбачене Кримінальним кодексом України суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального правопорушення.

Кримінальна відповідальність у сфері хімічної та косметичної продукції може наставати не за будь-яке порушення спеціальних вимог до продукції, а лише тоді, коли конкретне діяння містить склад кримінального правопорушення, передбаченого Кримінальним кодексом України.

Отже, **порушення вимог до хімічної або косметичної продукції саме по собі не є автоматично кримінальним правопорушенням**. Кримінально-правова кваліфікація можлива лише за наявності всіх передбачених кримінальним законом ознак відповідного складу.

3.3. Юридична відповідальність за порушення законодавства у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції

Правове регулювання хімічної та парфумерно-косметичної продукції спрямоване не лише на встановлення обов'язкових вимог до її виробництва та обігу, а й на забезпечення механізмів реагування у разі їх порушення.

Особливе значення має **превентивна функція державного регулювання**, оскільки метою правового механізму є недопущення або мінімізація ризиків для життя і здоров'я людини, споживачів та довкілля.

Закон № 2804-IX передбачає здійснення державного контролю за хімічною продукцією, зокрема щодо інформації про небезпеку, класифікації, державної реєстрації хімічних речовин та дотримання обмежень їх використання.

У сфері косметичної продукції правові наслідки невідповідності продукції встановленим вимогам визначаються спеціальним Технічним регламентом на косметичну продукцію та законодавством про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції.

Юридична відповідальність – це передбачена законом форма державного примусу, що застосовується до особи у зв'язку з вчиненням правопорушення та полягає у покладенні на неї визначених законом несприятливих наслідків особистого, майнового чи організаційного характеру.

Юридична відповідальність у цій сфері виконує не лише каральну, а й **превентивну, охоронну та відновлювальну функції**.

До основних ознак юридичної відповідальності належать:

- її правова підстава;
- наявність правопорушення або іншої передбаченої законом підстави для застосування відповідного заходу;
- встановлення конкретного виду та міри відповідальності законом;
- застосування компетентним органом або судом у межах визначених повноважень;
- дотримання встановленої законом процедури;

- можливість застосування несприятливих наслідків до особи, яка несе відповідальність;
- індивідуалізація відповідальності залежно від характеру порушення та інших юридично значущих обставин.

Основні функції юридичної відповідальності:

1. Охоронна функція полягає у забезпеченні охорони суспільних відносин від протиправних посягань.

2. Превентивна функція спрямована на попередження нових правопорушень як з боку особи, яка вже допустила порушення, так і інших учасників відповідних правовідносин.

3. Каральна функція полягає у застосуванні передбачених законом несприятливих наслідків до особи, яка вчинила правопорушення.

4. Відновлювальна (компенсаційна) функція спрямована на відновлення порушеного права або компенсацію завданої шкоди у випадках і порядку, встановлених законом.

У сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції залежно від характеру правопорушення можуть застосовуватися **види юридичної відповідальності**:

- **адміністративна відповідальність**;
- **цивільно-правова відповідальність**;
- **господарсько-правові заходи відповідальності**;
- **дисциплінарна відповідальність**;
- **кримінальна відповідальність**.

Водночас необхідно розмежовувати **юридичну відповідальність** та **заходи державного реагування, які не є покаранням**.

Це особливо важливо для законодавства про косметичну та хімічну продукцію. Наприклад, за результатами державного ринкового нагляду можуть застосовуватися передбачені законодавством заходи щодо продукції, яка становить ризик або не відповідає встановленим вимогам. Такі заходи можуть

бути спрямовані на усунення невідповідності, обмеження або заборону надання продукції на ринку та не повинні автоматично ототожнюватися з адміністративним чи кримінальним покаранням.

Адміністративна відповідальність є одним із важливих механізмів забезпечення дотримання законодавства у сфері безпечності продукції.

Її застосування можливе лише за наявності відповідного складу адміністративного правопорушення, прямо передбаченого законодавством.

Для хімічної продукції особливе значення має державний ринковий нагляд, у межах якого перевіряються, зокрема, інформація про небезпеку продукції, її класифікація, дотримання правил нанесення інформації про небезпеку, державна реєстрація хімічних речовин та встановлені обмеження використання.

Цивільно-правова відповідальність може виникати у разі порушення майнових або особистих немайнових прав, невиконання договірних зобов'язань або завдання шкоди.

У сфері косметичної продукції особливе значення мають правовідносини між споживачем і продавцем, виробником або іншим учасником ланцюга постачання.

Якщо використання продукції спричинило шкоду, питання її відшкодування вирішується відповідно до положень цивільного законодавства та спеціального законодавства про захист прав споживачів.

Господарсько-правова відповідальність, суб'єкти господарювання, які здійснюють виробництво та обіг хімічної або косметичної продукції, несуть відповідальність за порушення господарських зобов'язань та інших вимог законодавства у випадках і формах, установлених законом.

Такі наслідки можуть бути пов'язані, зокрема, з невиконанням договірних зобов'язань, порушенням установлених правил здійснення господарської діяльності або невідповідністю продукції обов'язковим вимогам.

Дисциплінарна відповідальність застосовується до працівника у зв'язку з порушенням ним трудових обов'язків.

Наприклад, працівник підприємства хімічної промисловості може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності за невиконання законних трудових обов'язків, правил охорони праці або внутрішніх нормативних документів підприємства, якщо такі вимоги входять до його трудової функції.

Кримінальна відповідальність є найбільш суворим видом юридичної відповідальності та застосовується лише за діяння, які містять склад кримінального правопорушення, передбаченого Кримінальним кодексом України.

У контексті хімічної безпеки кримінально-правові наслідки можуть виникати лише за наявності відповідного складу кримінального правопорушення, наприклад у випадках, коли порушення спеціальних правил спричинило наслідки, охоплені відповідною нормою кримінального законодавства.

Тому **порушення вимог щодо хімічної або косметичної продукції не слід автоматично кваліфікувати як кримінальне правопорушення**. Правова кваліфікація повинна здійснюватися з урахуванням конкретного діяння, його наслідків, форми вини, суб'єкта та всіх інших ознак складу кримінального правопорушення.

Окрему групу правових механізмів становлять заходи, спрямовані безпосередньо на продукцію, а не на покарання особи.

У разі виявлення невідповідності можуть застосовуватися передбачені законодавством заходи державного ринкового нагляду, зокрема щодо:

- усунення виявленої невідповідності;
- обмеження надання продукції на ринку;
- тимчасової заборони надання продукції на ринку;
- заборони надання продукції на ринку;
- вилучення продукції;

- відкликання продукції.

Конкретний захід залежить від характеру невідповідності та рівня ризику, визначених законодавством.

Особливості відповідальності у сфері косметичної продукції, для якої важливе значення має розмежування:

1. **вимог до безпечності косметичної продукції**;
2. **обов'язків відповідальної особи**;
3. **обов'язків інших операторів ринку**;
4. **заходів державного ринкового нагляду**;
5. **юридичної відповідальності за конкретне правопорушення**.

Технічний регламент на косметичну продукцію встановлює спеціальні вимоги до косметичної продукції та обов'язків суб'єктів, що забезпечують її відповідність встановленим вимогам.

Особливості відповідальності у сфері хімічної продукції, для якої центральним принципом є **управління ризиками протягом життєвого циклу хімічної продукції**.

Закон № 2804-IX визначає хімічну безпеку як стан, за якого ризики для здоров'я людини та/або довкілля, що виникають під час виробництва, транспортування, зберігання, використання хімічної продукції та поводження з її відходами, є мінімальними та контрольованими.

Відповідно, юридичне регулювання спрямоване не лише на покарання за вже вчинене порушення, а насамперед на **попередження небезпечних наслідків та забезпечення контрольованого поводження з хімічною продукцією**.

Отже, **правопорушення у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції** – це передбачене законом протиправне, винне діяння, яке порушує встановлені вимоги щодо безпечності, виробництва, обігу, маркування, інформування, використання, державної реєстрації, ринкового нагляду або інших аспектів поводження з відповідною продукцією.

Склад правопорушення утворюють **об’єкт, об’єктивна сторона, суб’єкт і суб’єктивна сторона**, якщо інше не випливає з особливостей конкретного виду юридичної відповідальності.

Юридична відповідальність у цій сфері має **комплексний характер** та може бути адміністративною, цивільно-правовою, господарсько-правовою, дисциплінарною або кримінальною. Поряд із нею законодавство передбачає спеціальні заходи державного реагування щодо продукції, яка не відповідає встановленим вимогам або становить ризик.

Станом на 2026 рік особливе нормативне значення для цієї сфери мають Закон України **«Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією» № 2804-IX**, **Технічний регламент на косметичну продукцію**, законодавство про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції, а також загальні норми цивільного, господарського, адміністративного, трудового та кримінального законодавства.

Питання для самоконтролю

1. Що таке правовідносини у сфері виробництва, введення в обіг та використання хімічної і парфумерно-косметичної продукції?
2. Які основні ознаки характеризують правовідносини у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції?
3. Хто може бути суб’єктами правовідносин у сфері виробництва, введення в обіг та використання хімічної і косметичної продукції?
4. Що є об’єктом правовідносин у сфері виробництва та обігу хімічної і парфумерно-косметичної продукції?
5. Які права та обов’язки виробників, імпортерів, розповсюджувачів і споживачів хімічної та косметичної продукції виникають у межах відповідних правовідносин?

6. Які види правовідносин можуть виникати у процесі виробництва, введення в обіг та використання хімічної і парфумерно-косметичної продукції?

7. Які юридичні факти є підставами виникнення, зміни та припинення правовідносин у сфері хімічної та косметичної продукції?

8. Що таке правопорушення у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції?

9. Які основні ознаки правопорушення у сфері виробництва, обігу та використання хімічної і косметичної продукції?

10. Які види правопорушень можуть вчинятися у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції?

11. У чому полягає склад правопорушення та які його основні елементи?

12. Які особливості об’єкта та об’єктивної сторони правопорушень у сфері хімічної і парфумерно-косметичної продукції?

13. Хто може бути суб’єктом правопорушення у сфері виробництва та обігу хімічної і косметичної продукції?

14. У чому полягає суб’єктивна сторона правопорушення та яке значення має вина особи для притягнення її до юридичної відповідальності?

15. Які основні види юридичної відповідальності можуть застосовуватися за порушення законодавства у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції?

16. За яких умов настає адміністративна відповідальність за порушення вимог законодавства у сфері хімічної та косметичної продукції?

17. У яких випадках порушення вимог щодо виробництва, обігу або використання хімічної та косметичної продукції може спричинити цивільно-правову відповідальність?

18. Які підстави та умови кримінальної відповідальності можуть виникати у разі порушення вимог законодавства у сфері хімічної безпеки та обігу відповідної продукції?

19. Які заходи юридичної відповідальності можуть застосовуватися до суб'єктів господарювання за порушення вимог щодо безпечності хімічної та парфумерно-косметичної продукції?

20. Яке значення юридичної відповідальності для забезпечення законності, безпечності продукції та захисту прав споживачів у сфері хімічної і парфумерно-косметичної продукції?

ТЕМА 4. ДОЗВІЛЬНА СИСТЕМА, ТЕХНІЧНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ДЕРЖАВНИЙ РИНКОВИЙ НАГЛЯД У СФЕРІ ХІМІЧНОЇ І ПАРФУМЕРНО-КОСМЕТИЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

4.1. Основні поняття, структура та принципи дозвільної системи України у сфері господарської діяльності

4.2. Технічне регулювання та оцінювання відповідності хімічної і парфумерно-косметичної продукції

4.3. Законодавчі основи державного ринкового нагляду і контролю нехарчової продукції

4.4. Відбір зразків, дослідження та оцінювання відповідності хімічної і косметичної продукції встановленим вимогам

4.5. Притягнення до юридичної відповідальності за порушення законодавства у сфері обігу хімічної та парфумерно-косметичної продукції

4.1. Основні поняття, структура та принципи дозвільної системи України у сфері господарської діяльності

Державне регулювання господарської діяльності у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції спрямоване на забезпечення балансу між свободою підприємницької діяльності, захистом життя і здоров’я людини, охороною довкілля, безпечністю продукції та належним функціонуванням внутрішнього ринку. Особливістю цієї сфери є поєднання загальних механізмів державного регулювання господарської діяльності зі спеціальними вимогами до хімічної та косметичної продукції.

Загальні правові та організаційні засади функціонування дозвільної системи у сфері господарської діяльності визначає Закон України **«Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності»**. Відповідно до нього дозвільна система охоплює врегульовані законодавством відносини між дозвільними органами, державними адміністраторами та суб’єктами

господарювання у зв'язку з видачею, переоформленням, видачею дублікатів та анулюванням документів дозвільного характеру.

Дозвільна система у сфері господарської діяльності – сукупність урегульованих законодавством відносин, що виникають між дозвільними органами, державними адміністраторами та суб'єктами господарювання у зв'язку з видачею документів дозвільного характеру, їх переоформленням, видачею дублікатів та анулюванням.

Документ дозвільного характеру – дозвіл, висновок, рішення, погодження, свідоцтво, інший документ, у тому числі в електронній формі, який відповідно до закону надає суб'єкту господарювання право на здійснення певних дій щодо провадження господарської діяльності або підтверджує виконання ним установлених законодавством вимог.

Водночас принципово важливо розмежовувати **дозвільну систему**, **ліцензування**, **державну реєстрацію продукції**, **нотифікацію** та **оцінювання відповідності**. Наявність передбаченої законом процедури нотифікації косметичної продукції не означає, що така продукція підлягає ліцензуванню або державній реєстрації як лікарський засіб.

Для хімічної продукції спеціальне значення має Закон України **«Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією»**, який визначає правові, організаційні та економічні засади управління хімічною безпекою та встановлює вимоги до діяльності суб'єктів господарювання протягом життєвого циклу хімічної продукції. Закон передбачає, зокрема, ризик-орієнтований підхід, класифікацію небезпечності, ідентифікацію хімічних речовин, надання інформації про небезпечні властивості та застосування спеціальних механізмів державного контролю.

Основними принципами державної політики у дозвільній сфері є:

- захист прав, законних інтересів громадян, життя і здоров'я людини;
- охорона навколишнього природного середовища;
- забезпечення безпеки держави;

- законність діяльності дозвільних органів;
- прозорість процедур;
- рівність прав суб’єктів господарювання;
- встановлення вичерпних підстав для отримання та припинення дії документів дозвільного характеру;
- відповідальність посадових осіб дозвільних органів і суб’єктів господарювання за порушення законодавства;
- зменшення надмірного адміністративного втручання у господарську діяльність.

Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності визначається спеціальним законом і є вичерпним. Станом на 2026 рік відповідний перелік визначений Законом України **«Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності»**, актуальна редакція якого враховує зміни, внесені у 2026 році.

Специфіка хімічного права полягає в тому, що для окремих категорій небезпечних хімічних речовин законодавством передбачені спеціальні дозвільні механізми. Закон України «Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією» передбачає, зокрема, можливість видачі, переоформлення та анулювання дозволів на використання окремих категорій особливо небезпечних та отруйних хімічних речовин.

Таким чином, **не вся хімічна продукція потребує отримання окремого дозволу на її виробництво або реалізацію**. Наявність дозвільної процедури залежить від виду речовини, її небезпечних властивостей, характеру діяльності, умов використання та спеціальних вимог законодавства.

Окремі види діяльності, пов’язані з хімічними речовинами, можуть також підпадати під дію законодавства про охорону праці, промислову безпеку, охорону навколишнього природного середовища, поводження з відходами, пожежну безпеку та інші спеціальні правові режими.

Для парфумерно-косметичної продукції основним спеціальним регуляторним актом є **Технічний регламент на косметичну продукцію**, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20 січня 2021 р. № 65. Він набрав чинності 3 серпня 2024 року та встановлює обов'язкові вимоги до косметичної продукції, її безпечності, складу, маркування, оцінювання безпечності, документації та обігу.

На відміну від лікарських засобів, **косметична продукція не проходить державну реєстрацію за процедурою реєстрації лікарських засобів і не потребує ліцензії на виробництво чи реалізацію саме як косметична продукція**. Регуляторна модель ґрунтується на відповідальності оператора ринку за відповідність продукції встановленим вимогам, нотифікації, оцінюванні безпечності та державному ринковому нагляді.

Станом на серпень 2026 року необхідно також враховувати зміни, внесені постановою Кабінету Міністрів України від 4 червня 2026 р. № 737. Зокрема, не нотифікована косметична продукція, яка була введена в обіг до 3 серпня 2026 року та не відповідає вимогам Технічного регламенту, може надаватися на ринку до 3 серпня 2030 року. Для окремих категорій продукції та речовин встановлені спеціальні перехідні строки. Постанова № 737 набирає чинності через шість місяців з дня її опублікування.

Отже, у сфері парфумерно-косметичної продукції основний акцент державного регулювання переноситься **з попереднього адміністративного дозволу на продукцію на забезпечення її відповідності встановленим вимогам, відповідальність оператора ринку, нотифікацію та державний ринковий нагляд**.

4.2. Технічне регулювання та оцінювання відповідності хімічної і парфумерно-косметичної продукції

Технічне регулювання є одним із центральних механізмів державного регулювання безпечності та якості продукції. Його правову основу становить

Закон України **«Про технічні регламенти та оцінку відповідності»** (Редакція від 03.05.2026), чинна редакція якого станом на 2026 рік враховує останні законодавчі зміни. Закон визначає засади розроблення, прийняття та застосування технічних регламентів, а також процедури оцінювання відповідності продукції встановленим вимогам.

Технічний регламент – нормативно-правовий акт, у якому встановлено обов'язкові характеристики продукції або пов'язані з нею процеси та методи виробництва, а також відповідні процедури оцінювання відповідності.

Оцінювання відповідності – процес доведення того, що визначені вимоги, які стосуються продукції, процесу, послуги, системи, особи чи органу, виконані.

У системі технічного регулювання необхідно розрізняти:

- технічні регламенти;
- національні стандарти;
- гармонізовані європейські стандарти;
- процедури оцінювання відповідності;
- декларацію про відповідність;
- документи про відповідність;
- органи з оцінки відповідності;
- державний ринковий нагляд.

Важливо, що **технічні регламенти встановлюють обов'язкові вимоги**, тоді як застосування стандартів загалом має добровільний характер, якщо інше прямо не встановлено законодавством. Застосування відповідних національних стандартів може забезпечувати презумпцію відповідності продукції вимогам технічного регламенту.

4.2.1. Технічне регулювання хімічної продукції

Особливе місце у сучасній системі хімічного права України займає **Технічний регламент класифікації небезпечності, маркування та пакування**

хімічної продукції, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 10 травня 2024 р. № 539 (Редакція від 06.12.2025). Регламент був розроблений з урахуванням європейського підходу до класифікації, маркування та пакування хімічної продукції. Його вимоги спрямовані на забезпечення належного інформування про небезпечні властивості хімічної продукції та зменшення ризиків для людини і довкілля.

Регламент встановлює правила щодо:

1. **класифікації небезпечності хімічної продукції**;
2. **маркування**;
3. **пакування**;
4. інформування користувачів про небезпечні властивості;
5. застосування відповідних попереджувальних елементів;
6. взаємодії вимог технічного регулювання з іншими механізмами хімічної безпеки.

У 2025 році до зазначеного Технічного регламенту були внесені зміни постановою Кабінету Міністрів України № 1598 від 5 грудня 2025 року.

Таким чином, для хімічної продукції **класифікація небезпечності, належне маркування та пакування є не формальністю, а важливими елементами правового механізму управління хімічними ризиками**.

4.2.2. Технічне регулювання парфумерно-косметичної продукції

Для косметичної продукції спеціальним актом є Технічний регламент на косметичну продукцію, затверджений постановою КМУ № 65. Його положення значною мірою гармонізовані з Регламентом (ЄС) № 1223/2009 про косметичну продукцію.

Технічний регламент встановлює, зокрема, вимоги щодо:

- безпечності косметичної продукції;
- відповідальності виробника, імпортера та інших операторів ринку;
- оцінювання безпечності косметичної продукції;

- документації щодо продукції;
- вимог до складу та використання окремих речовин;
- маркування;
- тверджень щодо властивостей косметичної продукції;
- виробництва із дотриманням належної виробничої практики;
- нотифікації косметичної продукції;
- державного ринкового нагляду.

До введення косметичної продукції в обіг відповідальна особа повинна забезпечити виконання встановлених регламентом вимог. Система регулювання передбачає **оцінювання безпечності**, формування відповідної документації та **нотифікацію косметичної продукції**, що дає компетентним органам можливість здійснювати ефективний нагляд за ринком.

При цьому **нотифікація не є сертифікацією косметичної продукції і не є дозволом на її реалізацію**. Її правова функція полягає у забезпеченні інформаційної основи для державного контролю за продукцією, що надається на ринку.

4.2.3. Основні принципи технічного регулювання

Технічне регулювання хімічної та косметичної продукції ґрунтується на таких принципах:

- пріоритет захисту життя і здоров’я людини;
- захист навколишнього природного середовища;
- пропорційність регуляторних вимог рівню ризику;
- недопущення необґрунтованих технічних бар’єрів у торгівлі;
- гармонізація національних вимог із європейськими та міжнародними підходами;
- відповідальність виробника та інших операторів ринку за безпечність продукції;
- прозорість і передбачуваність процедур;

- простежуваність продукції та її учасників у ланцюгу постачання;
- ефективний державний ринковий нагляд.

Особливого значення набуває **ризик-орієнтований підхід**. У хімічному праві він проявляється через ідентифікацію небезпечних властивостей речовин, їх класифікацію та оцінювання ризиків. У косметичному праві – через оцінювання безпечності готової продукції, контроль інгредієнтів, вимоги до маркування та постмаркетинговий нагляд.

4.2.4. Державний ринковий нагляд

Технічне регулювання не обмежується моментом введення продукції в обіг. Його невід'ємним елементом є **державний ринковий нагляд**, спрямований на перевірку того, чи відповідає продукція, яка вже перебуває на ринку, установленим вимогам.

Для хімічної продукції Технічним регламентом № 539 відповідний напрям державного ринкового нагляду включено до сфери компетенції **Державної екологічної інспекції України**.

Щодо косметичної продукції державний ринковий нагляд здійснюється відповідно до законодавства про державний ринковий нагляд та спеціальних положень Технічного регламенту на косметичну продукцію. Система нагляду передбачає можливість застосування передбачених законом заходів реагування у разі встановлення невідповідності продукції встановленим вимогам.

Таким чином, сучасна українська модель правового регулювання хімічної та парфумерно-косметичної продукції базується на поєднанні:

1) загального господарського та дозвільного законодавства;

2) спеціального законодавства про хімічну безпеку;

3) технічних регламентів;

4) оцінювання та декларування відповідності, коли це передбачено відповідним технічним регламентом;

5) нотифікації косметичної продукції;

6) вимог до маркування, пакування та інформування;

7) державного ринкового нагляду;

8) юридичної відповідальності операторів ринку за порушення встановлених вимог.

4.3. Законодавчі основи державного ринкового нагляду і контролю нехарчової продукції

Державне регулювання обігу хімічної та парфумерно-косметичної продукції є важливою складовою системи забезпечення безпеки життя і здоров'я людини, охорони довкілля, захисту прав споживачів та належного функціонування внутрішнього ринку. Специфіка цієї продукції зумовлена можливістю наявності у її складі речовин, які за певних умов можуть становити небезпеку для людини або довкілля, а також необхідністю забезпечення достовірності інформації про склад, властивості, призначення та безпечне використання продукції.

На відміну від лікарських засобів, для яких функціонує спеціальна система державної реєстрації та контролю якості, для більшості хімічної та косметичної продукції основними механізмами державного регулювання є **технічне регулювання, державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції, хімічне регулювання та захист прав споживачів**.

Базовим нормативно-правовим актом у сфері ринкового нагляду є Закон України **«Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції»** від 02.12.2010 № 2735-VI (Редакція від 02.03.2026). Закон визначає правові та організаційні засади державного ринкового нагляду і державного контролю нехарчової продукції, а також повноваження органів державного ринкового нагляду та обов'язки суб'єктів господарювання.

Відповідно до законодавства, **державний ринковий нагляд** є діяльністю органів державного ринкового нагляду, спрямованою на забезпечення відповідності продукції встановленим вимогам та недопущення надання на

ринку продукції, яка становить серйозний ризик або не відповідає визначеним законодавством вимогам.

Особливістю сучасної моделі ринкового нагляду є те, що вона ґрунтується не на тотальному попередньому контролі всієї продукції, а на **перевірці характеристик продукції після її введення в обіг або надання на ринку**, із застосуванням ризик-орієнтованого підходу.

Основними завданнями державного ринкового нагляду у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції є:

- запобігання наданню на ринку небезпечної продукції;
- перевірка відповідності продукції встановленим вимогам;
- захист життя та здоров'я людини;
- захист прав та законних інтересів споживачів;
- запобігання негативному впливу небезпечної хімічної продукції на довкілля у випадках, передбачених спеціальним законодавством;
- забезпечення дотримання суб'єктами господарювання вимог технічних регламентів;
- недопущення реалізації продукції з неналежним маркуванням або недостатньою інформацією про її властивості та безпечне використання;
- забезпечення рівних умов конкуренції між суб'єктами господарювання.

Правове регулювання державного ринкового нагляду взаємопов'язане із Законом України **«Про технічні регламенти та оцінку відповідності»**, який встановлює правові та організаційні засади розроблення, прийняття й застосування технічних регламентів та процедур оцінки відповідності. Станом на 2026 рік Закон має чинну редакцію від 03.05.2026.

Окреме значення для хімічної продукції має Закон України **«Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією»** від 01.12.2022 № 2804-IX. Цей Закон формує сучасну систему управління хімічною

продукцією протягом її життєвого циклу та визначає основні поняття у сфері хімічної безпеки. Станом на 2026 рік він є чинним.

Закон визначає, зокрема, **хімічну продукцію** як хімічні речовини, суміші, сплави, а також вироби, під час використання яких відбувається навмисне вивільнення хімічних речовин. Поняття **хімічної безпеки** охоплює такий стан, за якого ризики для здоров'я людини та/або довкілля, що виникають під час виробництва, транспортування, зберігання, використання хімічної продукції та поводження з її відходами, є мінімальними та контрольованими.

Суб'єктами державного ринкового нагляду є органи державної влади, визначені законодавством та відповідними секторальними планами і нормативними актами. Їх компетенція залежить від виду продукції та сфери її регулювання.

При цьому необхідно розмежовувати:

1. **державний ринковий нагляд** – контроль відповідності продукції встановленим вимогам після її введення в обіг або надання на ринку;
2. **державний контроль продукції, що ввозиться на митну територію України**, який здійснюється у взаємодії органів ринкового нагляду та митних органів;
3. **державний нагляд у сфері хімічної безпеки**, який має спеціальне правове регулювання;
4. **державний санітарний, екологічний та інший спеціальний контроль**, якщо його проведення прямо передбачене законодавством.

Форми державного ринкового нагляду

Державний ринковий нагляд може здійснюватися шляхом:

- перевірки характеристик продукції;
- перевірки документів та інформації, що супроводжує продукцію;
- перевірки маркування;

- перевірки декларації про відповідність, якщо її наявність передбачена відповідним технічним регламентом;
- перевірки технічної документації;
- відбору зразків продукції;
- проведення експертизи (випробування) відібраних зразків;
- застосування обмежувальних (коригувальних) заходів у разі встановлення невідповідності.

Законодавство передбачає проведення **планових та позапланових заходів державного ринкового нагляду**. Планування здійснюється з урахуванням ризиків, пов'язаних із відповідними видами продукції.

Особливе значення має принцип **пропорційності**: заходи державного ринкового нагляду повинні відповідати характеру виявленої невідповідності та рівню ризику, який створює продукція.

За результатами перевірки характеристик продукції орган державного ринкового нагляду може встановити:

- відповідність продукції встановленим вимогам;
- формальну невідповідність;
- невідповідність, яка створює ризик;
- серйозний ризик.

У разі встановлення порушення до суб'єкта господарювання можуть застосовуватися **обмежувальні (коригувальні) заходи**, зокрема обмеження або заборона надання продукції на ринку, заборона введення продукції в обіг, вилучення продукції з обігу або відкликання продукції залежно від конкретних обставин і правових підстав.

Для косметичної продукції особливе значення має **Технічний регламент на косметичну продукцію**, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20.01.2021 № 65. Він набрав чинності 03.08.2024 та встановлює вимоги до косметичної продукції, що надається на ринку України.

Технічний регламент визначає вимоги, зокрема, щодо:

- безпечності косметичної продукції;
- відповідальної особи;
- оцінки безпечності;
- документації на косметичну продукцію;
- маркування;
- інформації про склад;
- виробничих вимог;
- повідомлення про косметичну продукцію;
- обмежень щодо окремих речовин.

Таким чином, **державний ринковий нагляд у сфері парфумерно-косметичної продукції не зводиться до перевірки якості косметичного засобу за одним лабораторним показником**, а охоплює комплексну перевірку його безпечності, маркування, документального забезпечення та відповідності вимогам Технічного регламенту.

4.4. Відбір зразків, дослідження та оцінювання відповідності хімічної і парфумерно-косметичної продукції встановленим вимогам

Відбір зразків є одним із важливих інструментів державного ринкового нагляду, який застосовується тоді, коли для встановлення відповідності продукції законодавчим вимогам необхідне проведення експертизи (випробування).

Загальні засади відбору зразків визначаються законодавством про державний ринковий нагляд і контроль, а відповідні процедурні питання регулюються актами Кабінету Міністрів України.

Станом на 2026 рік чинним є, зокрема, **Порядок відбору зразків продукції для визначення її якісних показників та форми акта відбору зразків продукції**, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 31.10.2007 № 1280 (Редакція від 02.06.2018).

Водночас після законодавчих змін 2026 року порядок державного нагляду необхідно розглядати у взаємозв'язку з оновленими положеннями законодавства про державний нагляд (контроль). Зокрема, Закон України від 08.04.2026 № 4840-IX передбачає сучасне регулювання процедур призначення експертизи (випробування) та відбору зразків продукції.

Відбір зразків може проводитися, зокрема, коли необхідно встановити:

- фактичні характеристики продукції;
- відповідність продукції вимогам технічного регламенту;
- наявність небезпечних властивостей;
- відповідність заявленому складу або характеристикам;
- відповідність встановленим фізико-хімічним, токсикологічним чи іншим показникам;
- наявність підстав вважати продукцію небезпечною або такою, що становить ризик;
- відповідність продукції вимогам щодо маркування та безпечності, якщо такі питання потребують спеціальних досліджень.

Відповідно до оновленого законодавства рішення про відбір зразків продукції приймається у письмовій формі уповноваженою посадовою особою. У рішенні визначаються, зокрема, кількість зразків відповідного виду, типу, категорії або групи продукції та місце проведення експертизи (випробування).

Відібрані зразки повинні бути належним чином **укомплектовані, упаковані та опломбовані (опечатані)**. Умови їх зберігання і транспортування повинні забезпечувати збереження характеристик, які підлягають дослідженню. Якщо буде доведено, що належні умови зберігання або транспортування не були забезпечені, експертиза (випробування) таких зразків не повинна проводитися.

Важливою гарантією прав суб'єкта господарювання є наявність **контрольного зразка** та документальне оформлення процедури відбору.

Під час дослідження хімічної продукції залежно від її виду та встановлених законодавством вимог можуть визначатися:

- хімічний склад;
- концентрація окремих речовин;
- фізико-хімічні властивості;
- токсикологічні характеристики;
- корозійні, подразнювальні або сенсибілізуючі властивості;
- пожежонебезпечні та інші небезпечні характеристики;
- відповідність інформації, зазначеній у документації та на маркуванні;
- відповідність вимогам щодо класифікації, маркування та пакування небезпечної хімічної продукції.

Такі дослідження повинні здійснюватися лабораторіями або іншими організаціями, компетентність яких відповідає вимогам законодавства. Законодавство про ринковий нагляд передбачає проведення експертизи (випробування) зразків у випробувальних лабораторіях чи інших організаціях, акредитованих Національним органом з акредитації на право проведення відповідних робіт.

Для косметичної продукції лабораторні дослідження можуть бути спрямовані на встановлення відповідності вимогам щодо її безпечності та складу.

Залежно від виду косметичної продукції можуть досліджуватися:

- мікробіологічні показники;
- фізико-хімічні характеристики;
- наявність або концентрація окремих речовин;
- відповідність складу заявленому складу;
- наявність заборонених або обмежених інгредієнтів;
- відповідність вимогам щодо консервантів, барвників, УФ-фільтрів та інших категорій речовин;
- показники, необхідні для оцінки безпечності конкретної продукції.

При цьому **результат лабораторного випробування не є єдиною складовою оцінювання відповідності косметичної продукції**. Відповідність встановлюється з урахуванням усіх застосовних вимог Технічного регламенту на косметичну продукцію.

Особливе значення має **оцінка безпечності косметичної продукції**, яка повинна бути проведена до її надання на ринку відповідно до вимог Технічного регламенту. Виробник або відповідальна особа повинні мати відповідну документацію, що підтверджує виконання встановлених вимог.

Для косметичної продукції важливим елементом забезпечення відповідності є **документація на косметичну продукцію**, яка повинна містити визначені Технічним регламентом відомості.

Така документація дозволяє компетентним органам оцінити:

- ідентифікацію косметичної продукції;
- її якісний та кількісний склад;
- відповідність вимогам щодо виробництва;
- результати оцінки безпечності;
- заявлені властивості продукції;
- дані щодо проведених досліджень;
- інформацію про виробника та відповідальну особу.

Загальне правило державного ринкового нагляду полягає у фінансуванні витрат на відбір, доставлення та проведення експертизи (випробування) за рахунок органу державного нагляду. Водночас законодавством передбачені механізми відшкодування відповідних витрат суб’єктом господарювання у випадках встановлення порушення.

Для використаних під час експертизи зразків нехарчової продукції законодавством також встановлено спеціальний порядок їх реалізації або знищення. Зокрема, небезпечні зразки та зразки, щодо яких встановлено невідповідність вимогам безпечності, підлягають знищенню у встановленому порядку.

За результатами перевірки та випробувань орган державного ринкового нагляду оцінює відповідність продукції встановленим вимогам.

Якщо невідповідність не встановлена, підстав для застосування обмежувальних заходів щодо продукції немає.

Якщо встановлено невідповідність, орган ринкового нагляду залежно від характеру порушення та рівня ризику може застосувати передбачені законом **обмежувальні (коригувальні) заходи**.

До таких заходів належать, зокрема:

- заборона надання продукції на ринку;
- заборона введення продукції в обіг;
- обмеження надання продукції на ринку;
- вилучення продукції з обігу;
- відкликання продукції;
- інші заходи, передбачені законодавством.

Таким чином, процедура **«відбір зразка – лабораторне дослідження – оцінювання результату – прийняття регуляторного рішення»** є одним із ключових механізмів забезпечення безпечності хімічної та парфумерно-косметичної продукції.

4.5. Притягнення до юридичної відповідальності за порушення законодавства у сфері обігу хімічної та парфумерно-косметичної продукції

Порушення законодавства у сфері виробництва, введення в обіг, надання на ринку, транспортування, зберігання та використання хімічної і парфумерно-косметичної продукції може мати наслідком застосування різних видів юридичної відповідальності.

Залежно від характеру правопорушення, його наслідків, форми вини та статусу правопорушника можуть застосовуватися:

- **цивільно-правова відповідальність**;
- **адміністративна відповідальність**;

- **кримінальна відповідальність**;
- **дисциплінарна відповідальність**;
- **господарсько-правові та спеціальні заходи державного примусу**, передбачені законодавством про ринковий нагляд та технічне регулювання.

Необхідно розмежовувати **юридичну відповідальність** та **обмежувальні (коригувальні) заходи щодо продукції**. Заборона або обмеження надання небезпечної продукції на ринку може застосовуватися для усунення ризику та відновлення законності і не завжди є покаранням у класичному розумінні.

Адміністративна відповідальність у цій сфері може наставати за порушення вимог щодо якості, безпечності, маркування, реалізації та обігу нехарчової продукції, а також за невиконання законних вимог посадових осіб органів державного контролю.

Особливе значення має **Кодекс України про адміністративні правопорушення**, положення якого передбачають відповідальність за окремі порушення у сфері стандартизації, якості продукції, торгівлі, захисту прав споживачів та державного ринкового нагляду.

Зокрема, залежно від фактичних обставин можуть застосовуватися положення КУпАП щодо:

- порушення вимог стандартів, технічних регламентів та інших обов’язкових вимог до продукції;
- невиконання законних вимог посадових осіб органів державного ринкового нагляду;
- створення перешкод здійсненню державного контролю;
- порушення правил торгівлі;
- порушення законодавства про захист прав споживачів.

Законодавство про державний ринковий нагляд передбачає відповідальність суб’єктів господарювання за невиконання або неналежне виконання встановлених обов’язків.

Типовими порушеннями у сфері хімічної та косметичної продукції можуть бути:

1. надання на ринку продукції, яка не відповідає встановленим вимогам;
2. надання продукції, що становить ризик;
3. невиконання рішення або вимоги органу державного ринкового нагляду;
4. ненадання необхідної документації;
5. неналежне маркування продукції;
6. відсутність необхідної інформації про продукцію;
7. невиконання обов'язків виробника, імпортера або розповсюджувача;
8. створення перешкод посадовим особам під час здійснення заходів ринкового нагляду;
9. невиконання обмежувальних (коригувальних) заходів.

При цьому конкретний вид санкції та її розмір визначаються **виключно відповідною нормою закону**, що має бути прямо зазначена в акті про притягнення до відповідальності.

Для парфумерно-косметичної продукції ключовим спеціальним нормативним актом є Технічний регламент на косметичну продукцію, затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 65.

Порушення вимог Технічного регламенту може проявлятися, зокрема, у:

- введенні в обіг косметичної продукції, що не відповідає вимогам щодо безпечності;
- відсутності необхідної документації;
- невиконанні вимог щодо оцінки безпечності;
- неналежному маркуванні;
- відсутності передбаченої інформації про склад;
- порушенні вимог щодо відповідальної особи;
- невиконанні вимог щодо повідомлення про косметичну продукцію;

- використанні заборонених або обмежених інгредієнтів з порушенням установлених вимог;
- поширенні інформації про властивості косметичної продукції, яка вводить споживача в оману.

Технічний регламент на косметичну продукцію є чинним в Україні з 03.08.2024, тому саме його положення, а не застарілі або відомчі вимоги до парфумерно-косметичної продукції, повинні використовуватися як основа сучасного правового аналізу.

Цивільно-правова відповідальність у сфері хімічної та косметичної продукції має особливе значення у випадках, коли небезпечна або неналежна продукція завдала шкоди споживачеві.

Відповідно до законодавства про захист прав споживачів споживач має право на придбання продукції належної якості та на отримання необхідної, доступної, достовірної та своєчасної інформації про продукцію.

У разі придбання продукції неналежної якості споживач залежно від обставин може вимагати передбачених законом способів захисту своїх прав.

Якщо внаслідок використання продукції заподіяно шкоду життю, здоров'ю або майну споживача, особа, якій завдано шкоди, має право на її відшкодування відповідно до законодавства. Закон України «Про захист прав споживачів» прямо пов'язує вимоги до безпечності продукції з необхідністю захисту життя, здоров'я і майна споживачів та довкілля.

Для косметичної продукції цивільно-правові спори можуть виникати, зокрема, у зв'язку з:

- алергічними або токсичними реакціями;
- ушкодженням шкіри;
- опіками;
- пошкодженням волосся або інших тканин;
- використанням продукції з небезпечним складом;
- неналежним маркуванням;

- відсутністю попереджень про особливі умови використання;
- недостовірними рекламними твердженнями.

При цьому для виникнення обов'язку з відшкодування шкоди мають значення встановлення факту шкоди, причинного зв'язку та інших юридично значущих обставин відповідно до цивільного законодавства.

Кримінальна відповідальність є найбільш суворою формою юридичної відповідальності та може застосовуватися лише за діяння, які містять склад кримінального правопорушення, передбаченого Кримінальним кодексом України.

У сфері хімічної продукції кримінально-правові ризики можуть виникати у випадках, коли незаконні дії з небезпечними речовинами або продукцією призводять до тяжких наслідків чи створюють передбачену кримінальним законом небезпеку для життя, здоров'я людей, довкілля або інших охоронюваних законом суспільних відносин.

Особливого значення набувають положення Кримінального кодексу України про:

- порушення правил поводження з вибухонебезпечними, легкозаймистими, їдкими та іншими небезпечними речовинами;
- порушення правил екологічної безпеки;
- забруднення довкілля;
- порушення правил охорони праці;
- необережне або умисне заподіяння шкоди життю та здоров'ю людини;
- інші кримінальні правопорушення, склад яких може бути пов'язаний із незаконним поводженням із хімічною продукцією.

При цьому **сам факт невідповідності косметичної або хімічної продукції вимогам технічного регламенту автоматично не означає наявності складу кримінального правопорушення**. Для кримінальної

відповідальності необхідно встановити всі елементи відповідного складу кримінального правопорушення.

Дисциплінарна відповідальність може застосовуватися до працівників підприємств, установ та організацій у разі порушення ними трудових обов'язків (табл. 4.1).

У сфері хімічного та косметичного виробництва такими порушеннями можуть бути:

- невиконання внутрішніх процедур контролю якості;
- недотримання правил роботи з хімічними речовинами;
- порушення технологічних інструкцій;
- недотримання правил охорони праці;
- порушення правил зберігання небезпечної продукції;
- невиконання законних розпоряджень керівника;
- неналежне ведення документації.

Застосування дисциплінарного стягнення здійснюється роботодавцем відповідно до вимог трудового законодавства.

Таблиця 4.1

Основні види порушень законодавства у сфері обігу хімічної та парфумерно-косметичної продукції

№ п/п	Вид порушення	Можливі правові наслідки
1.	Надання на ринку небезпечної хімічної продукції	Обмежувальні (коригувальні) заходи, адміністративна відповідальність, а за наявності складу кримінального правопорушення – кримінальна відповідальність

Продовження табл.4.1

2.	Надання на ринку косметичної продукції, що не відповідає Технічному регламенту	Обмеження або заборона надання на ринку, вилучення чи відкликання продукції, відповідальність згідно із законом
3.	Відсутність необхідного маркування	Вимога щодо усунення невідповідності, обмежувальні заходи та відповідальність у передбачених законом випадках
4.	Відсутність документації на косметичну продукцію	Заборона/обмеження надання продукції на ринку та інші передбачені законом заходи
5.	Неправдива або неповна інформація про продукцію	Заходи ринкового нагляду, відповідальність за порушення законодавства про захист прав споживачів
6.	Використання забороненої або обмеженої хімічної речовини з порушенням установлених вимог	Обмежувальні заходи, адміністративна або інша юридична відповідальність залежно від характеру порушення
7.	Відмова у наданні документів органу ринкового нагляду	Відповідальність, передбачена законодавством про державний ринковий нагляд
8.	Створення перешкод проведенню перевірки	Адміністративна та інша передбачена законом відповідальність
9.	Невиконання рішення про усунення невідповідності	Заходи державного примусу та відповідальність, встановлена законом

Продовження табл.4.1

10.	Заподіяння шкоди споживачу небезпечною продукцією	Правова відповідальність; за наявності складу кримінального правопорушення – кримінальна відповідальність
11.	Порушення працівником правил роботи з небезпечними речовинами	Дисциплінарна, адміністративна або кримінальна відповідальність залежно від наслідків

Отже, система юридичної відповідальності у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції має **комплексний характер**. Вона поєднує механізми державного ринкового нагляду, технічного регулювання, хімічної безпеки, захисту прав споживачів, адміністративного, цивільного, трудового та кримінального права.

Її головне призначення полягає не лише у покаранні порушника, а передусім у **попередженні потрапляння небезпечної продукції на ринок, своєчасному виявленні ризиків, усуненні невідповідностей, захисті споживача та мінімізації негативного впливу хімічної продукції на здоров'я людини і довкілля**.

Особливістю сучасного українського регулювання є поступове наближення національної системи до європейських підходів у сфері хімічної безпеки, ринкового нагляду та косметичної продукції. Правовою основою цього процесу є, зокрема, Закон України «Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією», Закон України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності», Закон України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» та Технічний регламент на косметичну продукцію.

Питання для самоконтролю

1. Що таке дозвільна система у сфері господарської діяльності та яке її основне призначення?

2. Які основні принципи функціонування дозвільної системи України у сфері господарської діяльності?

3. Які документи дозвільного характеру можуть застосовуватися у сфері виробництва та обігу хімічної і парфумерно-косметичної продукції?

4. Які суб'єкти беруть участь у функціонуванні дозвільної системи та які їхні основні повноваження?

5. Що таке технічне регулювання та яке його значення для забезпечення безпечності хімічної і парфумерно-косметичної продукції?

6. Які основні форми та інструменти технічного регулювання застосовуються до хімічної та парфумерно-косметичної продукції?

7. Що таке оцінювання відповідності та якою є його роль у забезпеченні відповідності продукції встановленим вимогам?

8. Які основні процедури оцінювання відповідності можуть застосовуватися до хімічної та парфумерно-косметичної продукції?

9. Які законодавчі засади державного ринкового нагляду і контролю нехарчової продукції в Україні?

10. Що є предметом державного ринкового нагляду у сфері обігу хімічної та парфумерно-косметичної продукції?

11. Які повноваження мають органи державного ринкового нагляду під час перевірки відповідності продукції встановленим вимогам?

12. Які основні форми заходів державного ринкового нагляду можуть застосовуватися щодо продукції, яка становить ризик або не відповідає встановленим вимогам?

13. За яких умов та в якому порядку здійснюється відбір зразків хімічної і парфумерно-косметичної продукції для проведення досліджень?

14. Які вимоги встановлюються до процедури дослідження та випробування відібраних зразків продукції?

15. Як здійснюється оцінювання відповідності хімічної та косметичної продукції встановленим законодавством вимогам за результатами досліджень?

16. Яке значення мають результати лабораторних досліджень та випробувань для прийняття рішень органами державного ринкового нагляду?

17. Які порушення законодавства можуть бути підставою для застосування заходів державного ринкового нагляду до суб'єктів господарювання у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції?

18. Які види юридичної відповідальності можуть наставати за порушення вимог законодавства у сфері обігу хімічної та парфумерно-косметичної продукції?

19. Які заходи впливу можуть застосовуватися до суб'єктів господарювання у разі встановлення невідповідності хімічної або косметичної продукції встановленим вимогам?

20. Яке значення дозвільної системи, технічного регулювання, оцінювання відповідності та державного ринкового нагляду для забезпечення безпечності хімічної і парфумерно-косметичної продукції та захисту прав споживачів?

ТЕМА 5. ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТАНДАРТИЗАЦІЇ, БЕЗПЕЧНОСТІ, ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ТА ІНФОРМАЦІЙНОГО СУПРОВОДУ ХІМІЧНОЇ І ПАРФУМЕРНО-КОСМЕТИЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

5.1. Стандартизація у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції

5.2. Безпечність та оцінювання безпечності парфумерно-косметичної продукції

5.3. Правові та нормативні вимоги до системи забезпечення якості хімічної і парфумерно-косметичної продукції

5.4. Правове регулювання інформації про продукцію, реклами та маркетингових тверджень

5.1. Стандартизація у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції

Сучасний ринок хімічної та парфумерно-косметичної продукції характеризується значною різноманітністю речовин, сумішей, косметичних продуктів, сировини, пакувальних матеріалів та технологічних процесів. Така різноманітність обумовлює необхідність нормативного впорядкування вимог до безпечності, якості, маркування, пакування, виробництва, обігу та інформування споживачів.

На відміну від фармацевтичної галузі, де одним із центральних інструментів стандартизації якості є фармакопейна система, у сфері косметичної продукції основним спеціальним нормативним актом є **Технічний регламент на косметичну продукцію**, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20 січня 2021 р. № 65. Технічний регламент набрав чинності 3 серпня 2024 року та гармонізує українські вимоги з основними положеннями права Європейського Союзу у сфері косметичної продукції, насамперед із Регламентом (ЄС) № 1223/2009.

Правову основу стандартизації становить також Закон України **«Про стандартизацію»** (Редакція від 28.08.2025), а загальні засади технічного регулювання та оцінки відповідності визначає Закон України **«Про технічні регламенти та оцінку відповідності»**. При цьому принципово важливо розмежовувати **технічні регламенти** та **національні стандарти**. Технічний регламент встановлює обов'язкові вимоги до відповідного виду продукції, тоді як застосування національних стандартів за загальним правилом є добровільним, якщо інше прямо не встановлено законодавством.

У сфері хімічної продукції стандартизація здійснюється у тісному взаємозв'язку з вимогами щодо хімічної безпеки. Базовим актом є Закон України **«Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією»** від 1 грудня 2022 р. № 2804-IX. Станом на 2026 рік цей закон формує загальну правову рамку управління хімічними речовинами та хімічною продукцією в Україні.

Важливим елементом сучасної системи хімічного регулювання є **Технічний регламент щодо безпечності хімічної продукції**, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 липня 2024 р. № 847. Його положення пов'язані з формуванням в Україні системи управління хімічними речовинами, наближеної до європейського підходу REACH. Станом на 2026 рік цей технічний регламент є чинним у редакції зі змінами від 6 грудня 2025 року.

Окремим напрямом регулювання є класифікація, маркування та пакування небезпечної хімічної продукції. В Україні відповідні вимоги встановлює **Технічний регламент класифікації небезпечності, маркування та пакування хімічної продукції**, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 10 травня 2024 р. № 539 (Редакція від 06.12.2025). Він встановлює правила класифікації небезпеки хімічної продукції, вимоги до її маркування та пакування та розвиває європейський підхід CLP. Станом на 2026 рік регламент є чинним з урахуванням змін, внесених постановою КМУ від 5 грудня 2025 р. № 1598.

Об'єктами стандартизації у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції можуть бути:

- хімічні речовини та суміші;
- косметична продукція;
- сировина та інгредієнти;
- технологічні процеси виробництва;
- методи випробувань та контролю;
- вимоги до пакування;
- вимоги до маркування;
- методи оцінювання фізико-хімічних, токсикологічних та мікробіологічних характеристик;
- системи управління якістю;
- належна виробнича практика;
- правила зберігання, транспортування та поводження з продукцією;
- методи ідентифікації та класифікації небезпечних властивостей;
- інформаційне забезпечення професійних користувачів і споживачів.

Особливе значення для парфумерно-косметичної промисловості має **ДСТУ EN ISO 22716:2015 «Косметика. Належна виробнича практика (GMP). Настанови з належної виробничої практики»**, гармонізований з EN ISO 22716:2007 (буде скасований з 01.01.2027 згідно з Наказом від 29.08.2025 № 299 та замінений на **ДСТУ EN ISO 22716:2026 Косметика. Належна виробнича практика (GMP). Настанови з належної виробничої практики**). Цей стандарт охоплює організацію виробництва, персонал, приміщення, обладнання, сировину, виробничі процеси, контроль, зберігання, відвантаження та документацію.

Таким чином, стандартизація у косметичній сфері має не лише технічне, а й безпосереднє правове значення. Вона забезпечує можливість встановлення об'єктивних критеріїв безпечності та якості продукції, уніфікує методи

виробництва і контролю та створює передумови для взаємного визнання української продукції на міжнародному ринку.

При цьому необхідно розрізняти **стандартизацію, оцінку відповідності та державний ринковий нагляд**. Стандарт сам по собі не є тотожним дозволу на реалізацію продукції. Для косметичної продукції ключове значення має виконання обов'язкових вимог Технічного регламенту на косметичну продукцію, наявність передбаченої ним документації, оцінки безпечності, нотифікації та виконання інших обов'язків відповідальної особи.

Особливістю сучасного українського законодавства є поступове формування єдиної системи хімічної безпеки, що охоплює весь життєвий цикл хімічної продукції – від виробництва або імпорту хімічної речовини до її використання, зберігання, транспортування та утилізації. У 2025 році, зокрема, було затверджено Правила спільного подання інформації у заявах про державну реєстрацію ідентичної хімічної речовини, що свідчить про подальше розгортання механізмів державної реєстрації хімічних речовин.

Отже, сучасна модель стандартизації у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції ґрунтується на поєднанні **обов'язкових технічних регламентів, добровільних стандартів, належної виробничої практики, процедур оцінювання безпечності, документування та державного ринкового нагляду**.

5.2. Безпечність та оцінювання безпечності парфумерно-косметичної продукції

Безпечність косметичної продукції є центральним принципом її правового регулювання. На відміну від лікарських засобів, косметична продукція не проходить державну реєстрацію за моделлю фармацевтичної продукції. Правова модель України побудована за принципом **відповідальності оператора ринку за безпечність продукції до моменту її введення в обіг та протягом подальшого перебування на ринку**.

Спеціальні вимоги до безпечності встановлені Технічним регламентом на косметичну продукцію, затвердженим постановою КМУ № 65. Технічний регламент встановлює вимоги до складу косметичної продукції, її виробництва, оцінювання безпечності, документації, маркування, тверджень та державного ринкового нагляду.

Косметична продукція повинна бути безпечною для здоров'я людини за нормальних або обґрунтовано передбачуваних умов використання з урахуванням, зокрема, форми представлення продукції, її складу, призначення, способу застосування та категорії споживачів.

Ключовим механізмом підтвердження безпечності є **оцінювання безпечності косметичної продукції**. До введення косметичної продукції в обіг відповідальна особа повинна забезпечити проведення відповідної оцінки та складання **звіту про безпечність косметичної продукції**. Вимоги до структури такого звіту визначені додатком 1 до Технічного регламенту.

Звіт про безпечність охоплює дві основні частини:

1. **частину А** – інформація про безпечність косметичної продукції;
2. **частину Б** – оцінка безпечності косметичної продукції та висновок оцінювача.

Оцінювання повинно враховувати не лише окремі властивості інгредієнтів, а сукупність факторів, пов'язаних із готовим продуктом. Зокрема, беруться до уваги передбачуване застосування косметичного продукту, системний вплив інгредієнтів, експозиція, характеристики цільової групи споживачів та інші фактори, що можуть впливати на безпечність.

Окреме правове значення має кваліфікація особи, яка здійснює оцінювання безпечності. Оцінювання повинна проводити особа, яка має відповідну освіту та професійну підготовку у визначених Технічним регламентом сферах – зокрема, у галузі фармації, токсикології, медицини або суміжних природничих дисциплін відповідно до встановлених вимог.

При оцінюванні безпечності враховуються, зокрема:

- якісний і кількісний склад продукту;
- фізико-хімічні характеристики речовин та готової продукції;
- мікробіологічна якість;
- домішки та сліди речовин;
- характеристики пакувального матеріалу;
- нормальні та передбачувані умови використання;
- експозиція споживача;
- токсикологічний профіль інгредієнтів;
- дані щодо місцевої та системної токсичності;
- можливі подразнювальні та сенсибілізуючі властивості;
- особливості застосування продукції на шкірі, волоссі, слизових оболонках або інших ділянках тіла;
- специфічні ризики для окремих категорій споживачів.

Важливе місце в системі безпечності займає **Інформаційний файл про продукт (Product Information File – PIF)**. Він повинен містити документацію, необхідну для підтвердження відповідності косметичної продукції встановленим вимогам, у тому числі інформацію про продукт, його склад, виробництво, оцінювання безпечності та підтвердження заявлених властивостей.

Відповідальна особа повинна забезпечити доступність відповідної документації для компетентних органів у випадках, передбачених законодавством.

Окремим елементом системи є **нотифікація косметичної продукції**. Порядок нотифікації затверджений наказом МОЗ України від 18 грудня 2023 р. № 2147 (Редакція від 03.08.2024), а зміни до нього внесено наказом МОЗ від 19 липня 2024 р. № 1264. Нотифікація передбачає внесення визначеної інформації про косметичний продукт до відповідної інформаційної системи та забезпечує можливість доступу до неї органів державного ринкового нагляду і органів, що здійснюють токсикологічний контроль.

Нотифікація не є державною реєстрацією косметичного продукту у фармацевтичному розумінні. Її правова функція полягає насамперед у забезпеченні інформаційної бази для нагляду за ринком.

Особливе значення має розмежування косметичної продукції та продукції інших правових категорій. Один і той самий продукт за зовнішніми характеристиками може бути близьким до косметичного засобу, лікарського засобу, медичного виробу, біоцидного продукту або іншого виду продукції, однак правовий режим залежить від його призначення, заявлених властивостей, способу дії та фактичних характеристик.

Саме тому правова кваліфікація продукції має здійснюватися до її введення в обіг. Для окремих пограничних груп косметичної продукції МОЗ України затверджено методичні рекомендації щодо застосування Технічного регламенту.

Станом на **3 серпня 2026 року** завершився передбачений постановою КМУ перехідний період. Відповідно, косметична продукція, яка після цієї дати вводиться в обіг, повинна відповідати вимогам Технічного регламенту на косметичну продукцію. Держлікслужба прямо зазначає, що після завершення перехідного періоду вимоги регламенту поширюються на косметичну продукцію, що продається, зокрема, у торговельних та аптечних мережах, через Інтернет, використовується у клініках, салонах краси та інших місцях.

Але виходячи через ухвалення одразу двох різних постанов, щоб уникнути юридичної плутанини, Кабінет Міністрів України впровадив дворівневу систему перехідних періодів:

- До 31 липня 2027 року – повне відтермінування на введення в обіг нового товару. Постанову КМУ № 976 від 29 липня 2026 року дедлайн 3 серпня 2026 року офіційно перенесли. Виробникам та імпортерам дозволили до 31 липня 2027 року імпортувати та виробляти (вводити в обіг) нові партії косметики за старими правилами, тобто без обов'язкової нотифікації.

- До 3 серпня 2030 року – розпродаж старих залишків на ринку.

Постанова КМУ № 737 (яка набуде чинності 13 грудня 2026 року) чітко зазначає: якщо косметику ввели в обіг (виробили або розмитнили) до закінчення дедлайну, її дозволено продавати в магазинах, аптеках та салонах аж до 3 серпня 2030 року (або до закінчення її терміну придатності).

Таким чином, правова модель безпечності косметичної продукції базується на **превентивному оцінюванні ризиків**, документальному підтвердженні безпечності, відповідальності оператора ринку, нотифікації та подальшому державному ринковому нагляді.

5.3. Правові та нормативні вимоги до системи забезпечення якості хімічної і парфумерно-косметичної продукції

Якість хімічної та парфумерно-косметичної продукції є комплексною характеристикою, яка охоплює відповідність складу, фізико-хімічних та мікробіологічних показників, виробничого процесу, пакування, маркування, умов зберігання та інших характеристик встановленим нормативним і технічним вимогам.

Для косметичної продукції правове забезпечення якості нерозривно пов'язане з її безпечністю. Тому сучасна система управління якістю має охоплювати **весь життєвий цикл продукту** – від вибору та контролю сировини до виробництва, пакування, зберігання, транспортування, введення в обіг, післяреалізаційного моніторингу та вилучення продукції у випадку виявлення ризиків.

Центральним елементом системи є **належна виробнича практика (GMP)**. Технічний регламент на косметичну продукцію встановлює вимогу щодо виробництва косметичної продукції відповідно до належної виробничої практики. Як практичну нормативну основу застосовують ДСТУ EN ISO 22716:2015, гармонізований з EN ISO 22716:2007.

GMP у косметичній промисловості спрямована на забезпечення того, щоб косметична продукція стабільно вироблялася та контролювалася відповідно до встановлених вимог. *Вона охоплює:*

- організацію виробництва;
- персонал та його компетентність;
- санітарно-гігієнічні вимоги;
- приміщення;
- обладнання;
- контроль сировини;
- приймання та зберігання матеріалів;
- виробничі операції;
- контроль готової продукції;
- пакування;
- маркування;
- зберігання;
- відвантаження;
- роботу з невідповідною продукцією;
- рекламації;
- відкликання продукції;
- документацію та простежуваність.

Таким чином, якість косметичної продукції не може розглядатися лише як результат лабораторного контролю готового продукту. Вона формується насамперед **у процесі виробництва**, а контроль готової продукції є одним із елементів комплексної системи забезпечення якості.

Для хімічної продукції система забезпечення безпечності та якості має додатково враховувати її класифікацію за небезпечними властивостями, вимоги до маркування і пакування, інформаційний обмін між учасниками ланцюга постачання, а також вимоги до державної реєстрації окремих хімічних речовин відповідно до законодавства про хімічну безпеку. Базове регулювання цих

відносин здійснюється Законом України № 2804-IX та підзаконними актами, зокрема Технічним регламентом щодо безпечності хімічної продукції № 847 та Технічним регламентом класифікації небезпечності, маркування та пакування хімічної продукції № 539.

Особливістю правового режиму косметичної продукції є те, що **відповідальність за відповідність продукту встановленим вимогам покладається передусім на відповідальну особу**. Така особа повинна забезпечити виконання передбачених Технічним регламентом вимог до продукції, її безпечності, документації, маркування та нотифікації.

У системі забезпечення якості особливе місце займає **простежуваність**. Оператор ринку повинен мати можливість ідентифікувати суб'єктів, від яких він отримав продукцію або сировину, та суб'єктів, яким вона була поставлена, у межах передбачених законом вимог. Простежуваність має принципове значення для оперативного реагування на невідповідну або потенційно небезпечну продукцію.

Важливою складовою системи є управління невідповідностями та рекламаціями. *Виробник або інша відповідальна особа повинні мати процедури для:*

1. реєстрації скарг;
2. аналізу причин невідповідності;
3. оцінювання потенційного ризику;
4. визначення коригувальних та запобіжних заходів;
5. документування результатів;
6. за необхідності – вилучення або відкликання продукції.

Державний контроль у цій сфері здійснюється не шляхом попередньої державної реєстрації кожного косметичного продукту, а переважно через **державний ринковий нагляд і контроль**, що відповідає сучасній європейській моделі технічного регулювання.

Закон України **«Про технічні регламенти та оцінку відповідності»** встановлює загальні правові та організаційні засади технічного регулювання, тоді як спеціальні вимоги до косметичної продукції визначаються Технічним регламентом № 65.

Необхідно також розрізняти **систему управління якістю підприємства** та **відповідність конкретної продукції обов'язковим вимогам**. Наприклад, сертифікація системи менеджменту якості за ISO 9001 може бути важливим інструментом управління підприємством, але сама по собі не замінює виконання спеціальних вимог Технічного регламенту на косметичну продукцію. Аналогічно, наявність сертифіката ISO не звільняє оператора ринку від обов'язку забезпечити оцінювання безпечності, PIF, нотифікацію, належне маркування та обґрунтування тверджень про продукт.

Для хімічної продукції якість і безпечність повинні забезпечуватися з урахуванням принципу управління ризиками. Особливого значення набувають ідентифікація хімічної речовини, визначення її небезпечних властивостей, класифікація, належне маркування, пакування, надання інформації професійним користувачам та дотримання встановлених правил поводження з нею.

Отже, ефективна система забезпечення якості хімічної та парфумерно-косметичної продукції повинна являти собою **сукупність правових, організаційних, технологічних, документальних та контрольних заходів**, спрямованих на забезпечення того, щоб продукція відповідала встановленим вимогам протягом усього її життєвого циклу.

5.4. Правове регулювання інформації про продукцію, реклами та маркетингових тверджень

Інформаційне забезпечення споживача є одним із фундаментальних елементів правового регулювання ринку хімічної та парфумерно-косметичної продукції. Споживач повинен отримувати інформацію, яка дає можливість

правильно ідентифікувати продукцію, оцінити її властивості, спосіб застосування, ризики та зробити усвідомлений вибір.

Загальні вимоги до інформації про продукцію встановлює законодавство про захист прав споживачів. Чинний Закон України **«Про захист прав споживачів»** передбачає право споживача на необхідну, доступну, достовірну та своєчасну інформацію про продукцію. Окремі спеціальні вимоги до інформації можуть встановлюватися технічними регламентами.

Для косметичної продукції спеціальні правила встановлює Технічний регламент на косметичну продукцію. Зокрема, маркування повинно містити передбачену регламентом інформацію про продукт, а список інгредієнтів зазначається із використанням міжнародної номенклатури косметичних інгредієнтів **INCI**. Інгредієнти розміщуються у встановленій послідовності, а для наноматеріалів передбачені спеціальні правила позначення.

До інформації, яка має значення для ідентифікації та безпечного використання косметичної продукції, належать, зокрема:

- найменування або назва продукту;
- призначення продукту, якщо воно не очевидне;
- номінальний вміст;
- дата мінімальної придатності або відповідна інформація щодо періоду після відкриття, залежно від характеристик продукту;
- особливі застереження щодо використання;
- номер партії або інший ідентифікатор;
- дані відповідальної особи;
- країна походження у передбачених випадках;
- перелік інгредієнтів;
- інша інформація, передбачена Технічним регламентом.

Маркування косметичної продукції в Україні повинно враховувати вимоги законодавства про державну мову. Технічний регламент прямо передбачає відповідні вимоги до мови маркування та супровідної інформації.

Особливе значення має **розмежування інформації про продукцію та реклами**. Інформація, необхідна для ідентифікації та безпечного використання товару, не перетворюється автоматично на рекламу. Водночас рекламне повідомлення має відповідати загальним вимогам законодавства про рекламу та не повинно вводити споживача в оману.

Для косметичної продукції особливо важливим є правове регулювання **маркетингових тверджень (claims)**. Твердженням може бути текст, назва, торговельна марка, зображення, символ або інший спосіб представлення продукту, який прямо чи опосередковано створює у споживача уявлення про певні характеристики, властивості або функції косметичної продукції.

Технічний регламент встановлює принципово важливе правило: **маркування і реклама косметичної продукції не повинні створювати підстав вважати, що продукт має характеристики або функції, яких він фактично не має**.

Це означає, що виробник або відповідальна особа не можуть використовувати твердження, які не відповідають реальним властивостям продукту або не мають достатнього доказового обґрунтування.

Наприклад, твердження:

- «клінічно доведено»;
- «гіпоалергенний»;
- «дерматологічно протестовано»;
- «100 % натуральний»;
- «без консервантів»;
- «відновлює пошкоджені клітини»;
- «лікує акне»;
- «усуває дерматит»;
- «лікує випадіння волосся»

Такі твердження можуть мати різне правове значення залежно від контексту, доказової бази та фактичних властивостей продукту. Особливо

проблемними є твердження, які фактично надають косметичному продукту **лікувальні або профілактичні властивості**, характерні для лікарських засобів чи інших регульованих категорій продукції.

Тому маркетингове твердження повинно мати належне доказове обґрунтування. Держлікслужба зазначає, що підтвердження тверджень може ґрунтуватися, зокрема, на результатах досліджень продукту, науковій літературі та інших належних доказах, а відповідна інформація повинна зберігатися відповідальною особою у складі документації про продукт.

Правове значення має не лише буквальний зміст рекламної фрази, а й **загальне враження**, яке повідомлення створює у пересічного споживача. Оманливість може виникати не тільки через прямо неправдиву інформацію, а й через неповні, неточні відомості, замовчування істотних обставин або спосіб представлення інформації.

Відповідний підхід закріплений і в законодавстві про захист від недобросовісної конкуренції. Поширенням інформації, що вводить в оману, визнається поширення неповних, неточних або неправдивих відомостей, зокрема в рекламі, якщо вони вплинули або можуть вплинути на рішення щодо придбання продукції.

Тому правове регулювання маркетингових тверджень у косметичній сфері фактично базується на трьох взаємопов'язаних вимогах:

1. Достовірність.

Твердження не повинно бути неправдивим або таким, що створює неправильне уявлення про продукт.

2. Доказовість.

Заявлені характеристики повинні мати належне підтвердження.

3. Відповідність правовій категорії продукту.

Косметичний продукт не може позиціонуватися таким чином, щоб йому фактично приписувалися властивості лікарського засобу, медичного виробу чи іншої продукції, для якої встановлено спеціальний правовий режим.

Загальні правила рекламної діяльності встановлює Закон України **«Про рекламу»** (Редакція від 31.07.2026). Він застосовується і до реклами косметичної продукції, якщо для відповідної продукції не встановлено спеціальні правила. Закон регулює, зокрема, загальні вимоги до реклами, порівняльної реклами, недопустимість певних способів рекламування та відповідальність за порушення встановлених вимог.

При цьому слід враховувати важливу правову особливість: **косметична продукція не має такого самого спеціального рекламного режиму, як лікарські засоби**. Тому автоматичне перенесення на косметику фармацевтичних правил щодо рецептурних і безрецептурних препаратів, спеціальних попереджень про самолікування або переліків лікарських засобів, заборонених до рекламування, є юридично некоректним.

Водночас реклама косметичного продукту не може використовувати твердження, які вводять споживача в оману або фактично приписують продукту лікувальні властивості. Загальне правило Закону України «Про рекламу» також передбачає, що у рекламі товарів, які не належать до лікарських засобів, медичних виробів та інших спеціально визначених категорій, не допускається посилання на лікувальні властивості у випадках, коли такі властивості законом не визнаються за відповідним товаром.

Особливої уваги потребує **порівняльна реклама** косметичної продукції. Порівняння з продукцією конкурента може бути правомірним лише за умови дотримання встановлених законодавством критеріїв. Воно не повинно бути таким, що дискредитує конкурента, містить неправдиві відомості або створює неправильне уявлення про властивості продукції. Правомірність порівняльної реклами регулюється Законом України «Про рекламу» з урахуванням положень законодавства про захист від недобросовісної конкуренції.

Окремим сучасним викликом є **цифровий маркетинг косметичної продукції**. Рекламні твердження в Інтернеті, соціальних мережах, на маркетплейсах, у відеоматеріалах, відгуках, матеріалах блогерів та інших

цифрових каналах повинні відповідати тим самим вимогам достовірності та доказовості, що й традиційна реклама.

Таким чином, правове регулювання інформації, реклами та маркетингових тверджень у сфері парфумерно-косметичної продукції спрямоване на забезпечення **інформованого вибору споживача, запобігання введенню його в оману, забезпечення добросовісної конкуренції та недопущення неправомірного приписування косметичним продуктам властивостей іншої регульованої продукції**.

Питання для самоконтролю

1. Що таке стандартизація та яке її значення у сфері виробництва й обігу хімічної та парфумерно-косметичної продукції?
2. Які основні принципи та завдання стандартизації застосовуються до хімічної і парфумерно-косметичної продукції?
3. Яке місце стандарти займають у системі правового та технічного регулювання хімічної і косметичної продукції?
4. Які види стандартів та нормативних документів можуть застосовуватися для забезпечення встановлених вимог до хімічної та парфумерно-косметичної продукції?
5. Що розуміють під безпечністю парфумерно-косметичної продукції та які критерії використовуються для її оцінювання?
6. Які фактори необхідно враховувати під час оцінювання безпечності парфумерно-косметичної продукції?
7. Які вимоги висуваються до проведення оцінювання безпечності косметичної продукції до її введення в обіг?
8. Яке значення має оцінювання ризиків для забезпечення безпечності хімічної та парфумерно-косметичної продукції?
9. Які основні правові та нормативні вимоги встановлюються до системи забезпечення якості хімічної продукції?

10. Які вимоги до системи забезпечення якості застосовуються у виробництві парфумерно-косметичної продукції?

11. Яке значення мають належна виробнича практика та внутрішній контроль якості для забезпечення безпечності косметичної продукції?

12. Які етапи контролю якості можуть здійснюватися під час виробництва та обігу хімічної і парфумерно-косметичної продукції?

13. Які вимоги законодавства встановлюються до інформації, що надається споживачеві про хімічну та парфумерно-косметичну продукцію?

14. Які відомості повинні бути зазначені на маркуванні парфумерно-косметичної продукції відповідно до встановлених правових вимог?

15. Яке значення має достовірність, повнота та зрозумілість інформації про продукцію для забезпечення прав споживачів?

16. Які основні правові вимоги встановлюються до реклами хімічної та парфумерно-косметичної продукції?

17. Що таке маркетингові твердження щодо косметичної продукції та які вимоги висуваються до їх змісту?

18. Які твердження щодо властивостей, ефективності або безпечності косметичної продукції можуть розглядатися як такі, що вводять споживача в оману?

19. Які правові наслідки можуть настати у разі порушення вимог щодо стандартизації, безпечності, якості, маркування, реклами або маркетингових тверджень щодо продукції?

20. Як взаємопов’язані стандартизація, оцінювання безпечності, система забезпечення якості та інформаційний супровід хімічної і парфумерно-косметичної продукції?

ТЕМА 6. ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ДОПУСКУ ХІМІЧНОЇ ТА ПАРФУМЕРНО-КОСМЕТИЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ НА РИНОК

6.1. Правові механізми допуску хімічної та парфумерно-косметичної продукції на ринок

6.2. Нотифікація парфумерно-косметичної продукції та інформаційне забезпечення її обігу

6.3. Правове регулювання державної реєстрації та обліку хімічних речовин

6.4. Особливості допуску імпортної хімічної та парфумерно-косметичної продукції на український ринок

6.1. Правові механізми допуску хімічної та парфумерно-косметичної продукції на ринок

Допуск продукції на ринок є одним із центральних інститутів сучасного хімічного та парфумерно-косметичного права, оскільки саме на цій стадії забезпечується попередня перевірка дотримання встановлених державою вимог щодо безпечності, ідентифікації, маркування, пакування, інформаційного забезпечення та відповідальності операторів ринку.

На відміну від фармацевтичної продукції, для якої характерною є модель попередньої державної реєстрації лікарського засобу як умови його медичного застосування, правове регулювання косметичної продукції в Україні ґрунтується передусім на **технічному регулюванні та ринковому нагляді**. Основним спеціальним нормативно-правовим актом у цій сфері є **Технічний регламент на косметичну продукцію**, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20 січня 2021 р. № 65. Технічний регламент набрав чинності 3 серпня 2024 р., а перехідний період для операторів ринку завершився 3 серпня 2026 р.

Отже, **станом на 19 серпня 2026 р. нова модель регулювання косметичної продукції вже має застосовуватися в повному обсязі**, якщо інше прямо не передбачено перехідними положеннями щодо окремої продукції.

Правове регулювання хімічної продукції має більш комплексний характер. Його основу становить Закон України **«Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією»** від 1 грудня 2022 р. № 2804-IX. Закон визначає основні вимоги до виробництва, імпорту, використання та надання на ринку хімічної продукції, встановлює механізми державної реєстрації хімічних речовин, оцінки безпечності, класифікації небезпечності, маркування, пакування та державного контролю.

Таким чином, **допуск хімічної продукції** слід розглядати не як одну адміністративну процедуру, а як *сукупність взаємопов'язаних юридичних вимог, серед яких:*

- ідентифікація хімічної речовини;
- визначення її властивостей та сфер використання;
- державна реєстрація хімічної речовини у випадках, передбачених законом;
- оцінка безпечності у встановлених законом випадках;
- класифікація небезпечності;
- виконання вимог щодо маркування та пакування;
- забезпечення паспорта безпечності хімічної продукції;
- дотримання встановлених обмежень та заборон;
- виконання вимог щодо виробництва, імпорту, зберігання, транспортування та використання;
- дотримання вимог державного ринкового та державного нагляду.

Згідно зі ст. 38 Закону № 2804-IX хімічна речовина, яка виробляється, імпортується або надається на ринку, підлягає обов'язковій державній реєстрації, якщо виконуються встановлені законом умови. Підставою для державної реєстрації є, зокрема, річна сумарна масова кількість надання відповідної хімічної речовини на ринку **1 тонна або більше на рік**. Закон також встановлює спеціальні правила щодо наступних учасників ланцюга постачання та спільного подання інформації.

При цьому станом на 2026 рік важливо розмежовувати **державну реєстрацію хімічної речовини** за Законом № 2804-IX та **державну реєстрацію небезпечних факторів** у системі громадського здоров'я. Це різні правові механізми, які мають різні предмет, правову підставу та суб'єктів реалізації.

Порядок ведення **Державного реєстру хімічних речовин** затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2024 р. № 946. Станом на 2026 рік ця постанова є чинною, а її остання редакція датована 21 листопада 2025 р.

Водночас процедура державної реєстрації хімічних речовин за ст. 38 Закону № 2804-IX перебуває у процесі нормативного доопрацювання. Зокрема, 24 березня 2026 р. Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України оприлюднило **проєкт постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку державної реєстрації хімічних речовин»**. Тому положення такого проєкту не слід подавати у навчальному посібнику як чинні норми права.

Щодо косметичної продукції принциповим є те, що її введення в обіг пов'язане не з отриманням реєстраційного посвідчення, а з виконанням комплексу вимог Технічного регламенту № 65.

Відповідальна особа є ключовим юридичним елементом цієї моделі. Саме на неї покладається забезпечення відповідності косметичної продукції встановленим вимогам, зокрема щодо безпечності, документації, нотифікації та інформації про продукцію.

Косметична продукція повинна бути безпечною для здоров’я людини за звичайних або обґрунтовано передбачуваних умов використання. Для цього до її введення в обіг повинна бути проведена належна оцінка безпечності, а відповідна інформація має бути документально оформлена.

Таким чином, **юридична модель допуску косметичної продукції** *включає:*

1. правильну правову кваліфікацію продукції як косметичної;

2. визначення відповідальної особи;

3. забезпечення відповідності складу продукції вимогам Технічного регламенту;

4. проведення оцінки безпечності;

5. підготовку документації на косметичну продукцію;

6. забезпечення належного виробництва;

7. виконання вимог до маркування;

8. здійснення електронної нотифікації;

9. забезпечення простежуваності продукції;

10. виконання вимог державного ринкового нагляду.

Отже, **допуск косметичної продукції на український ринок має превентивно-інформаційний і ринково-наглядовий характер**, тоді як допуск хімічних речовин доповнюється спеціальним інститутом державної реєстрації.

6.2. Нотифікація парфумерно-косметичної продукції та інформаційне забезпечення її обігу

Однією з найбільш суттєвих новацій українського законодавства у сфері косметичної продукції стало запровадження системи **електронної нотифікації (надання) інформації про косметичну продукцію**.

Правову основу цього механізму становлять Технічний регламент на косметичну продукцію, затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 65, та **Порядок нотифікації (надання) інформації про косметичну продукцію**, затверджений наказом МОЗ України від 18 грудня 2023 р. № 2147, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 8 лютого 2024 р. за № 201/41546.

Система електронної нотифікації фактично є інформаційним механізмом, який забезпечує доступ держави до відомостей про косметичну продукцію, що надається на українському ринку. Її призначення полягає не у проведенні попередньої державної експертизи кожного косметичного засобу за аналогією з

лікарськими засобами, а у **забезпеченні держави необхідною інформацією для контролю безпечності продукції та оперативного реагування на потенційні загрози здоров'ю людини**.

Електронна система нотифікації була запущена в Україні у грудні 2025 р.

У правовому відношенні нотифікація повинна розглядатися як складова системи допуску косметичної продукції до ринку, але **не як державна реєстрація косметичного засобу**. Сам факт внесення інформації до системи не означає проведення державою повної попередньої експертизи або видачі дозволу на реалізацію конкретної продукції.

Нотифікація передбачає надання передбаченої законодавством інформації про косметичну продукцію та її відповідальних операторів ринку. Система містить, зокрема, дані, необхідні для ідентифікації продукції, її категорії, складу та інших характеристик.

Для забезпечення функціонування системи МОЗ України затвердило відповідні довідники, зокрема:

- довідник категорій косметичної продукції;
- довідник рамок рецептур;
- довідник інгредієнтів косметичної продукції;
- довідник наноматеріалів.

Відповідні довідники були затверджені наказом МОЗ України від 19 серпня 2024 р. № 1454, а у 2025 р. до нього були внесені зміни.

Станом на 2026 рік система продовжує нормативно та технічно розвиватися. Зокрема, наказом МОЗ України від 3 квітня 2026 р. № 460 визначено перелік державних органів ринкового нагляду, які є користувачами системи електронної нотифікації, а наказом МОЗ України від 17 червня 2026 р. № 827 визначено уповноваженого працівника, відповідального за оновлення довідників системи.

Особливе значення для правового режиму косметичної продукції має **інформаційна документація на продукцію**. Відповідальна особа повинна

забезпечити наявність передбаченої Технічним регламентом документації, яка дає можливість підтвердити відповідність продукції встановленим вимогам.

Інформаційне забезпечення обігу косметичної продукції виконує декілька функцій:

по-перше, забезпечує ідентифікацію продукції та суб'єкта, відповідального за її введення в обіг;

по-друге, забезпечує споживача необхідною інформацією щодо призначення, складу, способу використання та запобіжних заходів;

по-третє, забезпечує можливість державного контролю;

по-четверте, створює інформаційну основу для оцінювання ризиків та реагування у випадку виникнення загрози здоров'ю людини;

по-п'яте, забезпечує простежуваність продукції в ланцюгу постачання.

Важливо розрізняти **нотифікацію**, **маркування** та **документацію на продукцію**. Нотифікація є передачею встановленого масиву інформації до електронної системи; маркування є способом доведення необхідної інформації до споживача безпосередньо на продукції або її упаковці; документація на продукцію є доказовою базою відповідності косметичного засобу законодавчим вимогам.

У разі виявлення невідповідності косметичної продукції вимогам законодавства можуть застосовуватися механізми державного ринкового нагляду, включаючи перевірку документів, відбір зразків, обмеження або заборону надання продукції на ринку та інші заходи реагування, передбачені законодавством. Загальна правова основа такого контролю визначена Законом України **«Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції»**, чинним у редакції станом на 2026 рік.

Отже, нотифікація є не самостійним «дозволом» на продаж косметики, а **елементом превентивної інформаційної та контрольної системи**, спрямованої на забезпечення безпечності косметичної продукції та ефективності державного нагляду.

6.3. Правове регулювання державної реєстрації та обліку хімічних речовин

Державна реєстрація хімічних речовин є одним із фундаментальних механізмів реалізації державної політики у сфері хімічної безпеки.

Основним законодавчим актом є Закон України **«Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією»** № 2804-IX. Закон запроваджує систему ідентифікації, державної реєстрації, оцінки безпечності, класифікації небезпечності та інформаційного забезпечення обігу хімічних речовин.

Відповідно до ст. 38 зазначеного Закону **хімічна речовина, яка виробляється, імпортується або надається на ринку, підлягає державній реєстрації** у встановлених законом випадках.

Ключовим порогом для державної реєстрації є річна сумарна масова кількість хімічної речовини – **1 тонна або більше на рік**. При цьому закон передбачає спеціальні правила для учасників одного ланцюга постачання: наступний суб'єкт господарювання не повинен повторно проходити реєстрацію за умови, що відповідна речовина вже зареєстрована попереднім учасником з урахуванням необхідної кількості її використання.

Процедура державної реєстрації передбачає подання заяви та інформації про хімічну речовину. *Закон вимагає, зокрема, надання:*

- назви хімічної речовини відповідно до номенклатури IUPAC;
- інших назв та ідентифікаторів;
- номера CAS – за наявності;
- хімічної та структурної формули;
- інформації про молекулярну масу;
- інформації щодо чистоти;
- відомостей про домішки;
- даних щодо властивостей та використання речовини;

- інформації, необхідної для оцінювання її безпечності;
- відомостей щодо реєстрації в Європейському Союзі – за наявності;
- інформації про конфіденційні дані;
- відомостей про сплату встановленої плати.

Рішення про державну реєстрацію або відмову у ній відповідно до Закону приймається протягом **30 календарних днів** з дня одержання заяви та необхідних документів. Державна реєстрація є безстроковою, якщо законодавством не передбачено інше. Після прийняття рішення відповідна інформація вноситься до Державного реєстру хімічних речовин.

Важливою складовою системи є **Державний реєстр хімічних речовин**. Його ведення регламентується постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2024 р. № 946. Постанова є чинною, а її редакція актуалізована у 2025 р. Реєстр має інформаційно-комунікаційний характер і призначений для систематизації відомостей про хімічні речовини, які пройшли державну реєстрацію.

Окремим елементом правового регулювання є **оцінка безпечності хімічної речовини**. За Законом № 2804-IX вона проводиться щодо хімічних речовин, які виробляються, імпортуються або надаються на ринку в кількості **10 тонн або більше на рік**. Оцінка безпечності проводиться до державної реєстрації відповідної хімічної речовини.

Оцінка безпечності спрямована на встановлення характеристик речовини та потенційних ризиків для здоров'я людини і довкілля. Особливе значення має визначення належності речовини до стійких, біоакумулятивних і токсичних речовин відповідно до встановлених критеріїв.

Державна реєстрація хімічної речовини не повинна ототожнюватися з її автоматичним дозволом на будь-яке використання. Навіть зареєстрована речовина може підпадати під **спеціальні обмеження, заборони або дозвільні процедури**.

Зокрема, законодавство передбачає спеціальний режим для:

- отруйних хімічних речовин;
- особливо небезпечних хімічних речовин;
- хімічних речовин подвійного використання;
- речовин, виробництво або використання яких обмежується;
- хімічної продукції, яка становить неконтрольований ризик для здоров'я людини або довкілля.

Окремим блоком правового регулювання є **класифікація небезпечності, маркування та пакування хімічної продукції**. Відповідний Технічний регламент затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 10 травня 2024 р. № 539. Станом на 2026 рік він є чинним у редакції від 6 грудня 2025 р. Технічний регламент встановлює вимоги до класифікації небезпечності хімічної продукції, її маркування та пакування та реалізує в українському праві принципи глобально узгодженої системи класифікації та маркування хімічних речовин.

Закон № 2804-IX передбачає, що маркування небезпечної хімічної продукції повинно містити, зокрема:

- найменування, адресу та телефон постачальника;
- номінальну кількість продукції;
- ідентифікатор хімічної продукції;
- піктограми небезпеки;
- сигнальне слово;
- види небезпечного впливу;
- відповідні попередження та іншу інформацію про небезпеку.

Окреме значення має **паспорт безпечності хімічної продукції**. Вимоги до нього визначені Технічним регламентом щодо безпечності хімічної продукції, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 липня 2024 р. № 847, чинним у редакції від 6 грудня 2025 р.

Таким чином, система державної реєстрації та обліку хімічних речовин в Україні формується як **багаторівнева система управління ризиками**, яка

поєднує реєстраційний, інформаційний, технічний, дозвільний та наглядовий механізми.

6.4. Особливості допуску імпортної хімічної та парфумерно-косметичної продукції на український ринок

Імпорт хімічної та парфумерно-косметичної продукції має комплексний правовий характер, оскільки передбачає одночасне застосування норм митного, технічного, хімічного, споживчого та законодавства про державний ринковий нагляд.

Принциповим є те, що **факт виробництва продукції за межами України не звільняє імпортера від виконання українських вимог щодо безпечності та відповідності продукції**.

Для імпортної косметичної продукції особливого значення набуває визначення суб'єкта, відповідального за продукцію на українському ринку. Українська модель регулювання, сформована Технічним регламентом № 65, орієнтована на європейський підхід, відповідно до якого повинна бути визначена **відповідальна особа**, яка забезпечує відповідність косметичної продукції встановленим вимогам.

Імпортер косметичної продукції повинен до її надання на українському ринку забезпечити, щоб продукція відповідала вимогам Технічного регламенту, *зокрема щодо:*

- складу;
- безпечності;
- оцінки безпечності;
- документації;
- маркування;
- нотифікації;
- простежуваності;
- умов зберігання та транспортування.

Таким чином, імпортна косметика не може розглядатися як продукція, щодо якої достатньо лише пройти митне оформлення. **Митне оформлення та технічна відповідність – це різні юридичні процедури.**

Для імпортної косметичної продукції особливе значення має також мовний режим інформації, яка повинна бути доступною споживачеві в Україні. Інформація, яка відповідно до законодавства повинна бути зазначена на маркуванні, має бути представлена з урахуванням вимог українського законодавства щодо державної мови та спеціальних вимог Технічного регламенту.

Після завершення перехідного періоду **3 серпня 2026 р.** оператори ринку повинні орієнтуватися саме на повну модель, встановлену Технічним регламентом № 65.

Особливість імпортної хімічної продукції полягає в тому, що іноземний виробник повинен забезпечити виконання українських вимог щодо хімічної речовини незалежно від того, чи відповідає продукція законодавству країни походження.

Для імпортера хімічної продукції юридично значущими є, зокрема:

1. **ідентифікація хімічної речовини;**
2. **визначення її класифікації небезпечності;**
3. **перевірка необхідності державної реєстрації;**
4. **перевірка наявності спеціальних обмежень або заборон;**
5. **наявність та актуальність паспорта безпечності;**
6. **відповідність маркування і пакування українським вимогам;**
7. **виконання вимог щодо безпечного транспортування та зберігання;**
8. **виконання спеціальних дозвільних вимог щодо окремих категорій речовин.**

Закон № 2804-IX прямо встановлює обов'язки суб'єктів господарювання, які імпортують хімічну продукцію. Зокрема, імпортер повинен визначити види

використання імпортованої хімічної продукції та, у відповідних випадках, пройти процедуру державної реєстрації хімічних речовин, які імпортуються в кількості 1 тонни або більше на рік. Для окремих категорій небезпечних речовин можуть бути необхідні додаткові дозволи.

Особливе значення для імпортера має **Технічний регламент щодо безпечності хімічної продукції № 847**. Він встановлює вимоги до інформації про безпечність хімічної продукції та, зокрема, до паспорта безпечності.

Крім того, імпортна хімічна продукція повинна відповідати **Технічному регламенту класифікації небезпечності, маркування та пакування хімічної продукції № 539**. Станом на 2026 рік цей регламент є чинним, а його застосування здійснюється з урахуванням передбачених ним перехідних положень.

Окремої уваги потребує **державний ринковий нагляд**. Органи державного ринкового нагляду мають право перевіряти відповідність продукції вимогам законодавства незалежно від того, є вона вітчизняною чи імпортною. Закон України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» є загальною правовою основою такого контролю.

Для імпортера це означає, що відповідальність не припиняється після митного оформлення товару. Оператор ринку повинен забезпечувати відповідність продукції протягом усього періоду її надання на ринку та мати можливість документально підтвердити виконання законодавчих вимог.

У разі виявлення невідповідності можуть застосовуватися заходи державного реагування, зокрема:

- вимога про усунення невідповідності;
- обмеження надання продукції на ринку;
- заборона надання продукції на ринку;
- вилучення продукції з обігу;
- відкликання продукції;

- інші заходи, передбачені законодавством про державний ринковий нагляд.

Для косметичної продукції додатковим інструментом контролю є **електронна нотифікація**, яка дозволяє державним органам отримувати інформацію про продукцію та використовувати її для здійснення контрольних функцій. У 2026 році коло державних органів, які мають доступ до системи електронної нотифікації, було окремо визначене наказом МОЗ України № 460.

Для хімічної продукції інформаційна модель є ширшою: вона охоплює **Державний реєстр хімічних речовин**, реєстри та переліки небезпечних властивостей, інформацію про класифікацію небезпечності та інші елементи Інформаційної системи забезпечення хімічної безпеки.

Узагальнено алгоритм допуску імпортної продукції можна представити у вигляді схем (рис. 6.1, 6.2):

➢ **Для парфумерно-косметичної продукції:**

Рис. 6.1. *Алгоритм допуску імпортної парфумерно-косметичної продукції на ринок України*

➢ **Для хімічної продукції:**

Рис. 6.2. *Алгоритм допуску імпортної хімічної продукції на ринок України*

Таким чином, **імпорт не є самостійною підставою для спрощеного допуску продукції на український ринок**. Іноземне походження продукції не усуває обов'язку виконувати українські вимоги щодо її безпечності та відповідності.

Питання для самоконтролю

1. Що розуміють під правовим механізмом допуску хімічної та парфумерно-косметичної продукції на ринок?
2. Які основні правові умови повинна виконувати хімічна та парфумерно-косметична продукція для її законного введення в обіг?
3. Які документи та відомості можуть підтверджувати відповідність хімічної і парфумерно-косметичної продукції встановленим вимогам?
4. Які суб'єкти несуть відповідальність за забезпечення відповідності продукції вимогам законодавства до її введення в обіг?
5. У чому полягає процедура нотифікації парфумерно-косметичної продукції?
6. Яка мета нотифікації косметичної продукції та яке значення вона має для державного регулювання її обігу?
7. Які відомості про парфумерно-косметичну продукцію підлягають поданню під час процедури нотифікації?
8. Хто відповідає за подання та актуальність інформації, необхідної для нотифікації парфумерно-косметичної продукції?
9. Яке значення має інформаційне забезпечення обігу парфумерно-косметичної продукції для державного контролю та захисту прав споживачів?
10. Що розуміють під державною реєстрацією та обліком хімічних речовин і яке їх правове призначення?
11. Які хімічні речовини підлягають державній реєстрації або обліку відповідно до законодавства України?

12. Які відомості про хімічні речовини мають значення для їх державної реєстрації та обліку?

13. Які суб'єкти беруть участь у процедурах державної реєстрації та обліку хімічних речовин?

14. Які правові наслідки можуть виникати у разі невиконання вимог щодо державної реєстрації або обліку хімічних речовин?

15. Які особливості правового допуску імпортної хімічної продукції на ринок України?

16. Які вимоги повинна виконувати імпортна парфумерно-косметична продукція для її законного введення в обіг на території України?

17. Які документи та інформація можуть вимагатися під час ввезення хімічної та парфумерно-косметичної продукції в Україну?

18. Які обов'язки покладаються на імпортера щодо безпечності, відповідності та інформаційного забезпечення імпортної продукції?

19. Які заходи можуть застосовуватися у разі встановлення невідповідності імпортної хімічної або парфумерно-косметичної продукції вимогам законодавства?

20. У чому полягає взаємозв'язок між допуском продукції на ринок, її нотифікацією, державною реєстрацією та обліком хімічних речовин і контролем імпортної продукції?

ТЕМА 7. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У СФЕРІ ХІМІЧНОЇ ТА ПАРФУМЕРНО-КОСМЕТИЧНОЇ ГАЛУЗЯХ

7.1. Поняття та система інтелектуальної власності

7.2. Об’єкти права інтелектуальної власності у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції

7.3. Правовий захист інтелектуальної власності та протидія недобросовісній конкуренції

7.1. Поняття та система інтелектуальної власності

Інтелектуальна діяльність є невід’ємною складовою розвитку сучасної хімічної, парфумерної та косметичної промисловості. Створення нових хімічних сполук, рецептур косметичної продукції, технологічних процесів, способів очищення та синтезу речовин, пакування, дизайну продукції, торговельних марок і рекламних матеріалів пов’язане з використанням результатів інтелектуальної, творчої та науково-технічної діяльності.

Для хімічної та парфумерно-косметичної галузей інтелектуальна власність має особливе значення, оскільки конкурентоспроможність продукції часто визначається не лише її фізико-хімічними властивостями, а й технологією виробництва, складом, дизайном упаковки, комерційним позначенням, репутацією виробника та іншою нематеріальною цінністю.

Відповідно до ст. 418 Цивільного кодексу України, **право інтелектуальної власності** – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об’єкт права інтелектуальної власності, визначений Цивільним кодексом України та іншим законом. Воно включає особисті немайнові та/або майнові права інтелектуальної власності.

Система правової охорони інтелектуальної власності в Україні ґрунтується на положеннях Цивільного кодексу України та спеціальних законів. *До основних*

об'єктів інтелектуальної власності, які можуть мати практичне значення для хімічної та парфумерно-косметичної галузей, належать:

- винаходи;
- корисні моделі;
- промислові зразки;
- торговельні марки;
- географічні зазначення;
- об'єкти авторського права;
- комерційні найменування;
- комерційні таємниці та інша конфіденційна інформація, зокрема секрети виробництва (ноу-хау).

При цьому необхідно розмежовувати **об'єкт інтелектуальної власності** та **право на нього**. Наприклад, формула нової хімічної сполуки може бути об'єктом винаходу, а назва косметичної лінійки – торговельною маркою. Дизайн флакона парфумів може отримати охорону як промисловий зразок, а оригінальна рекламна фотографія чи графічний дизайн упаковки – як об'єкт авторського права.

Правова охорона різних об'єктів інтелектуальної власності відрізняється за підставами виникнення, строком дії, порядком набуття прав та способами їх захисту.

Особливістю сфери хімічної та парфумерно-косметичної продукції є можливість **комплексної правової охорони одного комерційного продукту**. Наприклад, нова косметична композиція може одночасно охоронятися як винахід, назва продукції – як торговельна марка, форма упаковки – як промисловий зразок, графічне оформлення – авторським правом, а невідомі третім особам технологічні відомості про виробництво – як комерційна таємниця.

Це зумовлює необхідність комплексного підходу до управління інтелектуальною власністю на підприємствах хімічної та косметичної промисловості.

Важливе значення для галузі має також законодавство про хімічну безпеку. Закон України «Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією» формує спеціальну систему правового регулювання хімічної продукції, яка існує поряд із системою охорони інтелектуальної власності.

Таким чином, **право інтелектуальної власності у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції** можна визначити як сукупність правових норм, що регулюють виникнення, набуття, здійснення, використання, передачу та захист прав на результати інтелектуальної, творчої та науково-технічної діяльності, а також на засоби індивідуалізації суб'єктів господарювання і продукції.

7.2. Об'єкти права інтелектуальної власності у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції

У сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції використовується широкий спектр об'єктів інтелектуальної власності. Їх можна класифікувати залежно від характеру результату та способу правової охорони.

1. Винаходи

Для хімічної промисловості винахід є одним із центральних об'єктів промислової власності.

Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» передбачає можливість правової охорони винаходу як **продукту або процесу (способу)**. До продуктів, зокрема, належать речовини, а до процесів – способи здійснення дії щодо матеріального об'єкта. Чинна редакція Закону станом на 2026 рік передбачає відповідні умови надання правової охорони.

У хімічній галузі винаходами можуть бути, зокрема:

- нові хімічні сполуки;

- композиції та суміші;
- способи отримання хімічних речовин;
- способи очищення речовин;
- нові технологічні процеси;
- каталізатори;
- матеріали з новими властивостями;
- способи застосування речовин у певній сфері;
- технологічні рішення щодо виробництва хімічної продукції.

У парфумерно-косметичній сфері патентна охорона потенційно може стосуватися нової косметичної композиції, способу її отримання, стабілізації, інкапсуляції активного компонента, системи доставки речовини, технології виготовлення або іншого технічного рішення.

Правова охорона винаходу пов'язана з відповідністю встановленим законом умовам патентоздатності. Водночас не кожна нова рецептура автоматично є винаходом: необхідно встановити відповідність об'єкта вимогам законодавства про патентну охорону.

2. Корисні моделі

Корисна модель є іншим об'єктом патентного права. Для хімічної та косметичної промисловості її значення може проявлятися насамперед щодо певних технічних конструкцій, пристроїв та обладнання.

Наприклад, правова охорона може бути пов'язана з конструктивним рішенням обладнання для змішування, дозування, фасування або іншої технологічної операції, якщо таке рішення відповідає встановленим законодавством умовам.

Водночас некоректно ототожнювати корисну модель із будь-яким обладнанням підприємства: правова охорона виникає лише за наявності передбачених законом юридичних підстав.

3. Промислові зразки

Для парфумерно-косметичної промисловості особливе значення мають **промислові зразки**, оскільки зовнішній вигляд продукції є важливим елементом її комерційної привабливості.

Промисловий зразок може стосуватися, зокрема:

- зовнішнього вигляду флакона парфумів;
- форми косметичної упаковки;
- дизайну контейнера;
- декоративних елементів;
- зовнішнього вигляду набору продукції;
- поєднання форми, кольору, орнаменту та інших візуальних характеристик виробу.

Правова охорона промислових зразків регулюється Законом України «Про охорону прав на промислові зразки», чинна редакція якого станом на 2026 рік оновлена, зокрема, у зв'язку з подальшим розвитком української системи охорони промислової власності.

У практичному аспекті промисловий зразок дає можливість захищати саме **естетичні та візуальні характеристики виробу**, тоді як технічне рішення, наприклад механізм роботи дозатора, може потребувати іншого виду правової охорони.

4. Торговельні марки

Одним із найважливіших об'єктів інтелектуальної власності у сфері косметики та парфумерії є **торговельна марка**.

Торговельна марка використовується для індивідуалізації товарів і послуг та дає змогу споживачеві відрізнити продукцію одного виробника від продукції інших суб'єктів.

У косметичній галузі торговельними марками можуть бути:

- назва косметичного бренду;
- назва парфумерної лінії;
- словесне позначення окремого продукту;

- логотип;
- комбіноване позначення;
- певні графічні елементи;
- інші позначення, здатні виконувати функцію індивідуалізації.

Правова охорона торговельних марок регулюється Законом України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг». Чинна редакція цього Закону станом на 2026 рік – від 26 лютого 2026 року.

Для хімічної промисловості торговельні марки також відіграють значну роль, оскільки дозволяють індивідуалізувати промислові хімічні продукти, сировину, спеціалізовані матеріали та бренди виробників.

При цьому необхідно відмежовувати торговельну марку від **хімічної назви речовини**. Хімічна номенклатура описує склад або структуру речовини і не виконує автоматично функції засобу індивідуалізації товару.

5. Об’єкти авторського права

Авторське право може охороняти численні творчі результати, які використовуються при створенні та просуванні хімічної і парфумерно-косметичної продукції.

До них можуть належати:

- дизайн упаковки;
- графічні елементи;
- фотографії продукції;
- рекламні відеоматеріали;
- каталоги;
- тексти рекламних матеріалів;
- веб-дизайн;
- оригінальні ілюстрації;
- інструктивні та інформаційні матеріали – у частині, в якій вони мають необхідний творчий характер;

- програмне забезпечення, що використовується підприємством, якщо воно відповідає умовам авторсько-правової охорони.

Правове регулювання здійснюється Законом України «Про авторське право і суміжні права». Чинна редакція Закону була суттєво оновлена у 2025–2026 роках.

Водночас **сама ідея, технологічний принцип або факт** не охороняються авторським правом лише через їх існування. Авторсько-правова охорона стосується конкретної форми вираження творчого результату.

6. Комерційні найменування

Комерційне найменування індивідуалізує юридичну особу або фізичну особу – підприємця у господарському обороті.

Для хімічної та косметичної галузі комерційне найменування може мати значення як елемент корпоративної репутації виробника, дистриб'ютора чи іншого суб'єкта ринку.

Його необхідно відрізняти від торговельної марки: **комерційне найменування індивідуалізує суб'єкта господарювання, а торговельна марка – товари або послуги**.

7. Географічні зазначення

Географічні зазначення є окремим об'єктом інтелектуальної власності, правова охорона якого регулюється спеціальним законодавством. В Україні відповідні відносини регулює Закон України «Про правову охорону географічних зазначень», чинна редакція якого станом на 2026 рік містить зміни, внесені, зокрема, у 2024–2026 роках.

Для парфумерно-косметичної продукції географічне зазначення може мати значення тоді, коли характеристики, репутація або інші властивості товару об'єктивно пов'язані з певним географічним місцем і виконуються встановлені законодавством умови.

8. Комерційна таємниця та ноу-хау

Для хімічної і косметичної промисловості особливе значення має захист інформації, яка не є загальнодоступною та має комерційну цінність.

Такою інформацією можуть бути:

- детальна технологія виробництва;
- параметри технологічного процесу;
- умови синтезу;
- способи очищення;
- технологічні режими;
- специфікації сировини;
- технологічні карти;
- відомості про постачальників;
- методики оптимізації виробництва;
- окремі відомості про рецептуру косметичного продукту;
- результати внутрішніх досліджень і випробувань.

На відміну від патенту, правова модель комерційної таємниці ґрунтується не на публічному розкритті інформації в обмін на виключне право, а, навпаки, на **збереженні інформації в режимі конфіденційності**.

Тому підприємство повинно не лише декларувати інформацію як конфіденційну, а й фактично застосовувати організаційні, договірні та технічні заходи для її захисту.

7.3. Правовий захист інтелектуальної власності та протидія недобросовісній конкуренції

Правова охорона інтелектуальної власності передбачає встановлення законодавством правового режиму відповідного об’єкта, тоді як **захист права** реалізується у випадку його порушення, невизнання або оспорювання.

Для хімічної та парфумерно-косметичної галузі ця різниця має практичне значення. Підприємство може завчасно створити систему охорони своїх об’єктів інтелектуальної власності, однак у випадку незаконного використання

торговельної марки, копіювання дизайну упаковки, незаконного використання запатентованої технології чи розголошення комерційної таємниці виникає необхідність застосування конкретних механізмів захисту.

Цивільний кодекс України встановлює загальні засади захисту прав інтелектуальної власності. Порушення права інтелектуальної власності тягне відповідальність, передбачену законом або договором.

- **Основні способи захисту**

Залежно від характеру порушення суб'єкт права інтелектуальної власності може вимагати, зокрема:

- визнання права;
- припинення дії, що порушує право;
- відновлення становища, яке існувало до порушення;
- відшкодування збитків;
- компенсації у випадках, передбачених спеціальним законом;
- відшкодування моральної шкоди у передбачених законом випадках;
- визнання незаконними відповідних рішень, дій чи бездіяльності;
- застосування інших способів захисту, встановлених законом.

Особливості конкретного способу захисту залежать від виду об'єкта інтелектуальної власності.

- **Захист винаходів і корисних моделей**

Для хімічної промисловості особливого значення набуває захист патентних прав.

Порушенням може бути, наприклад, незаконне використання запатентованого технічного рішення без відповідної правової підстави.

Патентна стратегія підприємства має передбачати не лише подання заявки на винахід, але й попередній аналіз рівня техніки, патентного ландшафту та можливих прав третіх осіб.

Для хімічної продукції це особливо важливо через можливість існування великої кількості патентів, *що стосуються:*

- речовин;
- композицій;
- технологій синтезу;
- способів очищення;
- каталізаторів;
- технологічного обладнання;
- способів застосування.

Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» у чинній редакції станом на 2026 рік регулює як умови надання правової охорони, так і здійснення та захист патентних прав.

➢ **Захист промислових зразків у косметичній та парфумерній галузі**

У парфумерно-косметичному секторі значна частина конкурентної переваги пов’язана із зовнішнім виглядом товару.

Тому правовий захист може стосуватися, наприклад, оригінального дизайну флакона, баночки, тюбика або іншого пакування.

Особливість цього виду охорони полягає в тому, що вона спрямована на зовнішній вигляд виробу, а не на його хімічний склад чи технологічні властивості.

Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» є спеціальним нормативним актом у цій сфері; чинна редакція на 2026 рік враховує сучасну модель охорони промислових зразків.

➢ **Захист торговельних марок**

Для косметичного та парфумерного ринку одним із найбільш поширених порушень є незаконне використання позначень, тотожних або схожих із торговельними марками відомих виробників.

Порушення може проявлятися у:

- використанні тотожного позначення на аналогічних товарах;

- використанні схожого позначення, здатного спричинити змішування;
- незаконному використанні торговельної марки в рекламі;
- використанні позначення в електронній торгівлі;
- незаконному маркуванні упаковки;
- пропонуванні до продажу продукції з неправомірно використаною торговельною маркою.

Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» визначає правові засади набуття та здійснення прав на торговельні марки, а також їх захисту.

Для косметичної галузі важливо враховувати, що **правовий захист торговельної марки не означає автоматичного захисту всієї упаковки або зовнішнього вигляду продукції**. Для різних елементів бренду можуть застосовуватися різні режими інтелектуальної власності.

➢ **Авторсько-правовий захист дизайну та рекламних матеріалів**

Косметичні та парфумерні бренди активно використовують фотографії, відео, ілюстрації, графічний дизайн, рекламні тексти та цифровий контент. Незаконне копіювання таких матеріалів може порушувати авторське право. Зокрема, без належної правової підстави не допускається використання охоронюваних творів у рекламі, на вебсайтах, у соціальних мережах, каталогах або на упаковці.

Правове регулювання здійснюється Законом України «Про авторське право і суміжні права» № 2811-IX (Редакція від 31.07.2026).

➢ **Протидія недобросовісній конкуренції**

Захист інтелектуальної власності у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції тісно пов’язаний із законодавством про захист економічної конкуренції та протидію недобросовісній конкуренції.

Спеціальним актом є Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції», який визначає правові засади захисту суб'єктів господарювання та споживачів від недобросовісної конкуренції і спрямований на забезпечення чесних звичаїв ведення конкуренції.

Для косметичної та хімічної продукції особливе значення можуть мати такі *прояви недобросовісної конкуренції:*

- неправомірне використання комерційного найменування;
- неправомірне використання торговельної марки;
- копіювання зовнішнього вигляду продукції;
- введення споживачів в оману щодо виробника, походження або властивостей товару;
- поширення неправдивих або неточних відомостей;
- неправомірне використання комерційної таємниці;
- інші дії, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності.

Особливої уваги потребує **копіювання зовнішнього вигляду виробу**. На ринку косметики це може проявлятися у створенні упаковки, флакона або оформлення продукції, які через сукупність візуальних елементів створюють у споживача враження про зв'язок із продукцією іншого виробника.

У такій ситуації правова оцінка може здійснюватися одночасно з позицій законодавства про промислові зразки, торговельні марки, авторське право та недобросовісну конкуренцію.

➢ Організаційно-правові механізми захисту

Залежно від характеру порушення захист інтелектуальної власності може здійснюватися:

1. У договірному порядку

Підприємства можуть передбачати в договорах:

- положення про конфіденційність;
- нерозголошення комерційної таємниці;

- передачу або ліцензування прав інтелектуальної власності;
- відповідальність за неправомірне використання об’єктів;
- обмеження використання отриманої інформації.

Особливо важливими такі положення є для договорів із:

- працівниками;
- дизайнерами;
- парфумерами;
- технологами;
- лабораторіями;
- виробниками за контрактом;
- дистриб’юторами;
- рекламними агентствами.

2. Судовий захист

Судовий захист є основною юрисдикційною формою захисту цивільних прав.

У сфері хімічної та косметичної продукції судові спори можуть стосуватися:

- порушення патентних прав;
- незаконного використання торговельної марки;
- незаконного використання дизайну;
- авторського права;
- комерційної таємниці;
- відшкодування збитків;
- припинення незаконного використання об’єкта інтелектуальної власності.

3. Адміністративні механізми

Окремі правовідносини у сфері інтелектуальної власності передбачають можливість застосування адміністративних процедур, зокрема під час набуття та оскарження прав на об’єкти промислової власності.

Важливе значення має діяльність **Національного органу інтелектуальної власності (НОІВ)** у межах визначеної законом компетенції.

4. Митний захист

Для імпортної парфумерно-косметичної та хімічної продукції важливим інструментом протидії контрафакту є митний контроль за переміщенням товарів, що можуть порушувати права інтелектуальної власності.

Це особливо актуально для:

- контрафактної парфумерії;
- підробленої косметики;
- продукції з незаконно використаними торговельними марками;
- товарів із неправомірно використаним дизайном.

➢ **Особливість охорони інтелектуальної власності у сфері косметичної продукції**

На відміну від фармацевтичної продукції, де ключовим елементом регуляторної системи є державна реєстрація лікарського засобу, **косметична продукція в Україні регулюється за моделлю технічного регулювання**.

Технічний регламент на косметичну продукцію затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 20 січня 2021 р. № 65. Він набрав чинності 3 серпня 2024 року, а його положення передбачають, зокрема, механізм нотифікації косметичної продукції.

Ця обставина має принципове значення для інтелектуальної власності: **нотифікація косметичної продукції не створює права інтелектуальної власності на її рецептуру, назву, дизайн чи технологію**. Відповідні права виникають і захищаються за правилами спеціального законодавства про інтелектуальну власність.

Отже, регуляторний допуск косметичної продукції та охорона інтелектуальної власності є **взаємопов'язаними, але юридично різними механізмами**.

➢ **Система основних нормативно-правових актів**

Правове регулювання інтелектуальної власності у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції доцільно розглядати як комплекс норм декількох галузей законодавства.

Основні акти України:

1. **Цивільний кодекс України** – загальні засади права інтелектуальної власності, способи його здійснення та захисту. Чинна редакція станом на 2026 рік враховує останні законодавчі зміни.

2. **Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»** – правова охорона технічних рішень, у тому числі хімічних речовин, композицій і технологічних процесів.

3. **Закон України «Про охорону прав на промислові зразки»** – охорона зовнішнього вигляду виробів, що має особливе значення для упаковки та флаконів косметичної і парфумерної продукції.

4. **Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»** – правова охорона торговельних марок.

5. **Закон України «Про авторське право і суміжні права»** – охорона творів, дизайну, фотографій, рекламного та цифрового контенту.

6. **Закон України «Про правову охорону географічних зазначень»** – правова охорона відповідних засобів індивідуалізації.

7. **Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції»** – протидія неправомірному використанню комерційних позначень, копіюванню, введенню в оману та іншим формам недобросовісної конкуренції.

8. **Закон України «Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією»** – спеціальне регулювання хімічної продукції, яке необхідно враховувати поряд із законодавством про інтелектуальну власність.

9. **Постанова Кабінету Міністрів України від 20.01.2021 № 65 «Про затвердження Технічного регламенту на косметичну продукцію»** –

базовий спеціальний акт щодо безпечності та обігу косметичної продукції в Україні.

Таким чином, **інтелектуальна власність у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції має комплексний характер**. Один продукт може одночасно бути об’єктом декількох режимів правової охорони: хімічна композиція – винаходу, назва – торговельної марки, упаковка – промислового зразка, графічне оформлення – авторського права, а технологічні відомості, які не розкриваються, – режиму комерційної таємниці.

Ефективна правова охорона продукції тому повинна передбачати не вибір одного універсального способу захисту, а **комбінування патентної, торговельно-маркової, авторсько-правової, договірної та конкурентно-правової охорони**.

Для парфумерно-косметичної продукції особливо важливо розмежовувати **регуляторні вимоги до безпечності та допуску продукції на ринок** і **права інтелектуальної власності**. Нотифікація косметичної продукції відповідно до Технічного регламенту № 65 не замінює патентування, реєстрацію торговельної марки чи охорону промислового зразка.

Для хімічної продукції, своєю чергою, необхідно одночасно враховувати спеціальне законодавство про хімічну безпеку та управління хімічною продукцією і норми права інтелектуальної власності.

Питання для самоконтролю

1. Що таке інтелектуальна власність та яке її значення для розвитку хімічної і парфумерно-косметичної галузей?
2. Які основні складові системи права інтелектуальної власності?
3. У чому полягає відмінність між особистими немайновими та майновими правами інтелектуальної власності?

4. Які основні об’єкти права інтелектуальної власності можуть виникати у процесі наукової, виробничої та комерційної діяльності у хімічній і косметичній галузях?

5. Які результати інтелектуальної, науково-технічної діяльності у сфері хімічної промисловості можуть бути об’єктами патентної охорони?

6. Які особливості правової охорони винаходів і корисних моделей у сфері хімічних технологій та косметичної продукції?

7. Які вимоги встановлюються для надання правової охорони винаходу?

8. Яке значення має правова охорона промислових зразків для дизайну упаковки, тари та зовнішнього вигляду парфумерно-косметичної продукції?

9. Що таке торговельна марка та яке значення вона має для індивідуалізації парфумерно-косметичної продукції?

10. Які позначення можуть використовуватися як торговельні марки у хімічній та парфумерно-косметичній галузях?

11. У чому полягає правова охорона комерційної таємниці та ноу-хау у хімічному і косметичному виробництві?

12. Які відомості у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції можуть становити комерційну таємницю?

13. Які способи набуття та реалізації прав інтелектуальної власності застосовуються до об’єктів, що використовуються у хімічній і косметичній галузях?

14. Які основні способи захисту прав інтелектуальної власності передбачені законодавством України?

15. Які порушення прав інтелектуальної власності можуть виникати під час виробництва, використання та реалізації хімічної і парфумерно-косметичної продукції?

16. Які правові засоби можуть застосовуватися для припинення незаконного використання винаходів, торговельних марок, промислових зразків та інших об’єктів інтелектуальної власності?

17. Що таке недобросовісна конкуренція та які її прояви можуть виникати на ринку хімічної і парфумерно-косметичної продукції?

18. У чому полягає правовий захист від неправомірного використання позначень, зовнішнього оформлення продукції та інших засобів індивідуалізації конкурентів?

19. Які органи та установи здійснюють захист прав інтелектуальної власності та протидію недобросовісній конкуренції в Україні?

20. Яке значення ефективної правової охорони інтелектуальної власності для інноваційного розвитку, конкурентоспроможності та добросовісної конкуренції у хімічній і парфумерно-косметичній галузях?

ТЕМА 8. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ХІМІЧНОЇ ТА ПАРФУМЕРНО-КОСМЕТИЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

8.1. Державне регулювання та контроль обігу хімічної і парфумерно-косметичної продукції

8.2. Правове регулювання небезпечної хімічної продукції

8.3. Відповідальність за порушення законодавства у сфері обігу хімічної та парфумерно-косметичної продукції

8.4. Відкликання, вилучення та інші коригувальні заходи щодо небезпечної або невідповідної продукції

8.1. Державне регулювання та контроль обігу хімічної і парфумерно-косметичної продукції

Державне регулювання обігу хімічної та парфумерно-косметичної продукції є складовою системи публічного управління, спрямованою на забезпечення безпеки людини, довкілля та інших суспільних інтересів під час виробництва, імпорту, експорту, зберігання, транспортування, надання продукції на ринку та її використання.

На відміну від фармацевтичного права, у якому центральним об’єктом правового регулювання є лікарський засіб, хімічне та парфумерно-косметичне право охоплює **декілька самостійних регуляторних масивів**. Насамперед ідеться про хімічну продукцію та косметичну продукцію, для яких законодавство встановлює різні механізми допуску на ринок, оцінювання небезпеки, інформування споживачів і державного контролю.

Основоположним актом у сфері хімічної безпеки є Закон України **«Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією»** від 1 грудня 2022 р. № 2804-IX. Закон визначає правові, організаційні та економічні засади забезпечення хімічної безпеки, встановлює вимоги до діяльності суб’єктів

господарювання та регулює відносини, пов'язані з виробництвом, зберіганням, імпортом, експортом, обігом та використанням хімічної продукції.

Водночас дія зазначеного Закону має встановлені законодавством межі. Зокрема, він не поширюється на кінцеву косметичну продукцію, лікарські засоби, активні фармацевтичні інгредієнти, пестициди й агрохімікати, біоциди, дезінфекційні засоби та окремі інші категорії продукції, для яких діють спеціальні правові режими.

Таким чином, **не можна ототожнювати правовий режим хімічної продукції з правовим режимом косметичної продукції**, навіть якщо косметичний засіб за своїм складом містить хімічні речовини. Для кінцевої косметичної продукції застосовується спеціальний Технічний регламент на косметичну продукцію, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20 січня 2021 р. № 65.

Державне регулювання у цій сфері має превентивний, регуляторний, інформаційний, контрольний та охоронний характер. *Його основними завданнями є:*

- недопущення на ринок продукції, яка становить загрозу життю або здоров'ю людини;
- запобігання негативному впливу хімічної продукції на довкілля;
- забезпечення належної класифікації небезпечності хімічної продукції;
- встановлення вимог до маркування та пакування;
- забезпечення належного інформування професійних користувачів і споживачів;
- забезпечення простежуваності продукції та суб'єктів її обігу;
- проведення державного ринкового нагляду;
- застосування обмежувальних та коригувальних заходів у разі виявлення невідповідності;
- притягнення винних осіб до юридичної відповідальності.

Особливе значення має **державний ринковий нагляд**, правові засади якого визначає Закон України **«Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції»** від 2 грудня 2010 р. № 2735-VI. У чинній редакції Закону метою ринкового нагляду є, зокрема, вжиття обмежувальних (коригувальних) заходів щодо продукції, яка становить загрозу суспільним інтересам або іншим чином не відповідає встановленим вимогам.

У цьому контексті принципово важливим є розмежування понять **«державний ринковий нагляд»** і **«державний контроль продукції»**. Ринковий нагляд здійснюється щодо продукції, яка вже перебуває або повинна перебувати на ринку, тоді як державний контроль продукції здійснюється митними органами щодо продукції, яка ввозиться на митну територію України, з метою забезпечення її відповідності встановленим вимогам.

Для хімічної продукції спеціальне значення має Державна екологічна інспекція України, яка визначена органом державного ринкового нагляду за відповідною категорією хімічної продукції. Технічний регламент класифікації небезпечності, маркування та пакування хімічної продукції № 539 безпосередньо включає хімічну продукцію до відповідної сфери ринкового нагляду.

У 2026 році відбулася також інституційна реорганізація у сфері косметичної продукції. Постановою Кабінету Міністрів України від 4 червня 2026 р. № 739 утворено **Українське фармацевтичне агентство (Укрфармагентство)** як центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом. До сфери його діяльності віднесено, зокрема, допуск на ринок, контроль якості та безпеки косметичної продукції, а також відповідний державний ринковий нагляд. У переліку видів продукції для цілей ринкового нагляду назву Держлікслужби щодо відповідних категорій замінено на Укрфармагентство.

Отже, станом на 2026 рік державне регулювання розглянутих відносин характеризується **функціональним розмежуванням компетенції** між органами державної влади. Такий підхід відповідає сучасній моделі ринкового

регулювання, за якої контроль не зводиться лише до виявлення порушення та застосування санкції, а передбачає запобігання ризикам, їх оцінювання, обмін інформацією, простежуваність продукції та усунення невідповідності.

➢ **Основними принципами державного контролю у цій сфері є:**

1. Принцип законності.

Контрольні заходи можуть здійснюватися виключно компетентними органами, у межах визначених законом повноважень та з дотриманням установленої процедури.

2. Принцип пропорційності.

Заходи державного реагування мають відповідати характеру та рівню ризику, який створює продукція.

3. Принцип превентивності.

Пріоритетним є недопущення виникнення шкоди життю, здоров'ю людини та довкіллю, а не лише покарання після її настання.

4. Принцип об'єктивності.

Рішення про відповідність або невідповідність продукції повинні ґрунтуватися на достовірній інформації, документах, результатах обстеження та, за необхідності, випробувань.

5. Принцип професійності.

Контроль у сфері хімічної безпеки потребує спеціальних знань у галузі хімії, токсикології, екології, технічного регулювання та оцінки ризиків.

6. Принцип простежуваності.

Суб'єкти господарювання повинні мати можливість встановити походження продукції, попереднього постачальника та суб'єкта, якому продукцію було поставлено.

7. Принцип інформованості.

Належне маркування та доступ до інформації про властивості й небезпеку продукції є необхідною умовою її безпечного використання.

Таким чином, державний контроль у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції слід розглядати не лише як засіб виявлення правопорушень, а передусім як **систему превентивного управління ризиками**, спрямовану на забезпечення безпечного функціонування ринку.

8.2. Правове регулювання небезпечної хімічної продукції

Правове регулювання небезпечної хімічної продукції є одним із центральних інститутів хімічного права України. Його основне призначення полягає у створенні системи правових та організаційних механізмів, які дають змогу ідентифікувати небезпечні властивості хімічних речовин і сумішей, оцінити пов’язані з ними ризики та забезпечити належний рівень захисту людини і довкілля.

Відповідно до Закону України № 2804-IX, **управління хімічною безпекою** охоплює правові, адміністративні, організаційні, економічні, технологічні та інші заходи, спрямовані на забезпечення хімічної безпеки та сталого розвитку. Управління хімічною продукцією передбачає застосування правових, адміністративних, санітарних та еколого-економічних методів для захисту довкілля, життя і здоров’я людини від можливого небезпечного впливу хімічних речовин.

Сучасна модель українського законодавства формується з урахуванням підходів Європейського Союзу до регулювання хімічної безпеки. Її *важливими елементами є:*

- реєстрація хімічних речовин;
- оцінювання їх властивостей та ризиків;
- встановлення обмежень та заборон;
- класифікація небезпечності;
- маркування;
- пакування;
- інформування про небезпечні властивості;

- ведення відповідних державних інформаційних систем та реєстрів;
- державний контроль за дотриманням установлених вимог.

Одним із ключових нормативних актів є **Технічний регламент щодо безпечності хімічної продукції**, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 липня 2024 р. № 847. Він формує українську систему регулювання безпечності хімічної продукції за моделлю європейського REACH та встановлює вимоги до безпечності хімічних речовин і пов'язаних із ними операцій. Станом на 2026 рік чинною є редакція цього Технічного регламенту від 6 грудня 2025 р.

Іншим фундаментальним актом є **Технічний регламент класифікації небезпечності, маркування та пакування хімічної продукції**, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 10 травня 2024 р. № 539. Його концепція ґрунтується на європейській системі CLP та міжнародній узгодженій системі класифікації і маркування хімічних речовин (GHS).

Класифікація небезпечності є первинною умовою належного інформування про ризики. Виробники, імпортери та інші відповідні суб'єкти повинні визначати небезпечні властивості хімічних речовин і сумішей відповідно до встановлених критеріїв, а інформація про небезпеку повинна бути відображена на маркуванні та, у передбачених законодавством випадках, у документах щодо безпечного використання.

➢ **Особливе значення мають такі елементи правового режиму:**

1. Класифікація небезпечності.

Хімічна продукція повинна бути віднесена до відповідних класів небезпеки залежно від її фізичних, хімічних, токсикологічних та інших властивостей.

2. Маркування.

Маркування має забезпечувати користувача інформацією, необхідною для ідентифікації продукції та безпечного поводження з нею.

3. Пакування.

Пакування небезпечної продукції повинно мінімізувати ризик витоку, розливу або іншого небезпечного контакту з продукцією.

4. Інформація про безпечність.

Професійні користувачі повинні отримувати необхідну інформацію про небезпечні властивості продукції, умови її зберігання, використання та заходи безпеки.

5. Реєстрація.

Для хімічних речовин формується система державної реєстрації. Порядок ведення Державного реєстру хімічних речовин затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2024 р. № 946; чинна редакція враховує зміни 2025 року.

6. Обмеження та заборони.

Для окремих речовин, які характеризуються особливо небезпечними властивостями, законодавство може встановлювати обмеження щодо виробництва, використання або надання на ринку.

При цьому необхідно враховувати **перехідні положення**. Станом на серпень 2026 року для окремих категорій хімічної продукції продовжують діяти спеціальні перехідні строки, передбачені постановою № 539 та змінами до неї. Зокрема, щодо окремих критеріїв класифікації небезпечності для хімічних речовин передбачено строк до 1 листопада 2026 року, а для окремих сумішей діють спеціальні строки, включно з можливістю надання на ринку певних сумішей до 1 травня 2028 року, якщо вони вперше надаються на ринку після визначеної дати.

- **Правове регулювання косметичної продукції**

Косметична продукція становить **окремий предмет правового регулювання**. Її правовий режим не може автоматично визначатися лише Законом № 2804-IX про хімічну безпеку, оскільки кінцева косметична продукція прямо виключена з його сфери дії.

Спеціальним актом є **Технічний регламент на косметичну продукцію**, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20 січня 2021 р. № 65. Регламент установлює вимоги до безпечності косметичної продукції та

поступово наближує українське законодавство до європейської моделі регулювання косметичних засобів.

Правове регулювання косметичної продукції передбачає, зокрема:

- визначення відповідальної особи;
- забезпечення безпечності косметичної продукції;
- проведення оцінки безпеки;
- формування документації на косметичну продукцію;
- дотримання вимог до складу продукції;
- дотримання вимог до маркування;
- забезпечення простежуваності;
- виконання вимог щодо нотифікації косметичної продукції;
- виконання вимог щодо виробництва та належної виробничої практики;
- вжиття заходів у разі встановлення небезпечності або невідповідності продукції.

Станом на 2026 рік важливо враховувати також постанову Кабінету Міністрів України від 4 червня 2026 р. № 737, якою внесено зміни до Технічного регламенту на косметичну продукцію. Вона передбачає істотне оновлення перехідних положень, але відповідні зміни набирають чинності **через шість місяців з дня опублікування**, тобто їх необхідно відрізняти від вимог, які вже є чинними на 19 серпня 2026 року.

Отже, доцільно розглядати хімічну і косметичну продукцію як **два взаємопов'язані, але юридично відокремлені об'єкти регулювання**.

8.3. Відповідальність за порушення законодавства у сфері обігу хімічної та парфумерно-косметичної продукції

Юридична відповідальність у сфері обігу хімічної та парфумерно-косметичної продукції є правовим наслідком порушення встановлених

законодавством вимог щодо безпечності, виробництва, імпорту, зберігання, маркування, пакування, надання на ринку та використання відповідної продукції.

Особливістю цієї сфери є **комплексний характер юридичної відповідальності**. Залежно від характеру порушення та його наслідків можуть застосовуватися дисциплінарна, адміністративна, цивільно-правова, адміністративно-господарська та кримінальна відповідальність.

Закон України № 2804-IX прямо встановлює, що особи, винні у порушенні законодавства у сфері забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією, несуть **дисциплінарну, адміністративну, цивільну або кримінальну відповідальність**. Серед підстав відповідальності закон називає порушення, яке призвело або може призвести до забруднення довкілля, прямого чи опосередкованого шкідливого впливу на здоров'я людини або економічних збитків.

Важливо, що відповідальність у сфері хімічної безпеки може наставати не лише тоді, коли шкода вже настала. Закон використовує також **превентивну конструкцію**, відповідно до якої юридичне значення має створення загрози довкіллю або здоров'ю людини.

➢ **Дисциплінарна відповідальність**

Дисциплінарна відповідальність може застосовуватися до працівників, які порушили свої трудові обов'язки у сфері поводження з хімічною або косметичною продукцією.

Наприклад, підставою для дисциплінарного реагування може бути:

- недотримання встановлених правил зберігання небезпечної хімічної продукції;
- порушення внутрішніх процедур безпечного поводження з речовинами;
- невиконання посадових обов'язків щодо контролю якості;
- невиконання законних розпоряджень керівництва щодо усунення небезпечних умов.

- **Адміністративна відповідальність**

Адміністративна відповідальність застосовується у випадках, прямо передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення та іншими законами.

Правопорушення можуть стосуватися, зокрема:

- порушення правил поводження з небезпечними речовинами;
- порушення вимог у сфері охорони довкілля;
- порушення правил торгівлі та захисту прав споживачів;
- невиконання законних вимог органів державного нагляду;
- порушення встановлених вимог до продукції.

При цьому не слід механічно переносити до хімічного та косметичного права конкретні склади адміністративних правопорушень і розміри штрафів, які діяли у фармацевтичному законодавстві щодо лікарських засобів. Для кожного правопорушення необхідно встановлювати **конкретну норму КУпАП або спеціального закону**, яка була чинною на момент його вчинення.

- **Адміністративно-господарські санкції та заходи державного контролю**

Закон № 2804-IX передбачає можливість застосування адміністративно-господарських санкцій за порушення вимог законодавства у сфері хімічної безпеки та управління хімічною продукцією. Органи державного контролю можуть складати акти перевірок і видавати приписи про усунення порушень.

Якщо порушення створює загрозу довкіллю, життю або здоров'ю людини, компетентний орган може звернутися до адміністративного суду *щодо повного або часткового зупинення:*

- роботи підприємства;
- окремого виробництва;
- виробничої дільниці;
- експлуатації обладнання;
- виконання робіт;

- виробництва хімічної продукції;
- надання хімічної продукції на ринку.

Такі заходи мають не каральне, а передусім **превентивно-припинювальне призначення**.

➢ **Цивільно-правова відповідальність**

Особливе значення має відшкодування шкоди. Закон № 2804-IX закріплює принцип, відповідно до якого шкода, завдана внаслідок порушення вимог законодавства у сфері хімічної безпеки та управління хімічною продукцією, підлягає **компенсації в повному обсязі**.

Суб'єкти господарювання та інші особи, які порушили законодавство, зобов'язані відшкодувати завдані збитки та, у передбачених законом випадках, ліквідувати негативні наслідки для довкілля за власний рахунок.

Цивільно-правові наслідки можуть охоплювати:

- відшкодування майнової шкоди;
- відшкодування моральної шкоди у передбачених законом випадках;
- відшкодування шкоди, завданої здоров'ю;
- відшкодування екологічної шкоди;
- відшкодування витрат, пов'язаних із ліквідацією наслідків небезпечного впливу продукції.

➢ **Кримінальна відповідальність**

Кримінальна відповідальність застосовується у випадках, коли порушення правил поводження з хімічними речовинами утворює склад кримінального правопорушення, передбачений Кримінальним кодексом України.

Особливо небезпечними є діяння, пов'язані з:

- незаконним поводженням з небезпечними речовинами;
- порушенням правил екологічної безпеки;
- забрудненням довкілля;
- порушенням правил безпечного поводження з промисловими або іншими небезпечними речовинами;

- приховуванням інформації про небезпечні властивості продукції;
- діями або бездіяльністю, які спричинили тяжкі наслідки.

Отже, юридична відповідальність у цій сфері має **диференційований характер**: від внутрішньоорганізаційного дисциплінарного реагування до кримінально-правових заходів у разі суспільно небезпечних наслідків.

8.4. Відкликання, вилучення та інші коригувальні заходи щодо небезпечної або невідповідної продукції

Одним із ключових елементів сучасної системи ринкового регулювання є не лише притягнення порушника до відповідальності, а й **негайне усунення небезпечної або невідповідної продукції з ринку**.

Саме тому Закон України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» передбачає систему **обмежувальних (коригувальних) заходів**, які застосовуються залежно від характеру та ступеня ризику.

Під продукцією, що становить ризик, закон розуміє продукцію, яка потенційно може негативно вплинути на здоров’я і безпеку людей, довкілля, захист споживачів, суспільну безпеку та інші охоронювані законом суспільні інтереси понад прийнятний рівень. Окремо законодавство виділяє **продукцію, що становить серйозний ризик**, коли поєднання ймовірності настання небезпеки та тяжкості можливої шкоди потребує оперативного втручання органів ринкового нагляду.

➢ **Основними коригувальними заходами є:**

1. Усунення невідповідності.

Суб’єкту господарювання може бути запропоновано усунути встановлену невідповідність продукції вимогам законодавства.

Наприклад, якщо проблема полягає у неналежному маркуванні, але сама продукція за результатами оцінки не становить неприйнятного ризику, може бути застосований захід, спрямований на виправлення маркування.

2. Тимчасова заборона надання продукції на ринку.

Такий захід може застосовуватися, коли необхідно припинити подальше поширення продукції до встановлення її відповідності або усунення виявлених недоліків.

3. Заборона надання продукції на ринку.

Застосовується у випадках, коли продукція не відповідає встановленим вимогам і характер невідповідності або ризику не дозволяє продовжувати її обіг.

4. Вилучення продукції з обігу.

Вилучення означає фізичне або організаційне усунення продукції з каналів її подальшого надання на ринку.

Цей захід особливо важливий у випадках, коли продукція вже перебуває у торговельній мережі або на складах і існує необхідність припинити її подальше постачання.

5. Відкликання продукції.

Відкликання застосовується щодо продукції, яка вже була надана споживачам. Його метою є повернення такої продукції від кінцевих користувачів.

Закон прямо визначає відкликання як особливий захід, який застосовується з урахуванням характеру ризику. У разі встановлення серйозного ризику орган ринкового нагляду може невідкладно вимагати від суб’єкта господарювання вилучення продукції з обігу та/або її відкликання.

6. Попередження споживачів.

Якщо продукція становить небезпеку, органи ринкового нагляду можуть інформувати громадськість про відповідний ризик. Це дозволяє не лише припинити подальше поширення продукції, а й мінімізувати шкоду від її використання.

7. Знищення або приведення продукції в непридатний для використання стан.

У відповідних випадках, коли продукція не може бути безпечно повернута на ринок або приведена у відповідність, законодавство допускає застосування

заходів, спрямованих на її фізичне усунення або унеможливлення подальшого використання.

➢ **Алгоритм реагування на небезпечну продукцію**

Систему коригувальних заходів доцільно представляти у вигляді послідовності (рис. 8.1):

Рис. 8.1. *Система коригувальних заходів щодо небезпечної продукції*

Такий підхід відповідає сучасній концепції ринкового нагляду, за якою основною метою контрольної діяльності є не покарання як таке, а **припинення небезпечного обігу продукції та попередження шкоди**. Закон прямо передбачає контроль за станом виконання рішень про застосування обмежувальних (коригувальних) заходів.

➢ **Особливості відкликання косметичної продукції**

Для косметичної продукції механізм реагування має додаткове значення, оскільки косметичні засоби безпосередньо контактують зі шкірою, волоссям, слизовими оболонками або іншими частинами тіла людини.

Підставами для коригувальних заходів можуть бути, зокрема:

- наявність забороненої або обмеженої речовини у складі;
- перевищення допустимої концентрації відповідного інгредієнта;
- невідповідність вимогам щодо безпеки;
- відсутність необхідної інформації про продукцію;
- неналежне маркування;
- відсутність необхідної документації;
- невиконання вимог щодо нотифікації;
- встановлення ризику для здоров'я людини.

У разі виявлення небезпечної косметичної продукції відповідальна особа та інші оператори ринку повинні діяти відповідно до законодавчо встановленої процедури, забезпечуючи припинення подальшого поширення продукції та, за необхідності, її вилучення і відкликання.

Особливого значення набуває **простежуваність**, оскільки ефективне відкликання можливе лише за умови встановлення каналів постачання та суб'єктів, яким була передана відповідна продукція.

Отже, сучасне **хімічне та парфумерно-косметичне право України** ґрунтується на ризик-орієнтованій моделі правового регулювання. Її сутність полягає у переході від переважно карального підходу до системи, в якій пріоритет мають **попередження ризиків, безпечність продукції, інформування, простежуваність, державний ринковий нагляд та оперативне усунення небезпечної продукції з ринку**.

Для хімічної продукції центральне значення мають Закон України № 2804-IX, Технічний регламент щодо безпечності хімічної продукції № 847 та Технічний регламент класифікації небезпечності, маркування та пакування хімічної продукції № 539.

Для косметичної продукції ключовим спеціальним актом є Технічний регламент на косметичну продукцію № 65, а державний ринковий нагляд здійснюється у межах компетенції, визначеної законодавством та оновленою у 2026 році системою органів державної влади.

Відповідальність за порушення законодавства має комплексний характер і може включати дисциплінарні, адміністративні, адміністративно-господарські, цивільно-правові та кримінально-правові заходи. При цьому самостійне значення мають **коригувальні заходи**, спрямовані на припинення обігу небезпечної або невідповідної продукції.

Таким чином, основною метою правового регулювання є забезпечення балансу між **економічною свободою учасників ринку, правами споживачів, захистом здоров'я людини та охороною довкілля**.

Питання для самоконтролю

1. Що розуміють під державним регулюванням обігу хімічної та парфумерно-косметичної продукції?
2. Які основні завдання та принципи державного регулювання і контролю обігу хімічної та парфумерно-косметичної продукції?
3. Які органи державної влади здійснюють регулювання та контроль у сфері обігу хімічної і парфумерно-косметичної продукції?
4. Які основні форми та заходи державного контролю застосовуються до суб'єктів, що здійснюють виробництво, імпорт, зберігання та реалізацію відповідної продукції?
5. Що таке небезпечна хімічна продукція та за якими критеріями визначається її небезпечність?
6. Які основні вимоги законодавства встановлюються щодо виробництва, зберігання, транспортування, використання та обігу небезпечних хімічних речовин і сумішей?
7. Яке значення мають класифікація, маркування та пакування небезпечної хімічної продукції для забезпечення її безпечного обігу?
8. Які обов'язки покладаються на суб'єктів господарювання під час роботи з небезпечною хімічною продукцією?

9. Які порушення законодавства можуть виникати у сфері обігу хімічної та парфумерно-косметичної продукції?

10. Які види юридичної відповідальності можуть наставати за порушення вимог законодавства у сфері обігу хімічної та парфумерно-косметичної продукції?

11. Які підстави та умови притягнення суб'єктів господарювання до адміністративної відповідальності за порушення вимог щодо обігу відповідної продукції?

12. У яких випадках порушення законодавства у сфері обігу хімічної та парфумерно-косметичної продукції може спричинити цивільно-правову або кримінальну відповідальність?

13. Які обставини враховуються під час визначення виду та заходу юридичної відповідальності за порушення законодавства у відповідній сфері?

14. Що таке коригувальні заходи щодо хімічної та парфумерно-косметичної продукції і яке їх основне призначення?

15. У яких випадках може застосовуватися відкликання продукції з ринку?

16. У чому полягає відмінність між відкликанням, вилученням з обігу та іншими коригувальними заходами щодо продукції?

17. Які дії повинен здійснити суб'єкт господарювання у разі виявлення небезпечної або невідповідної продукції?

18. Яке значення має інформування споживачів про небезпечну або невідповідну хімічну та парфумерно-косметичну продукцію?

19. Які заходи можуть застосовуватися державними органами у разі встановлення ризику, пов'язаного з хімічною або парфумерно-косметичною продукцією?

20. Яке значення державного регулювання, юридичної відповідальності та коригувальних заходів для забезпечення безпечного обігу хімічної і парфумерно-косметичної продукції та захисту прав споживачів?

ТЕМА 9. ВИРОБНИЦТВО, ДИСТРИБУЦІЯ, ІМПОРТ ТА ЕКСПОРТ ХІМІЧНОЇ І ПАРФУМЕРНО-КОСМЕТИЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

9.1. Основні терміни та поняття. Оператори ринку та ланцюг постачання

9.2. Правові вимоги до персоналу, виробничих процесів та внутрішньої системи контролю

9.3. Імпорт та експорт хімічної і парфумерно-косметичної продукції. Протидія фальсифікації та контрафакту

9.4. Договори поставки, дистрибуції та посередницькі моделі у сфері хімічної і парфумерно-косметичної продукції

9.1. Основні терміни та поняття. Оператори ринку та ланцюг постачання

Хімічне та парфумерно-косметичне право є комплексною складовою сучасного господарського, цивільного, екологічного, санітарного та технічного регулювання. Його предмет становлять суспільні відносини, що виникають у зв'язку з виробництвом, введенням в обіг, наданням на ринку, імпортом, експортом, зберіганням, транспортуванням, використанням та вилученням із обігу хімічної і косметичної продукції.

На відміну від фармацевтичного права, для цієї сфери не існує єдиного універсального режиму для всієї продукції. Правовий статус конкретного товару залежить насамперед від його **складу, призначення, способу застосування та заявлених властивостей**. Особливе значення має правильна юридична кваліфікація продукції, оскільки від неї залежить застосування відповідного технічного регламенту, вимог до маркування, оцінювання безпечності, документації, державної реєстрації або нотифікації.

Основоположним актом для регулювання хімічної безпеки є Закон України **«Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією»**. Його дія охоплює виробництво, зберігання, імпорт, експорт, обіг, використання хімічної продукції та поводження з її відходами. Водночас закон прямо виключає

з власної сфери регулювання, зокрема, кінцеву косметичну продукцію, для якої застосовується спеціальне законодавство.

Для косметичної продукції базовим спеціальним актом є **Технічний регламент на косметичну продукцію**, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20 січня 2021 р. № 65. Регламент гармонізований із відповідним законодавством Європейського Союзу та встановлює вимоги до безпечності, складу, маркування, оцінювання безпечності, документації, нотифікації та обігу косметичної продукції.

Хімічна речовина – хімічний елемент та його сполуки у природному стані або отримані внаслідок виробничого процесу, включаючи добавки, необхідні для збереження стабільності, та домішки, що виникають унаслідок виробничого процесу, крім розчинників, які можуть бути відокремлені без впливу на стабільність речовини або зміну її складу.

Хімічна продукція – продукція, що складається з хімічних речовин або містить їх у своєму складі та підпадає під відповідні вимоги законодавства про хімічну безпеку.

Небезпечна хімічна продукція – хімічна продукція, яка за своїми фізико-хімічними, токсикологічними або екологічними властивостями класифікується як небезпечна відповідно до встановленої системи класифікації.

Значення для практики має **Технічний регламент класифікації небезпечності, маркування та пакування хімічної продукції**, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 10 травня 2024 р. № 539. Станом на 2026 рік чинною є редакція з урахуванням змін, внесених постановою КМУ № 1598 від 5 грудня 2025 року. Регламент встановлює правила класифікації небезпечності, маркування та пакування хімічної продукції.

Класифікація небезпечності – процес визначення небезпечних властивостей хімічної продукції та віднесення її до відповідних класів і категорій небезпечності.

Маркування хімічної продукції – інформація та графічні елементи, нанесені на продукцію, її паковання або етикетку відповідно до встановлених вимог, зокрема щодо небезпечних властивостей, заходів безпеки та поводження з продукцією.

Пакування – сукупність засобів, призначених для розміщення, захисту, ідентифікації та безпечного транспортування хімічної продукції.

Паспорт безпеки (SDS) – документ, що містить інформацію про властивості хімічної продукції, небезпечні фактори, заходи безпеки, правила поводження, зберігання, транспортування та реагування у разі аварійних ситуацій.

Косметична продукція – речовина або суміш, призначена для контакту з різними зовнішніми частинами тіла людини або із зубами та слизовою оболонкою ротової порожнини переважно чи виключно з метою їх очищення, ароматизації, зміни зовнішнього вигляду, захисту, підтримання у належному стані або коригування запаху тіла.

Юридична кваліфікація продукції як косметичної має принципове значення. Якщо продукція за своїм призначенням або заявленими властивостями фактично належить до лікарських засобів, медичних виробів, біоцидної продукції чи іншої спеціально регульованої категорії, до неї можуть застосовуватися відповідні спеціальні правила. Для визначення пограничних категорій МОЗ затверджено окремі методичні рекомендації.

Виробник косметичної продукції – фізична або юридична особа, яка виготовляє косметичну продукцію або доручає її розроблення чи виготовлення та реалізує її під своїм найменуванням або торговельною маркою.

Імпортер – суб’єкт господарювання, який вводить в обіг на українському ринку продукцію, вироблену в іншій державі.

Розповсюджувач – суб’єкт господарювання у ланцюгу постачання, діяльність якого не є виробництвом або імпортом та який надає продукцію на ринку.

Оператор ринку – у широкому значенні суб'єкт господарювання, який бере участь у виробництві, імпорті, зберіганні, транспортуванні, реалізації або іншому наданні продукції на ринку та на якого законодавством покладаються відповідні обов'язки.

Ланцюг постачання хімічної та косметичної продукції охоплює виробника, імпортера, дистриб'ютора або іншого розповсюджувача, логістичного оператора, складського оператора, роздрібного продавця та, залежно від виду продукції, професійного користувача або кінцевого споживача.

Для цієї сфери принципово важливо забезпечити **простежуваність продукції**. *Оператор ринку повинен мати можливість ідентифікувати:*

1. від кого отримано продукцію;
2. яку саме продукцію отримано;
3. коли та в якій кількості її отримано;
4. кому продукцію передано;
5. за яких умов вона зберігалася та транспортувалася;
6. які документи підтверджують її відповідність встановленим вимогам.

На відміну від фармацевтичної GDP-моделі, українське законодавство не встановлює єдиного універсального режиму «належної дистрибуційної практики» для всієї хімічної та косметичної продукції. Тому вимоги до зберігання, транспортування та контролю визначаються насамперед **конкретним видом продукції, її небезпечними властивостями, технічним регламентом, інформацією виробника та договором між сторонами**.

Для мийних засобів окремо застосовується Технічний регламент мийних засобів, затверджений постановою КМУ від 20 серпня 2008 р. № 717; станом на 2026 рік він чинний у редакції зі змінами, зокрема внесеними постановою № 1653 від 10 грудня 2025 року.

Управління ризиками в хімічному та косметичному секторі повинно охоплювати *не тільки якість продукції, а й:*

- ризики для життя і здоров’я людини;
- ризики для навколишнього природного середовища;
- пожежні та вибухові ризики;
- токсикологічні ризики;
- ризики неправильного маркування;
- ризики помилкової класифікації;
- ризики контамінації або змішування;
- ризики незаконного або неналежного використання;
- ризики потрапляння фальсифікованої чи контрафактної продукції в легальний обіг.

Тому внутрішня система контролю підприємства має бути пропорційною характеру продукції та рівню потенційної небезпеки.

9.2. Правові вимоги до персоналу, виробничих процесів та внутрішньої системи контролю

У хімічній і парфумерно-косметичній промисловості безпечність продукції залежить не лише від її рецептури, а й від компетентності персоналу, організації виробництва, санітарно-гігієнічних умов, контролю сировини, технологічних процесів та системи документування.

На підприємстві мають бути визначені функції працівників, які відповідають за:

- виробництво;
- контроль якості;
- технічне обслуговування;
- охорону праці;
- хімічну безпеку;
- екологічну безпеку;
- складське господарство;
- закупівлю сировини;

- роботу з постачальниками;
- відповідність маркування;
- роботу з рекламаціями;
- відкликання продукції;
- взаємодію з органами державного нагляду.

На відміну від фармацевтичного законодавства, для косметичної продукції не слід автоматично переносити вимогу про фармацевтичну освіту чи спеціальну «уповноважену особу» за моделлю GDP. Юридично значущим є не конкретне найменування посади, а **наявність компетентного персоналу та документально визначених сфер відповідальності**.

➢ **Кваліфікація персоналу**

Працівники повинні мати освіту, професійні знання, практичні навички та досвід, необхідні для виконання конкретних функцій.

Особливе навчання повинні проходити працівники, які працюють:

- з токсичними речовинами;
- з легкозаймистими та вибухонебезпечними речовинами;
- з корозійними речовинами;
- з речовинами, класифікованими як небезпечні для довкілля;
- з концентрованими ароматичними композиціями;
- з алергенними компонентами;
- із сировиною, яка потребує спеціальних умов зберігання;
- з обладнанням підвищеної небезпеки.

Навчання має охоплювати також порядок дій у разі аварій, витоку, пожежі, розливу, пошкодження паковання, неправильного маркування або іншої невідповідності.

Результати навчання та перевірки компетентності доцільно документувати.

➢ **Виробничі процеси**

Виробничі процеси мають бути організовані таким чином, щоб мінімізувати ризик:

1. помилкового дозування;
2. перехресної контамінації;
3. використання неправильної сировини;
4. змішування різних партій;
5. використання сировини із закінченим строком придатності або невстановленого походження;
6. помилкового маркування;
7. невідповідності готової продукції встановленим специфікаціям.

Для косметичної продукції особливого значення набуває **належна виробнича практика (GMP)**. Технічний регламент на косметичну продукцію пов'язує відповідність виробництва з принципами належної виробничої практики.

Виробник повинен забезпечити належний контроль:

- сировини;
- пакувальних матеріалів;
- технологічних операцій;
- параметрів виробничого процесу;
- проміжної продукції;
- готової продукції;
- очищення обладнання;
- санітарного стану приміщень;
- ідентифікації партій;
- умов зберігання.

➢ **Документована система внутрішнього контролю**

На підприємстві доцільно запровадити систему письмових процедур, яка регулює:

- закупівлю та кваліфікацію постачальників;

- приймання сировини;
- ідентифікацію сировини;
- виробництво;
- контроль якості;
- управління невідповідною продукцією;
- контроль змін;
- роботу з рекламаціями;
- відкликання;
- повернення;
- утилізацію;
- ведення записів;
- внутрішні аудити.

Система повинна передбачати **коригувальні та запобіжні заходи (CAPA)** там, де це необхідно за результатами аналізу невідповідностей або ризиків.

➢ **Контроль косметичної продукції**

Для косметичної продукції особливе значення має **оцінювання безпечності** до введення продукції в обіг, а також формування та зберігання відповідної документації.

Станом на 3 серпня 2026 року основні вимоги Технічного регламенту на косметичну продукцію застосовуються до косметичної продукції, що вводиться в обіг. Серед ключових елементів регулювання – нотифікація, оцінювання безпечності, вимоги до складу, маркування та інформації про продукцію.

Водночас зміни, внесені постановою КМУ № 737 від 4 червня 2026 року, передбачили спеціальний перехідний режим для певної косметичної продукції, яка була введена в обіг до 3 серпня 2026 року. Зокрема, окрема ненотифікована продукція, введена в обіг до цієї дати, може залишатися на ринку до 3 серпня 2030 року за встановлених умов.

Таким чином, необхідно розрізняти **дату введення продукції в обіг** і **дату її подальшого продажу** або **перебування в торговельній мережі**.

➢ **Внутрішній контроль хімічної продукції**

Для хімічної продукції внутрішня система контролю повинна враховувати її класифікацію небезпечності, вимоги до маркування і пакування, наявність паспорта безпеки та інші передбачені законодавством документи.

Окреме значення має державна реєстрація небезпечних факторів. Постанова КМУ від 21 травня 2025 р. № 588 встановлює порядок державної реєстрації хімічних та біологічних небезпечних факторів. За загальним правилом державній реєстрації підлягають відповідні небезпечні фактори, що виробляються, застосовуються в Україні або ввозяться з-за кордону, з урахуванням передбачених законом винятків.

Отже, внутрішня система контролю повинна починатися не з моменту продажу продукції, а вже на етапах **класифікації, кваліфікації сировини, оцінювання ризиків та визначення правового режиму конкретної речовини або суміші**.

9.3. Імпорт та експорт хімічної і парфумерно-косметичної продукції. Протидія фальсифікації та контрафакту

Зовнішньоекономічні операції з хімічною та косметичною продукцією регулюються сукупністю норм митного, технічного, цивільного, господарського, екологічного та спеціального законодавства.

Загальну правову основу становить Закон України **«Про зовнішньоекономічну діяльність»** (Редакція від 26.12.2024), який регулює зовнішньоекономічні відносини українських та іноземних суб'єктів господарювання.

➢ **Імпорт**

Імпортер до початку поставки повинен встановити:

1. правову категорію продукції;
2. її код УКТ ЗЕД;
3. наявність спеціальних технічних регламентів;

4. вимоги до оцінки відповідності;

5. вимоги до маркування;

6. вимоги до пакування;

7. необхідність нотифікації, реєстрації або іншої процедури;

8. вимоги до супровідної документації;

9. обмеження щодо окремих речовин;

10. вимоги до транспортування та зберігання.

Необхідно розмежовувати **митне оформлення** та **допуск продукції на український ринок**. Сам факт проходження митних процедур не означає автоматичної відповідності товару всім вимогам технічного регулювання.

Для косметичної продукції імпортер є одним із ключових операторів ринку і повинен виконувати передбачені Технічним регламентом обов'язки. Держлікслужба прямо визначає виробників, імпортерів і розповсюджувачів як учасників системи контролю косметичної продукції.

Для хімічної продукції імпортер додатково повинен оцінити застосовність законодавства про хімічну безпеку, технічних регламентів щодо класифікації, маркування та пакування, а також вимог щодо державної реєстрації небезпечних факторів.

➢ **Експорт**

Експорт продукції з України передбачає дотримання митного законодавства України та вимог законодавства держави призначення.

Особливістю експорту хімічної продукції є те, що український експортер повинен враховувати не лише українські вимоги, а й *правила країни-імпортера щодо:*

- класифікації небезпечності;
- маркування;
- пакування;
- транспортування;
- паспортів безпеки;

- обмежених або заборонених речовин;
- митного оформлення;
- повідомлення компетентних органів.

У договорах міжнародної поставки доцільно прямо визначати, яка сторона відповідає за регуляторну відповідність у державі призначення.

➢ **Косметична продукція при імпорті та експорті**

Для косметичної продукції необхідно перевіряти відповідність вимогам Технічного регламенту на косметичну продукцію, включаючи вимоги щодо безпечності, інгредієнтів, маркування, інформації про продукт та нотифікації.

Починаючи з 3 серпня 2026 року, нова косметична продукція, що вводиться в обіг в Україні, повинна відповідати повному режиму Технічного регламенту.

➢ **Фальсифікована та контрафактна продукція**

Необхідно чітко розмежовувати поняття **«фальсифікована»** та **«контрафактна»** продукція.

Фальсифікація насамперед пов’язана з неправдивим або спотвореним зазначенням властивостей, складу, походження, виробника чи іншої істотної інформації про продукцію.

Контрафакт є категорією, пов’язаною передусім із порушенням прав інтелектуальної власності. Митний кодекс України визначає контрафактні товари, зокрема, через порушення прав на торговельні марки та географічні зазначення; контрафактними можуть бути також окремі елементи пакування, етикетки та інші матеріали.

Для парфумерно-косметичної продукції ризик контрафакту є особливо значним, оскільки *незаконне використання торговельних марок може стосуватися:*

- назви бренду;
- логотипу;
- дизайну упаковки;

- етикетки;
- фірмової колористики;
- позначень серії;
- рекламних матеріалів;
- зовнішнього оформлення товару.
- **Заходи протидії фальсифікації та контрафакту**

Оператор ринку повинен застосовувати комплекс превентивних заходів:

1. перевіряти юридичний статус постачальника;
2. встановлювати походження продукції;
3. перевіряти документи виробника;
4. аналізувати маркування;
5. контролювати номери партій;
6. перевіряти відповідність пакування;
7. контролювати незвичайні цінові пропозиції;
8. документувати ланцюг постачання;
9. проводити вибірковий контроль продукції;
10. мати процедуру блокування підозрілої продукції.

Підозріла продукція не повинна змішуватися з продукцією, дозволеною до реалізації. Її необхідно фізично або електронно заблокувати до завершення перевірки.

Для боротьби з контрафактом у зовнішній торгівлі важливе значення має митний контроль об’єктів права інтелектуальної власності. Митне законодавство містить спеціальні механізми щодо контрафактних товарів.

- **Рекламації та відкликання**

Оператор ринку повинен мати процедури реагування на:

- скарги споживачів;
- невідповідність продукції;
- неправильне маркування;
- небезпечні властивості;

- пошкодження пакування;
- підозру на фальсифікацію;
- підозру на контрафакт;
- невідповідність документації.

За необхідності продукція вилучається з реалізації та відкликається.

Законодавство про захист прав споживачів прямо забороняє введення в обіг фальсифікованої продукції та встановлює право споживача на належну якість і достовірну інформацію про товар.

Державний ринковий нагляд за нехарчовою продукцією здійснюється відповідно до Закону України **«Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції»**, чинного у редакції станом на 2026 рік.

9.4. Договори поставки, дистрибуції та посередницькі моделі у сфері хімічної і парфумерно-косметичної продукції

Договірні відносини є одним із ключових механізмів організації ланцюга постачання хімічної та косметичної продукції. Особливість цієї сфери полягає в тому, що договір повинен регулювати не лише комерційні умови, а й **розподіл регуляторної відповідальності між сторонами**.

➢ Договір поставки

У договорі поставки доцільно визначати:

- найменування та характеристики продукції;
- склад або специфікацію;
- кількість;
- одиниці вимірювання;
- партії;
- вимоги до пакування;
- вимоги до маркування;
- строк придатності, якщо він застосовується;
- умови транспортування;

- умови зберігання;
- документи, що передаються разом із товаром;
- порядок приймання;
- порядок перевірки якості;
- процедуру роботи з невідповідною продукцією;
- порядок повернення;
- порядок відкликання;
- відповідальність за порушення регуляторних вимог.

Особливо важливо встановити, **хто відповідає за відповідність продукції законодавству України**.

Наприклад, у договорі імпортної поставки косметики доцільно передбачити обов'язок іноземного виробника надати імпортеру документацію, необхідну для підтвердження відповідності продукції вимогам Технічного регламенту.

Для хімічної продукції доцільно передбачити передачу актуального паспорта безпеки, інформації про класифікацію, склад та небезпечні властивості продукції в обсязі, необхідному для виконання вимог законодавства.

➢ **Дистрибуційний договір**

Дистрибуція передбачає систематичне просування та реалізацію продукції через незалежного суб'єкта господарювання – дистриб'ютора.

Дистриб'ютор може:

- закуповувати продукцію для подальшого перепродажу;
- зберігати її на власному складі;
- організовувати логістику;
- здійснювати маркетинг;
- формувати клієнтську мережу;
- проводити рекламні заходи;
- надавати виробнику інформацію про попит та рекламації.

Юридично дистриб'ютор не обов'язково є представником виробника. Якщо він купує продукцію та перепродає її від власного імені, він діє як самостійний учасник цивільного обороту.

У договорі дистрибуції слід особливо детально визначати:

1. територію дистрибуції;
2. асортимент;
3. мінімальні обсяги закупівель;
4. умови формування ціни;
5. порядок використання торговельної марки;
6. маркетингові обов'язки;
7. правила реклами;
8. порядок зберігання;
9. порядок обліку партій;
10. роботу з рекламаціями;
11. відкликання продукції;
12. відповідальність за незаконну зміну пакування;
13. заборону перемаркування без погодження;
14. порядок припинення договору.

Для косметичної продукції доцільно передбачити окрему заборону дистриб'ютору змінювати маркування, склад, пакування або рекламні твердження без погодження з відповідальною стороною та без перевірки їх відповідності законодавству.

- **Посередницькі моделі**

У сфері хімічної та косметичної продукції можуть використовуватися різні посередницькі конструкції.

- **Комісійна модель**

Комісіонер укладає правочини щодо продукції від свого імені, але в інтересах та за рахунок комітента.

Така модель може застосовуватися, наприклад, при організації продажу косметичної продукції через спеціалізовану торговельну мережу.

➢ **Агентська модель**

Агентська діяльність передбачає посередництво в укладенні господарських договорів в інтересах суб'єкта, якого представляє агент. У законодавчій термінології комерційне посередництво характеризується діяльністю агента від імені, в інтересах, під контролем і за рахунок суб'єкта, якого він представляє.

Важливо, що агент не повинен автоматично прирівнюватися до дистриб'ютора. Основною відмінністю є **характер представництва та розподіл комерційного ризику**.

➢ **Брокерська модель**

Брокер, як правило, сприяє встановленню контакту між продавцем і покупцем та веде переговори, не набуваючи товар у власність і не здійснюючи його фізичного зберігання.

Для хімічної продукції така модель потребує особливої уваги до інформації про небезпечні властивості товару. Посередник не повинен приховувати або спотворювати відомості про класифікацію, склад, небезпечність чи умови безпечного поводження з продукцією.

➢ **Комерційне представництво**

Представник діє в межах наданих йому повноважень та може представляти інтереси виробника або іншого постачальника при переговорах та укладенні договорів.

У договорі необхідно чітко встановити:

- обсяг повноважень;
- територію;
- перелік продукції;
- порядок погодження цін;
- можливість укладення договорів;

- правила використання торговельних марок;
- відповідальність за рекламні твердження;
- конфіденційність;
- порядок звітування.

➢ **Спеціальні умови договорів у косметичному секторі**

У договорах щодо косметичної продукції доцільно передбачати окремий **регуляторний блок**, *який визначає:*

- хто є відповідальним оператором ринку;
- хто забезпечує нотифікацію;
- хто формує та зберігає необхідну документацію;
- хто забезпечує оцінювання безпечності;
- хто відповідає за відповідність маркування;
- хто контролює рекламні твердження;
- хто приймає та розслідує рекламації;
- хто організовує відкликання.

Це особливо актуально після завершення основного перехідного періоду косметичного регулювання 3 серпня 2026 року.

➢ **Спеціальні умови договорів щодо хімічної продукції**

Для хімічної продукції договори повинні враховувати її небезпечні властивості.

Доцільно передбачати:

- обов’язок надання паспорта безпеки;
- актуальність інформації про класифікацію;
- порядок повідомлення про зміну складу;
- порядок повідомлення про зміну класифікації;
- вимоги до пакування;
- вимоги до транспортування;
- вимоги до персоналу;

- порядок дій у разі аварії;
- порядок поводження з відходами;
- відповідальність за неправильне маркування;
- порядок відкликання небезпечної продукції.

Правове регулювання хімічної та парфумерно-косметичної продукції в Україні характеризується **диференційованим підходом**, за якого правовий режим залежить від виду продукції, її складу, призначення та потенційної небезпечності.

Для хімічної продукції центральне значення мають Закон України «Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією», технічні регламенти щодо безпечності, класифікації, маркування і пакування, а також правила державної реєстрації небезпечних факторів.

Для косметичної продукції основним спеціальним актом є Технічний регламент на косметичну продукцію, який із 3 серпня 2026 року застосовується після завершення основного перехідного періоду. Водночас для продукції, введеної в обіг до цієї дати, законодавством передбачено спеціальні перехідні правила.

У ланцюгу постачання ключовими принципами є **простежуваність, належне документування, контроль походження продукції, відповідальність оператора ринку, управління ризиками та своєчасне вилучення невідповідної продукції**.

Питання для самоконтролю

1. Хто такі оператори ринку у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції та які основні функції вони виконують?
2. Що розуміють під ланцюгом постачання хімічної та парфумерно-косметичної продукції?
3. Які основні етапи проходить хімічна та парфумерно-косметична продукція від виробника до кінцевого споживача?

4. Які основні права та обов’язки виробників, імпортерів, дистриб’юторів і розповсюджувачів продукції?

5. Які правові вимоги встановлюються до персоналу, який бере участь у виробництві хімічної та парфумерно-косметичної продукції?

6. Які вимоги законодавства мають дотримуватися під час організації та здійснення виробничих процесів хімічної і косметичної продукції?

7. Що таке внутрішня система контролю та яке її значення для забезпечення якості й безпечності продукції?

8. Які основні елементи повинна охоплювати система внутрішнього контролю на підприємстві, що виробляє або реалізує хімічну та парфумерно-косметичну продукцію?

9. Яке значення мають простежуваність продукції, документування виробничих процесів та контроль сировини для забезпечення належної якості продукції?

10. Які основні правові вимоги встановлюються до імпорту хімічної та парфумерно-косметичної продукції в Україну?

11. Які правові вимоги застосовуються до експорту хімічної та парфумерно-косметичної продукції з України?

12. Які документи та відомості можуть бути необхідними для здійснення імпортно-експортних операцій із хімічною та косметичною продукцією?

13. Що таке фальсифікована та контрафактна продукція і в чому полягає їх відмінність?

14. Які правові та організаційні заходи застосовуються для протидії фальсифікації та контрафакту хімічної і парфумерно-косметичної продукції?

15. Які основні умови та істотні положення договору поставки хімічної та парфумерно-косметичної продукції?

16. У чому полягають особливості договорів дистрибуції у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції?

17. Які посередницькі моделі можуть застосовуватися під час реалізації хімічної та парфумерно-косметичної продукції?

18. Які права, обов’язки та відповідальність сторін можуть передбачатися договорами поставки, дистрибуції та посередницькими договорами?

19. Які правові наслідки можуть наставати у разі поставки продукції, що не відповідає встановленим вимогам щодо якості, безпечності або маркування?

20. Яке значення належної організації виробництва, контролю, дистрибуції та договірних відносин для забезпечення законного й безпечного обігу хімічної та парфумерно-косметичної продукції?

Літературні джерела

1. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 09.09.1886. URL: https://www.wipo.int/en/web/treaties/ip/berne/index (дата звернення: 25.08.2026).
2. Всесвітня організація інтелектуальної власності. Інтелектуальна власність. URL: https://www.wipo.int/en/web/about-ip (дата звернення: 25.08.2026).
3. Господарське право : підручник / за ред. Д. В. Задихайла, В. С. Щербини. Київ : Юрінком Інтер.
4. Глобально узгоджена система класифікації та маркування хімічних речовин (GHS). 10-те перегл. вид. Нью-Йорк ; Женева : Організація Об’єднаних Націй, 2023. URL: https://unece.org/sites/default/files/2023-07/Rev10e_cover.pdf (дата звернення: 25.08.2026).
5. Деякі питання утворення Українського фармацевтичного агентства : постанова Кабінету Міністрів України від 04.06.2026 № 739. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/739-2026-%D0%BF (дата звернення: 25.08.2026).
6. ДСТУ EN ISO 22716:2015. Косметика. Належна виробнича практика (GMP). Настанови з належної виробничої практики.
7. ДСТУ ISO 9001:2015. Системи управління якістю. Вимоги.
8. Екологічне право : підручник / за ред. А. П. Гетьмана. Харків : Право, 2013. 432 с.
9. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/322-08 (дата звернення: 25.08.2026).
10. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон Української РСР від 07.12.1984 № 8073-X. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/80731-10 (дата звернення: 25.08.2026).

11. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80 (дата звернення: 25.08.2026).
12. Краснова М. В., Краснова Ю. А. Екологічне право України. Загальна частина : підручник. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2021. 190 с.
13. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14 (дата звернення: 25.08.2026).
14. Літературно-художня власність : міжнародні нормативно-правові акти.
15. Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків від 14.04.1891. URL: https://www.wipo.int/en/web/treaties/registration/madrid/index (дата звернення: 25.08.2026).
16. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/4495-17 (дата звернення: 25.08.2026).
17. Петришин О. В., Лемак В. В., Максимов С. І. та ін. Загальна теорія права : підручник. Харків : Право, 2020. 564 с.
18. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20.03.1883. URL: https://www.wipo.int/en/web/treaties/ip/paris/index (дата звернення: 25.08.2026).
19. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права : навч. посіб. Львів : Медицина і право, 2021. 256 с.
20. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підручник. 4-те вид., стереотипне. Київ : Алерта, 2021. 528 с.
21. Теорія держави і права : підручник / за ред. О. В. Петришина. Харків : Право, 2015. 368 с.
22. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Угода від 27.06.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/984_011 (дата звернення: 25.08.2026).

23. Цивільне право України. Загальна частина : підручник / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової, Р. А. Майданика. 4-те вид., допов. і перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2017. 976 с.
24. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/435-15 (дата звернення: 25.08.2026).
25. Про адміністративну процедуру : Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2073-20 (дата звернення: 25.08.2026).
26. Про акредитацію органів з оцінки відповідності : Закон України від 17.05.2001 № 2407-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2407-14 (дата звернення: 25.08.2026).
27. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2811-20 (дата звернення: 25.08.2026).
28. Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції : Закон України від 02.12.2010 № 2735-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2735-17 (дата звернення: 25.08.2026).
29. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності : Закон України від 06.09.2005 № 2806-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2806-15 (дата звернення: 25.08.2026).
30. Про захист від недобросовісної конкуренції : Закон України від 07.06.1996 № 236/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/236/96-%D0%B2%D1%80 (дата звернення: 25.08.2026).
31. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11.01.2001 № 2210-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2210-14 (дата звернення: 25.08.2026).
32. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/1023-12 (дата звернення: 25.08.2026).

33. Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією : Закон України від 01.12.2022 № 2804-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2804-20 (дата звернення: 25.08.2026).
34. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 № 959-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/959-12 (дата звернення: 25.08.2026).
35. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/1264-12 (дата звернення: 25.08.2026).
36. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 № 2694-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2694-12 (дата звернення: 25.08.2026).
37. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України від 15.12.1993 № 3687-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/3687-12 (дата звернення: 25.08.2026).
38. Про охорону прав на географічні зазначення : Закон України від 16.06.1999 № 752-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/752-14 (дата звернення: 25.08.2026).
39. Про охорону прав на промислові зразки : Закон України від 15.12.1993 № 3688-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/3688-12 (дата звернення: 25.08.2026).
40. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг : Закон України від 15.12.1993 № 3689-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/3689-12 (дата звернення: 25.08.2026).
41. Про охорону прав на сорти рослин : Закон України від 21.04.1993 № 3116-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/3116-12 (дата звернення: 25.08.2026).
42. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів : Закон України від 23.12.1997 № 771/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/771/97-%D0%B2%D1%80 (дата звернення: 25.08.2026).

43. Про основні засади державного нагляду (контролю) : Закон України від 08.04.2026 № 4840-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/4840-20 (дата звернення: 25.08.2026).
44. Про правотворчу діяльність : Закон України від 24.08.2023 № 3354-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/3354-20 (дата звернення: 25.08.2026).
45. Про рекламу : Закон України від 03.07.1996 № 270/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/270/96-%D0%B2%D1%80 (дата звернення: 25.08.2026).
46. Про стандартизацію : Закон України від 05.06.2014 № 1315-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/1315-18 (дата звернення: 25.08.2026).
47. Про технічні регламенти та оцінку відповідності : Закон України від 15.01.2015 № 124-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/124-19 (дата звернення: 25.08.2026).
48. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 № 3166-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/3166-17 (дата звернення: 25.08.2026).
49. Про загальну безпечність нехарчової продукції : Закон України від 02.12.2010 № 2736-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2736-17 (дата звернення: 25.08.2026).
50. Про затвердження довідників для функціонування Системи електронної нотифікації (надання) інформації про косметичну продукцію : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 19.08.2024 № 1454. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/a20240819 (дата звернення: 25.08.2026).
51. Про затвердження Порядку ведення Державного реєстру хімічних речовин : постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2024 № 946. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/946-2024-%D0%BF (дата звернення: 25.08.2026).
52. Про затвердження Порядку нотифікації (надання) інформації про косметичну продукцію : наказ Міністерства охорони здоров'я України від

18.12.2023 № 2147. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0201-24 (дата звернення: 25.08.2026).

53. Про затвердження Технічного регламенту класифікації небезпечності, маркування та пакування хімічної продукції : постанова Кабінету Міністрів України від 10.05.2024 № 539. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/539-2024-%D0%BF (дата звернення: 25.08.2026).
54. Про затвердження Технічного регламенту на косметичну продукцію : постанова Кабінету Міністрів України від 20.01.2021 № 65. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/65-2021-%D0%BF (дата звернення: 25.08.2026).
55. Про затвердження Технічного регламенту щодо безпечності хімічної продукції : постанова Кабінету Міністрів України від 23.07.2024 № 847. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/847-2024-%D0%BF (дата звернення: 25.08.2026).
56. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 20 січня 2021 р. № 65 : постанова Кабінету Міністрів України від 04.06.2026 № 737. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/737-2026-%D0%BF (дата звернення: 25.08.2026).
57. Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення державного ринкового нагляду та системи технічного регулювання відповідно до положень права Європейського Союзу : Закон України від 08.04.2026 № 4839-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/4839-20 (дата звернення: 25.08.2026).
58. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення державного ринкового нагляду і контролю нехарчової продукції : Закон України від 08.04.2026 № 4840-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/4840-20 (дата звернення: 25.08.2026).
59. Про захист прав споживачів : Закон України від 10.06.2023 № 3153-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/3153-IX (дата звернення: 25.08.2026).

60. European Chemicals Agency. Classification, Labelling and Packaging (CLP). URL: https://echa.europa.eu/regulations/clp/understanding-clp (accessed: 25.08.2026).
61. European Chemicals Agency. REACH. URL: https://echa.europa.eu/regulations/reach/understanding-reach (accessed: 25.08.2026).
62. Regulation (EC) No 1223/2009 of the European Parliament and of the Council of 30 November 2009 on cosmetic products. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2009/1223/oj (accessed: 25.08.2026).
63. Regulation (EC) No 1272/2008 of the European Parliament and of the Council of 16 December 2008 on classification, labelling and packaging of substances and mixtures. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2008/1272/oj (accessed: 25.08.2026).
64. Regulation (EC) No 1907/2006 of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 concerning the Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals (REACH). URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2006/1907/oj (accessed: 25.08.2026).
65. Treaty on the Functioning of the European Union : consolidated version. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12012E%2FTXT (accessed: 25.08.2026).
66. World Intellectual Property Organization. Intellectual Property. URL: https://www.wipo.int/en/web/about-ip (accessed: 25.08.2026).

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА…….. 4
УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ……. 9
ТЕМА 1. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ. ПОНЯТТЯ, СИСТЕМА ТА ДЖЕРЕЛА ХІМІЧНОГО І ПАРФУМЕРНО-КОСМЕТИЧНОГО ПРАВА. РОЛЬ ДЕРЖАВИ……. 10
1.1. Історичні аспекти становлення та розвитку правового регулювання хімічної і парфумерно-косметичної продукції. Система права та система законодавства…… 10
1.2. Правова система України та основи міжнародного і європейського права у сфері хімічної та косметичної продукції……... 17
1.3. Роль держави у формуванні та реалізації державної політики у сфері хімічної безпеки, парфумерно-косметичної продукції та захисту прав споживачів…… 24
Питання для самоконтролю……. 32
ТЕМА 2. НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ, ЇХ ВИДИ ТА ІЄРАРХІЯ. ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ХІМІЧНОЇ ТА КОСМЕТИЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В ЄС…….. 34
2.1. Нормативно-правові акти як джерела загального, хімічного та парфумерно-косметичного права…… 34
2.2. Система законодавства та ієрархія нормативно-правових актів у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції…….. 42
2.3. Основні види нормативних актів Європейського Союзу у сфері хімічної та косметичної продукції…….. 50
Питання для самоконтролю……. 56
ТЕМА 3. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ХІМІЧНОЇ ТА ПАРФУМЕРНО-КОСМЕТИЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ…. 58
3.1. Поняття та види правовідносин у сфері виробництва, введення в обіг та використання хімічної і косметичної продукції……. 58
3.2. Поняття, види та склад правопорушень у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції……. 64
3.3. Юридична відповідальність за порушення законодавства у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції……. 69
Питання для самоконтролю…….. 74

ТЕМА 4. ДОЗВІЛЬНА СИСТЕМА, ТЕХНІЧНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ДЕРЖАВНИЙ РИНКОВИЙ НАГЛЯД У СФЕРІ ХІМІЧНОЇ І ПАРФУМЕРНО-КОСМЕТИЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ…….. 77
4.1. Основні поняття, структура та принципи дозвільної системи України у сфері господарської діяльності……... 77
4.2. Технічне регулювання та оцінювання відповідності хімічної і парфумерно-косметичної продукції……. 80
4.2.1. Технічне регулювання хімічної продукції……... 81
4.2.2. Технічне регулювання парфумерно-косметичної продукції….. 82
4.2.3. Основні принципи технічного регулювання…… 83
4.2.4. Державний ринковий нагляд…… 84
4.3. Законодавчі основи державного ринкового нагляду і контролю нехарчової продукції……. 85
4.4. Відбір зразків, дослідження та оцінювання відповідності хімічної і косметичної продукції встановленим вимогам…….. 89
4.5. Притягнення до юридичної відповідальності за порушення законодавства у сфері обігу хімічної та парфумерно-косметичної продукції……. 93
Питання для самоконтролю…….. 100
ТЕМА 5. СТАНДАРТИЗАЦІЯ, БЕЗПЕЧНІСТЬ ТА СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ХІМІЧНОЇ І ПАРФУМЕРНО-КОСМЕТИЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ……. 103
5.1. Стандартизація у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції……. 103
5.2. Безпечність та оцінювання безпечності парфумерно-косметичної продукції……. 106
5.3. Правові та нормативні вимоги до системи забезпечення якості хімічної і парфумерно-косметичної продукції……... 110
5.4. Правове регулювання інформації про продукцію, реклами та маркетингових тверджень…… 113
Питання для самоконтролю……. 118
ТЕМА 6. ДОПУСК ХІМІЧНОЇ ТА ПАРФУМЕРНО-КОСМЕТИЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ НА РИНОК УКРАЇНИ…….. 120
6.1. Правові механізми допуску хімічної та парфумерно-косметичної продукції на ринок……. 120
6.2. Нотифікація парфумерно-косметичної продукції та інформаційне забезпечення її обігу…….. 123

6.3. Правове регулювання державної реєстрації та обліку хімічних речовин…… 126
6.4. Особливості допуску імпортної хімічної та парфумерно-косметичної продукції на український ринок……. 129
Питання для самоконтролю…….. 135
ТЕМА 7. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ У ХІМІЧНІЙ, ПАРФУМЕРНІЙ ТА КОСМЕТИЧНІЙ ГАЛУЗЯХ…….. 137
7.1. Поняття та система інтелектуальної власності..... 137
7.2. Об'єкти права інтелектуальної власності у сфері хімічної та парфумерно-косметичної продукції……. 139
7.3. Правовий захист інтелектуальної власності та протидія недобросовісній конкуренції…… 142
Питання для самоконтролю…….. 152
ТЕМА 8. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ХІМІЧНОЇ ТА ПАРФУМЕРНО-КОСМЕТИЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА….... 155
8.1. Державне регулювання та контроль обігу хімічної і парфумерно-косметичної продукції……... 155
8.2. Правове регулювання небезпечної хімічної продукції……... 159
8.3. Відповідальність за порушення законодавства у сфері обігу хімічної та парфумерно-косметичної продукції……. 163
8.4. Відкликання, вилучення та інші коригувальні заходи щодо небезпечної або невідповідної продукції…… 166
Питання для самоконтролю……. 170
ТЕМА 9. ВИРОБНИЦТВО, ДИСТРИБУЦІЯ, ІМПОРТ ТА ЕКСПОРТ ХІМІЧНОЇ І ПАРФУМЕРНО-КОСМЕТИЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ……. 173
9.1. Основні терміни та поняття. Оператори ринку та ланцюг постачання……. 173
9.2. Правові вимоги до персоналу, виробничих процесів та внутрішньої системи контролю…… 177
9.3. Імпорт та експорт хімічної і парфумерно-косметичної продукції. Протидія фальсифікації та контрафакту…….. 181
9.4. Договори поставки, дистрибуції та посередницькі моделі у сфері хімічної і парфумерно-косметичної продукції……... 185
Питання для самоконтролю…….. 190
ЛІТЕРАТУРНІ ДЖЕРЕЛА…… 193